Kabdebó Tamás

ÉVELŐ

ÉVELŐ

KABDEBÓ TAMÁS

ÉVELŐ

(Eklektikus Történetek)

Róma, 1980

A boritólap Triznya Mátyás munkája

© Kabdebó Tamás, 1980

Tipografia Dario Detti e Ugo - Via G. Savonarola, 1 00195 Roma

Lilynek és Pandának:
hátha ébren marad bennük
a magyar szó.

SÜTŐPOR

John Kovacs (ejtsd: Dzson Kováx) alias Kovács János brooklyni fiatalember és elsőéves egyetemista a 18-ik születésnapján elérte a 175 centiméter testmagasságot. Ebben semmi különös nem lett volna, ha Johnny (édesapjának, Dr. Kovács Istvánnak: Jani) a középiskolai végvizsgákon nem mint 155 centiméteres zömök emberke vergődött volna át, kinek a növekedés még nagyobb gondot okozott mint a tanulás. Johnny amerikai édesanyja befolyására hites könyvszakértő szakra adta a fejét, « hogy egyszer legyen valaki a családban, aki a földön jár », a számok és a pénz világában kiismeri magát. Dr. Kovács István ugyanis (amerikai betegeinek: Dr. Steve) felesége szerint tékozló, álmodozó fantaszta volt, titkos kuruzsló és félreismert zseni.

Jani két hónap alatt nőtt 20 centimétert, s az a tény, hogy az amerikai futbalt figyelő tömegben így elvegyülhetett, a vállak mellett a pályára kilátott, anélkül hogy az összehajthatós kiszsámolyra kellett volna állnia, nagyobb boldogsággal töltötte el mint a vértizzadott vizsgák utáni egyetemi felvétel. Egy hónappal később, Dr. Kovács utolsó napjait ugyancsak bearanyozta a tudat, hogy fia immáron elérte a 185 centimétert, az öles termetűek (hacsak hajszállal is) a hatlábnyiak csoportjába tartozott. A kórházi ágyon feküdt Dr. Steve, gutaütéstől bénán, s ajkáról az ostyák bevételének szigorú folytatását olvasta le leendő özvegye és termetes Jani fia. Mikor már beszélni sem tudott, de gondolkozni még igen, Kovács István az álmok szárnyán visszarepült első rendelőjébe az Andrássy útra, ahol a bejáratnál két hurkaizmú titán tartá a boltívet, s ezáltal, látszólag az egész házat,

mint Atlas a vállán a világot. « Ekkora lesz a fiam, mint eme titánok », motyogta hangtalanul, önmagának a doktor és kilehelte kisérletező lelkét.

Kovács Jani pedig járt az egyetemre és szedte az ostyaalakú töltött tasakokat, melyekből egy postászsákkal állt édesapja szekrényében. Miért szedte? Hát részben édesapja s az utolsó kívánság iránti tiszteletből, részben, mert tizenhétéves koráig súlyos veseacidózisban szenvedett, amelyen, hosszas házi kisérletezés után, csak az ostyába csomagolt por látszott segíteni. Amit a tompaelméjű ifjú nem sejtett, és haldokló apja nem tudott már az orrára kötni, az volt, hogy a vesét gyógyító nátrium bikarbonát a növekedést szabályozó hipofizisre is közvetlen hatással lehetett. Jani tehát szedte a porokat és a következő három hónapon belül elérte a 215 centimétert. A brooklyni City College-ban megválasztották a kosárlabda csapat kapitányának. Arája Iluska (azaz Helen) a szomszédos egyemeletes kisházban lakó festékkereskedőnek a lánya azonban szakított vele, mert az utcán újjal mutogattak rájuk a gyerekek. « Ott jön a langalétra meg a töpörtyű. » Helen tudnillik 156 centiméterre nőtt, amely testalkat a félévelőtti Janikához stimmelt, de nem az alacsonyabb neonreklámokat a városban, és a paripák fülét a turfon felülről vizsgálni képes János Vitézhez.

Özvegy Kovácsné talpraesett asszony volt — Henry Calder, a híres törpezsoké lánya — aki szembenézett a helyzettel. Új farmernadrágokat és ingeket varrt a fiának, egy magyar asztalossal kibővíttette az ágyát megerősíttette a székét, kedvezményes áron. Doktor Kovács betege volt az asztalos, súlyos köszvényéből gyógyította ki egykor a doktor, a pékségi élesztő kellő adagolásával.

Ifjú Kovács növekvő népszerűségre tett szert az atléták között, mert testhosszabbodásával együtt arányosan fejlődött, a súlygolyót tizenhét méterre dobta, százmé-

teres síkfutásban 11 másodpercet futott és mellúszásban 3perc 30 másodperc allatt tette meg a kétszázat. Sportsikereinek egyik titkát maga az ifjú is sejtette. A klasszikusokon kiérlelődött apai nevelésmódszer — *mens sana in corpore sano* — megkívánta a háztömb körülfutását, délután, a helybeli uszodában a rövid, de intenzív uszótréninget és az esti, lefekvés előtti tornát. Aristotelest nem ismerőknek ez lett volna a legkülönösebb. Jani még ovodás korában kapott egy fenyőfából készült tanulópadot. (Az akkor még köszvényes asztalos csinálta.) Ezt a padot kellett a fiúcskának a feje fölé emelnie, majd, ezen állt fejen, később kézen is. Apa lefekvés előtt gondosan egy szöget vert alulról a padba, estéről estére. A gyermekből, szinte játszva, észrevétlenül, vasgyúró lett, mint anno decimál az Aristoteles nevelte Nagy Sándorból.

Az elsőéves vizsgák idején Johnny Kovács — évfolyamtársainak Gulliver — nemcsak hogy elérte a 275 centimétert, hanem 7 centivel túlszárnyalta a *Guiness rekord könyvben* nyilvántartott 268 centiméteres magassági világcsúcsot. Amikor ez, egy manhattani ujságíró szemfülessége révén kiderült, Jani fényképe megjelent a *Life Magazine* harmadik oldalán és beválasztották a New Jersey körzetű Danicsek Géza Irodalmi Vadásztársaságba díszelnöknek. Kis tanulószobájában a nemrég még új ágy már csak prokruszteszi módszerekkel bizonyult volna elegendőnek, ezért édesanyja átlósan ágyazott meg, összevarrt matracokból a padlón. Bár kettős számvitelből megbukott, Jani sporteredményei tovább javultak, hisz a futást, úszást, a padszögecselést és emelgetést tovább folytatta, míg kézenállni már csak a folyosón tudott, máskülönben a mennyezetbe ütötte a térdét. A vesével nem volt baj, az ostyatasakok szépen fogytak, s Jani megszokta, hogy a lakásban is bukósisakban közlekedjék,

mert hatalmasodó enméreteit elvétve kékre zöldre verte a fejét a szemöldökfákban.

A nyár közepén házassági ajánlat érkezett Bronx-ból, ahol, egy néhai Massai törzsfőnök hajadon leánya vezetett néger mosodát. « Amerika legmagasabb leánya », írta a mosónő, « a hét láb egy hüvelyknyi Betty, beleszeretett Johnnyba a fényképről. » Az első randevún sajnos kiderült, hogy a koromszínű masamódnak egy núbiai oroszlán leharapta a balmellét az állatkertben. Egyébiránt is, János sportszive a festékes Iluskáért dobogott.

A táplálkozás terén Jani, két és félmázsás súlya ellenére igen mérsékletes volt. Reggel hat tojás rántotta, délben kilenc hamburger este egy lábos spenót és kétliter tej volt a fejadagja. A turfon dolgozó jóanyja csak vasárnap estére sütött neki hat karajt, vagy egy kiló böftököt, versenyszerencsétlenségek napján ló-vesepecsenyét.

A pótvisgákra való nyári készülődést megzavarta a Belgrádi Főiskolai Világbajnokság. A kosárlabda döntő a 315 centiméteres Kováccsal elkönyvelt győzelemnek számított. Sajnos a döntő reggelén Kovácsot gyomorpanaszokkal a kórházba vitték. Maguk az ellenfél játékosai sem sejtették, hogy mindez a csokoládé hatása volt, amit edzőjük előző este Jánosnak adott. Jani legyöngülten is rajthoz állt a 100 méteres síkfutás döntőjében. Az előző héten 9.5 másodpercet futott. Nos, az ötvennégyes futócipőt viselő atléta a 75-ik méternél megtántorodott és elesett. 200 méteres mellúszásban a perzsák megóvták 2 perc 3 másodperces győzelmét azzal a kifogással, hogy a négyes pályán úszó Kovács jobbkeze átért a hármas pályára a víz alatt, balkeze pedig a kettesen küzdő (mellesleg 25 méterrel lemaradt) úszót akadályozta. Súlylökésben János új világrekordot állított föl, a gerelyt pedig egyszerűen kidobta a stadionból. Még most is keresik.

Édesanyja nagy szomorúságára Kovács János a pótvizsgán is elbukott, évet kellett ismételnie. Vigasztalásul: nem nőtt tovább. A tasakok elfogytak, csupán egyetlen egyet talált kis nylon zacskóban Dr. Szabó, queensi magyar orvos, Jani apjának hajdani barátja. Dr. Szabó kianalizálta a port és megoldotta a növekedés rejtélyét. Egyszerű amerikai *sütőport* szedett a fiú! Szabó még ifjú pécsi orvos korából emlékezett a hirdetésre: HALADJON A KORRAL — SÜSSÖN VÁNCZA SÜTŐPORRAL! Ezt kell amerikaira lefordítani: NŐJJÖN A KORRAL — NÖVESSZEN KOVÁCS SÜTŐPORRAL! Ám ekkor a toronymagas Jani gyerekre esett a tekintete. Ott kajladozott bukósisakjában a szögecselt padon ülve, a kettős könyvvitelre borulva, így, gubbasztva, főt lehajtva, szerelembetegen is vállal magasabb volt nála, az ágaskodó Dr.Szabónál. Elővevé tehát, az irgalmasszívű doktor az ő kis fioláját s egy cseppet tett belőle a fiú teájába. Majd lelkére kötötte a kúra folytatását.

Másfél év alatt, a teába oldott napi cseppecskék fokozatosan visszazsugorították Kovács Jánost a kívánatos 175 centiméteres termetre. Mikor 190 centinél tartott a töpörödési folyamatban, a festékes Iluska (ki azóta kétszer elvált és ikrei születtek) ismét köszöngetni kezdett neki az utcán. 180 centiméternél megtartották az eljegyzést, s midőn a zsugorodás megállt, a menyegzőt is. Jani hat év alatt elvégezte a hites könyvszakértő szakot, az ujságoktól óriáskorában kapott pénzét szépen befektette, ösztönösen kerülte a csokoládét és a sütőporral készült süteményeket.

A kíváncsiak számára pedig eláruljuk, hogy Dr. Szabó a zsugorító cseppek receptjéhez egy-egy adag, kékítőt, fehérítőt, keményítőt és lugot használt, ezeket keverte egy indián kuruzslótól kapott fejzsugorítósavval és lágyította kamillateával.

1980

VÁLASZTÁS

Budán, a meredek Zugliget utcában, özvegy Óváryné elesett a jeges járdán. A kórházi orvosok csonttörést állapítottak meg. Az adminisztrátor a legközelebbi hozzátartozót keresve, Óváryné kézitáskájában rábukkant a fia címére.

Ifjú Óváry László Belfast vegyes belvárosi negyedében lakott, egy harmadikemeleti ötszobás lakásban, középiskolás fiával és Brenda nevű protestáns ír feleségével. Ide kézbesítették ki a táviratott kedden reggel hét órakor. Amikor Óváry álmosan az ajtóhoz támolygott, hallani vélte kint a puskaropogást.

Özvegy Óvárynénak volt egy vénkisasszony nővére aki szintén egyedül lakott de Pestszentlőrincen. Mikor a balhír elérte, elvillamosozott a budai kórházig. Óváryné a sebészeti műtét utáni narkotikos álmát aludta. Műfogai egy pohárban álltak mellette, éles pofacsontjai alatt mint két felfujhatatlan bőrlabda mozgott az arca a pihegő kilégzések nyomán. A vénkisasszony elővette szemüvegét unokaöccse levelét a szatyorból, s olvasta sokadszor: « Lujzika néni miért nem költöznek össze anyával? Akár Pestszentlőrincen a házikóban, akár Budán a lakásban? Maga húsz éve él otthon egyedül, nagymama halála óta. Anya, kilencedik éve már, apa temetése után. Ugyanúgy, folytatnám az IKKA csomag küldést mindkettejüknek; sőt a rózsák ápolását ketten együtt folytathatnák ámbár mindkettejüknek megmaradhatna a külön rózsabokra ». E félmondat a Budapest és Belfast közötti virágnyelvre utalt. Óváry egy iskolatársa havi összegecskéket juttatott forintban a két öregasszonynak, minek fejében ő, valutát kapott midőn Nyugatra jött.

Óváry kilenckor kezdett a közeli múzeumban, ahol mint segédkurátor dolgozott. Visszakucorodott az ágyba nyolcig. Felesége úgy domborodott mellette a takaró alatt, rezdületlenül, mint valami békés csomag. Pedig — gondolta Óváry — az ír csomagok gyakran robbannak. Apa halála után anya kint volt félévig. Nem tisztázták előre, meddig marad. Hát igen, a két asszony nem tudott egymással beszélni — hisz anya csak annyit tanult meg angolul, hogy « tenk ju », s Brenda annyit sem magyarul — de szavak nélküli szót sem értettek egymással. A konyha, hova anya főleg gyenge teát és egy-két magyar ételt főzni ment, partizánhadszintérré változott. Lecsapott födőkkel, törött tányérokkal lesipuskáztak egymásra. Mikor Óváry idáig jutott a gondolkodásban összerázkódott, fölkelt, fölöltözött. Brenda a későn kelő későn végző divatszalon tervezőnők álmát aludta. A gyerek szobájából tompított pop-zaj hallatszott.

Lujza már kötött amikor a huga fölébredt. Óváryné tompa csodálkozással nézte. Három hónappel azelőtt látták egymást utoljára. Összevesztek, mint legtöbb esetben. « Miért jött hát ez a Lujza, bocsánatot kérni? » Óváryné úgy hitte neki a fia, a nővére, az emberek a világ tartoznak valamivel. Énekesnő lehetett volna, híres és megbecsült. Már az operaház kórusában énekelt amikor férjhezment, s azóta a családjának élt. Jó, volt dráma a családi életben, Óváry néha néha elrohant hazulról az erősebb rohamok elől, aztán visszajött, s folyt a családi élet a régi mederben. A fia az apja fia volt. Csendes, meghúzódó, tudóstipus. A felszinen félénk, bizonytalan; a lénye mélyén szívós, határozott. De talán valahol, valahogy, valamiben törékeny. Özvegy Óváryné erős asszony volt. Egykor. Az utóbbi időkben lefogyott, kihagyott a kedve, étvágya.

Óváry sendben megreggelizett, elő-elővéve a távi-

ratot, melyet végülis lefordított angolra és átadott a fiának. A gyerek nem tudott magyarul.

A múzeumban asszisztensével együtt kiállítást rendezett. Óváry felemelt egy középnagyságú Ming vázát és a földre ejtette. A csörömpölésre beszaladt az igazgató titkárnője. Beharapta a száját. Óváry a platinaszőke nő arcáról olvasta le a többszázfontos kárt. Csak az igazgató tudja be volt-e biztosítva a váza, vagy sem.

Özvegy Óvárynét egyre jobban gyötörte az egyedüllét. Régi lakásszomszédjai egymás mellett haltak el mellőle. Ha halottak napján kiment a temetőbe már jóval több ismerőse akadt ott mint az élők között. A nővérével lakni? Süldőlánykorukban elküldték őket együtt vidéki rokonokhoz. Lujza mindennap megsértődött valamin.

Anya mindennap megsértődött valamin, gondolta Óváry, ahogy a porcellráncserepeket szedte. A restaurátor esetleg össze tudja ragasztani a vázát; értékét, épségét nem nyeri vissza, ámbár nem is akarják eladni. Brenda neki adta a legzsírosabb hússzeleteket a vacsoránál, panaszkodott a fiának. Az ír asszony nem értette mit mond a magyar anyós. Egy ideig villogó szemekkel nézte, tűrte a panaszt. Aztán, minden előtte elhangzó mondatra fordítást követelt. Óváry fordított. Ezek az együttes vacsorák lassan a diszkrétebb inkvizíció elképzelt légkörét idézték föl számára. « Mit mond? », kérdezte Brenda a vacsorázóasztalnál, egy esti ruhapróba küszöbén. « Azt, hogy a ruhád kivágása izléstelen. » Talán nem kellett volna ezt a mondatot lefordítani. Dehát, történetesen, ekkor, ebben, Óváry egyetértett édasanyjával. Brenda kétöklével megkapaszkodott saját nyakkivágásába és egy rántással szétrepesztette a mellén. Duzzadt keblei, Óváry úgy hitte, majd beleestek a levesestálba. Szerencsére a gyerek nem volt otthon, iskolai kirándulásra vitték.

Bár a férfi szívesen általánosította volna a dolgot,

hogy « olyanok a nők mint az agresszív nagyhatalmak », be kellett látnia, hogy a nők helyette is, érte is harcolnak. Az emocionális területért ami mögé ő bebástyázta magát. Vagy másik szarvánál fogva meg a dilemmát: két ellenséges hajó, hogyan férne meg egy kikötőben?

Óváry fiatalkorában nem volt túl jó ember és helyzetismerő. Vagy ki tudja; ösztönösen cselekedett és utólag racionalizált. A londoni egyetemen tanult, beletemetkezve a keleti porcelánokba, s mire felocsudott volna már a divattervező-szakos Brenda vőlegénye, nemsokkal utána férje volt. Az asszonyt hívta vissza a szülőváros, az akkor még nyugodt Belfast, hol a két közösség a protestáns és a katolikus csak vicsorgott egymásra, mint kerítés két partján a kutyák. Aztán, mert vannak akik (az álpolitikusok, álnépvezérek álprédikátorok) olajat öntenek a tűzre, a méregből harag lesz, a haragból pokolgépgyártás.

Lujza félszavakkal beszélt a hugához. « Víz » — bólintás. « Szól...? » — fejingatás. A csigákkal felfüggesztett láb szükségessé tette az ágytál használatát. Óváryné cigarettát kért. A kis szobában négy ágy volt, s a többi betegre való tekintettel ki volt írva: TILOS A DOHÁNYZÁS. Lujza ijedten mutogatott a feliratra. Óváryné csöngetett az ápolónőnek.

Óváry a kiállítás katalógusát írta, a Ming vázát valamivel helyettesíteni kell. Míg ezen töprengett, gondolati vonatszerelvénye ismét az anyja felé robogott, anélkül, hogy tudta volna megáll-e ez a vonat, s van-e rá felszállás. Igen, az emlékezetes ruhajelenet után csend volt, hetekig tartó csend; anya, látszólag, megtanulta mikor lehet zavartalanul használni a fürdőszobát; Brenda egy csokor virágot vett az anyósának és a szobája asztalára helyezte. Óváryné tanulmányozni kezdte a kis Országh Angol-Magyar és Magyar-Angol szótárakat és ezeknek segítségével apróbb jeleket váltott unokájával.

Ekkortájt már javasolták az esti kimenési korlátozást a karhatalmak s özvegy Óváryné csak vasárnap merészkedett be a városnegyed legtávolabbi részén fekvő katolikus templomba, ahol a délelőtti misét végighallgatta. Óváry elkísérte az anyját és értement autóval. Templomba gyerekkora óta nem járt. Apja evangélikus volt. Most kezdené el, amikor az Istent (vagy az ő köténye alatt az igaznak vélt vallást) mindkét szektás fél magáénak tusakodja? Az Isten nem politikus. Ha bombákat robbantanak az ő nevében, vagy agresszív ügy ürügyeként felemlegetik, akkor Deus absconditus-szárejtőzködő Istenné válik. Igy, Óváry, magamagának.

Özvegy Óváryné azonban másként gondolkozott. A templomban magyar ismerősre lelt, egy fiatal lányra, kinek vőlegényét a hatóságok internálták. Szó szót követett, vizit vizitet, s özvegy Óváryné szimpátiája kiáradt a joguktól megfosztott, kisemmizett katolikusok, az egységes Irországot követelő IRA felé. Fiának és menyének járt a TIMES c. angol lap, mely előzőleg a szemétkosárban kötött ki. Az özvegy az ujságokat összegyűjtötte, s vasárnaponként az egész heti adagból a magyar lány segítségével kivágták a katolikus írek elleni cselekményekre vonatkozó cikkeket és egy albumba ragasztották azokat. Egy nap, a protestáns ír asszony, szabásmintáihoz újságpapiros után kutatva rájött mi folyik időnként anyósa szobájában.

Brenda ultimátumot adott a férjének.

A hazatérő özvegy még frissen mozgott. Az eltelt évek során meggyengült, fokozatosan elbizonytalanodott az öregségben, a sűrűsödő magányban. Balesete az utolsó felvonás első jelenete lehetett.

Óváry az irodájában ült, a ceruzája végét rágta. Meddig tart a negyedik parancsolat és hol végződik *a hagyd el atyádat és anyádat és kövesd hitvesedet?* Átrágta a ceruzavéget. A csonkot lenyelte. Most az sem segített,

amivel biztatgatni szokta sajátmagát, hogy ő dialektikus fatalista, aki a két rossz közül azt választja amelyikre rákényszeríti a sors.

(Nemzetőr 1979)

MESEKETTŐS

1. *Hófehérkék*

Ajánlatos, hogy e pluralista világban ne akarjuk gyermekeink lelkét megmételyezni dogmatikus és egyértelmű történetekkel. Ezért helyesebbnek tűnik, ha minden kis és nagyobb közösségnek meglesz a maga *Hófehérkéje, Jancsi és Juliskája.*

A különbejáratú Hófehérkék sorozatát kezdjük talán néhány címmel; Felszabaduló afrikai országok számára a Hófehérke nyilván: KOROMFEKETÉCSKE ÉS A HÉT PIGMEUS GERILLA.

Pesten azV-ik kerületben, Hófehérke történetét úgy mesélnék, mint: A PRINC FIÚ ESETÉT SCHNEWEISS MARIVAL.

Ám, hogy a fontosabb és a szívünkhöz legközelebb álló közösségekre térjünk, hallgassuk meg, hogyan szól a: TRANSZILVÁNIAI HÓFEHÉRKE.

Egyszer volt, hol nem volt, a kárpáti havasok legelőin innen volt egy csodálatos szépségű királyleány. Jaj ám, jaj! A gonosz Ceaucescu el akarta románosítani! Fölbérelte a vadászát, hogy vágja ki a szép lány nyelvét. Ehelyett azonban a gonosz Ceaucescuval marhanyelvet etettek és repülőgépeket vetettek az angol királyi vadászvacsorán. Hófehérkének mégsem sikerült elszöknie mert a havasokba gyökerezett a lába. Már már úgy volt, hogy végkép elrománosul és ugyancsak pártában marad, mikor fehér lován bevonult Sütő András herceg és így szólt: *Engedjétek hozzámjönni Hófehérkét*!

És végül, idekinti magyar testvéreink okulására meséljük el: AZ EMIGRÁNS HÓFEHÉRKE TÖRTÉNETÉT.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy mostoha ország. Szegény Hófehérkének emigrálnia kellett onnan, kívül tágasabb Amerikába. De mit tesz Isten, ott is törpék közé került, akik házikójukban őrizték a szentkoronát. A törpék bányászattal és szajrék készítésével foglalkoztak. Hófehérke, és még sokan mások már torkig voltak a temérdek szajréval, mikor Carter, a főtörpe elhatározta, hogy aki a bóvlit megveszi, az kapja a szentkoronát is. Vince elvitte a koronát, Hófehérke pedig pártában maradt.

2. *Jancsi és Juliska; nomeg Imruska.*

Egyszer volt, hol nem volt, a hetedhét országon és a Kárpátokon is innen volt egy zabszemnyi kis tanyácska. Ott élt, éldegélt, vegetált Jancsi, Juliska és Imruska. Szellemi apukájuk és anyukájuk és *antántijuk* a Nyugat, már régesrég egy sötét erdőben hagyta őket botorkálni. Ami morzsányi földje maradt volna még a három gyereknek, azt Imruska már szétosztogatta. Bár Juliska aligha adott volna hitelt a *csajka*-meséknek, Imruska és Jancsi úgy vélték, hogy az erdő szélén a Mézeskalács Kolhoz-ban élő boszorkány valójában jó tündér, az elhagyott árva gyermekországok gyámola. A két fiú levelet, üzenetet váltott a boszorkánnyal, aki fűt fát, földi édent, piros paradicsomot és a kisgyermekek egyenjogosítását is megígérte nekik. Juliska azonban csak nem hagyta abba a botorkálást. A boszorka erre jónak látta ráerőszakolni a boldogságot.

Egy napon, mely valójában kissé tovább tartott, égigérő szögesdróttal keríttette be az erdőt a bába! Sírt a kislány keservesen, amikor belátta, hogy mindhárman a boszorkány börtönébe kerültek. Igaz ugyan, hogy a naív Imruska egy darabig még azt hajtotogatta: A SZÖGESDRÓT ARANYSZALAG, Jancsi pedig egyenesen

a boszorkány szolgálatába szegődött kemencefűtőnek. A bekerített erdőben elfogyott minden tisztességes ennivaló, Juliska csontig soványodtott, az erdei gumókat és a körmét rágta. Imruska erre megemberelt magát, szamócát szedett, kökényt és vadmálnát és a három gyerekbe lassan visszaköltözött az élet. Az erdő távolabbi részeiben élő szomszédos gyerekek is megneszelték, kitanulták a bekerített önellátás csínját-bínját, és ment is volna minden a maga megbéklyózott síma medrében, ha Juliska meg nem kívánja a lépesmézet. A lépesmézet szabadságnak hívták. Nem volt már belőle egy szem sem az erdőben, a boszorkánynak sem volt, mert az már régesrég megölette a méheit és a mézet kátránnyal pótolta. Ámde titokban, itt- is, ott-is, egy-egy méhcsalád mégiscsak átrepült a szomszádos mezőkről a bekerített erdőbe és egy odvas fa mélyében vadmézet gyüjtött. Juliskának volt egy kedvenc tölgye, abban rejtegette a vadméheket és a vadmézet. A nagy zümmögéstől a leskelődő boszorkány rájött a turpiságra. Közeledett ám, hernyótalpas baltával, hogy a fát kiirtsa, Juliskát meg a kemencébe rakja. Először jól megcsípték a vadméhek a vastankú bábát, s amíg az hazaszaladt a füstölőért, Juliska részegre vedelte magát a mézzel! Imruska is evett, Jancsi is bekajolt, sőt, meg is igérte, hogy puszta öklével töri be a bába vasorrát, ha az vissza merészelne jönni. Jelszavakkal biztatták egymást a gyerekek:

Szegény ember szándékát boldog Isten bírja!
Ne higgy Julis a németnek!
Hátra van még a fekete kávé!
Könnyű a buzgómócsingnak átesni a lótetű másik oldalára!

Visszajött a bába, kifüstölta a méheket, fölégette a fél erdőt, Juliskát és Imruskát erős ketrecbe zárta. Jancsi 25-öt kapott a fenekére, kussolva huzta be a farkát

és örült, hogy fűthette a kemencét melybe Imruskát megsütötték. Ezzel a bába étvágya egyidőre betelt. A ravasz Jancsi elébb-utóbb kieszközölte, hogy Juliskát a ketrecből visszaeresszék a bekerített erdőbe, ahová, a felégetett fák helyébe újakat telepíttetett a boszorkány. Az új fákba mesterséges odvakat vágatott Jancsival, a kátrányt zárolták, és az odvakat nyúlós melasszal töltötték meg idomított hangyák.

Juliska néha még sóhajtozik az igazi lépesméz után, de jobbára beéri melasszal. Megtölti kis bendőjét, s ha ma látod, hát meg sem ismered: a csinos kislány nagy potrohot növesztett, rőfnyi dereka, hordóhasa van. Elhájasodott a melasztól.

Jancsika, meg a hozzá hasonló öregek pedig a melaszt is malasztnak mondják.

1978

A CSODÁLATOS FINIS

Bartóky Pál megállt a milánói karaván és sátortábor előtt, leállította az öreg Ford kaffogó motorját, megdörzsölte a balmellét és kiszállt megérdeklődni a kapustól van e üres hely a sátrat leverni. Míg férje élénk taglejtésekkel és tört olaszsággal tárgyalt a fogatlan kapussal, Lidia, megneszelvén a víz csobogását a közeli kútból, rongyot ragadott, odaszaladt, és a hűtőházról dörgölte le az odaragadt muslicákat, majd a hátsó ablakról az út porát. Belülről az ablakhoz ragasztott fametszet sorozattal nézett szembe az asszony: rajtakapott ölelkező pár, furkósbotos üldözők, a templomban menedéket kereső férfi. Az ő műtörténet könyvéből másoltatta ki iskolai xerox masinán a férje.

Hely a platánok alatt, balra a harmadik ösvényen akadt, látótávolságra a kombinált mosdó és vécéháztól. Estébe hajlott, de az autólámpa fényénél a férfi percek alatt fölverte a cserkészsatyit, melyet a fiúktól kölcsönzött az olasz útra. A három kamasz — libasorban születtek a hatvanas évek elején — szerencsésen elszerződött augusztusra egy Északskót uradalom erdejét ritkítani motorfűrésszel. Lidia a fiaia gondolt, mialatt férje gatyáját és saját blúzát súrolta körömkefével a mosdóban, srácaira, kik először repültek ki egycsapatban, akárcsak a lázadók, vagy a rajzó méhek, mindenesetre önállósulásra készülődő lények. Összkomfortos mosógépére is gondolt, melyet sajna otthon kellett hagynia, bár a mosóporokat szerencsére elhozta magával. Bartóky megigazgatta a karókat, felfújta a légmatracot, tüdővel, összeállította a gyorsfőzőt és a gáz lángján melegíteni kezdte a konzerv gulyást. Megállapodás szerint ő főzött az el-

mult három nap alatt míg Edinburghból idedöcögtek, és ő főz majd a háromhetes túra többi részén is, ha ugyan eltart addig a magukkal hozott háromszáz font. A gulyás már rotyogott, Lidiáért el kellett menni, a szennyfoltok ellenálltak a mosópornak és a körömkefének. A francia táborok aránylag csendesnek bizonyultak, a milánói camping-ben a csendet könyörgő kiírást táskarádiók, utazógramafonok és magnók tucatjai csúfolták, nem beszélve a gyereksírásról, a motorok túráztatásáról és egy közeli — talán görög — társaság danászásáról, kik felöntöttek a garatra.

Lidia szenvedett a zajtól, s mert elővigyázatos nő volt, ridiküljében e célra tartogatott viasszal bedugta a fülét. Beszélgetni ezért sem lehetett volna. De előző este is holtvágányra futottak, pedig csend volt, holdfény, és a vacsorához kedvgerjesztő bordeauxi vörösbor. Kedve csak a férfinek kerekedett, az asszonynak megfájdult a feje, tán a vörösbortól. Az első külföldi estén pedig, sátorverés közben megáztak mint az ürgék, az asszony melegítőben aludt, kendővel a fején.

A zseblámpa fényénél olvasni lehetett, Lidia a milánói, arezzoi, viterboi, vicenzai útikönyveket lapozgatta, e helyekre igyekezett ellátogatni, életében először. Élettársa elpakolta a főzőcuccot, elmosogatta a csajkát és a karján csöpögő edénnyel megszemlélte a vidám akhájokat. Mert görögök voltak, diákok és az egyikük születésnapját ünnepelték. Bartókyt percek alatt bevonták, s hamarosan azon vette észre magát hogy nagyokat húz az üvegből sokadszor, és felkérésre — hisz mindenki előhozakodott a maga dalával — azt énekli magyarul, hogy CSAK EGY KISLÁNY VAN A VILÁGON. Óhatatlanul Lidia jutott erről eszébe, aki ugyan nem volt már kislány, nem Lidi, akinek megismerte, hanem Lidia, a háromgyermekes anya, de Bartóky monogám volt és változatlanul úgy kívánta feleségét mint valaha, és job-

ban mint Claudia Cardinalét és Sophia Lorent együttvéve. Megdörzsölte a balmellét. Időnként, mint például e túrán, hasonló távolságban is volt hites feleségétől mint az említett színésznőktől, akik a brunetta olasz nőtipust képviselték, neje szilárd szőkeségével ellentétben. Amikor Lidia haja kissé kopni és fakulni kezdett (« a túlgyakori mosástól », mondták a fiúk) apródfrizurára vágatta és a szivárvány minden színéből iktatott bele egy árnyalatot. Neki idegenebb lett. Sebaj. Alakját megtartotta. Mi több, az izmos atlétafenék kipárnásodott, a lapos mellek a szoptatástól kikerekedtek és a fogamzásgáltó tabletták mellékhatásaként teltek is maradtak. A bőr bársonyosságát sem bántották az évek. Mire Bartóky Pál idáig jutott gondolatban, már lelohadhatatlan kedve támadt, búcsút mondott a görög zenének és megkereste sátrát.

Lidia a duplahálózsákban feküdt, pizsamában, füldugóval elreteszelve. Az elővigyázatos zajtalanítás szinte sikerrel járt, ám gondos rovartalanító permetező-hadjáratának fittyet hányt a feje körül szökdécselő három szunyog (tán egy szegletben rejteztek míg a permeteső esett) s túl meleg volt ahhoz, hogy a hálózsák kámzsája alá lehessen bujni. A légmatracot kőkeményre fújta férje, s amikor Lidia ki akart ereszteni némi levegőt, túl sok menekült el a keze alatt. Formás feneke a földet nyomta. Csendesen irtózott minden kényelmetlenségtől. Tipikus, bosszankodott férje gondatlanságán, hogy Tóki nem hoz pumpát. Maga akarja fujni. Bizonygatni ezzel is. « Mit akarnék én bizonygatni? », kérdezte olykor tágranyílt szemmel a férfi. « Azt, hogy még mindég sportember vagy », felelte a nő mindannyiszor. « Vigyázhatna egy háromgyerekes apa... »

Alighogy fölnyisszant a sátorcipzár s a férfi bedugta a fejét, ajkán formálva a békítő szavakat, Lidia felemelkedett fektéből:

« Hol csavarogtál?! »

A férfi pár pillanatig bámult rá, ezalatt kitalált egy ártatlan hazugságot: « Hát, szóltam neked, hogy elmegyek lecsendesíteni az éneklőket, nyilván nem hallottad, mert be volt dugva a füled. »

Lidia kivette a fölmelegedett viaszdugókat. A nóta jobban szólt mint valaha. « Küldetésed sokáig tartott, és nem járt sikerrel. »

Metsző a hang, több mint barátságtalan, állapította meg a férfi. Ha kiabálna jobb lenne attól felhevülne, így csak éles marad mint a kés, hideg és szúrós mint a jégcsap. Lassan válaszolt:

« Egyikőjük a születésnapját ünnepli, nem lehet velük abbahagyatni a zenebonát. »

« Tehát ünnepeltél te is. A kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon. » Az asszony, úgy hitte, ismerte férjét. Embere véknyába vágott a megjegyzés. Bartóky Pál a rák jegyében született, júliusban ülte negyvenesztendős születésnapját. Sört ivott, az Edinburghben olcsó, három nagyfia együttesen megvette neki a FUTÓSPORT TÖRTÉNETE c alapvető munkát, melyre régen fájt a foga. Lidia székelygulyást főzött, amikor munkából hazatért, hétvégén diókrém tortát sütött. Mindez nem hangzik rosszul, még akkor sem, ha figyelembe vesszük, hogy az elmult húsz év alatt minden születésnap ugyanígy telt el, csak az ajándék változott. De Bartóky Pál negyvenedik életévének megünneplésére eredetileg valami sokkal grandiózusabbat tervezett. Csapatának a Fradinak közel félszáz tagja élt a Brit szigeteken. Szabadidejében a Ferencvárosi Torna Club majdan megirandó történetéhez gyüjtött adatokat Bartóky. Húsz év alatt sikerült többszáz emberrel levelezésbe kerülnie, s bár apró cikkeknél egyebet nem hozott még tető alá, egy-egy régi FTC tag címének fölkutatása mindahány-

szor ifjúi lelkesedéssel töltötte el. Nagybritannia húszezer magyarja között fölfedezett ma is aktív fotbal, pingpong és vivóedzőt, akik ugyanúgy az Üllői úton kezdték mint Lidi meg ő, sőt, talált egykori műugrólányt, volt vizipólósokat, két hajdani kenust, a sakkszakosztály ügyvezető elnökét abból az időből amikor KINIZSI lett a Fradi és végül Pirók bácsit, aki itt kint raktárnok volt, de otthon a salakpályát locsolta az Üllői úton.

Bartóky Pál negyvenedik születésnapját skót középiskolai tanártársának erdei vityillójában remélte eltölteni, a szigetország szerte-széltéből odasereglő öregfiúk körében, egy hasas hordót csapraverve, fölelevenítve a régi s az avult időket. Erre kuporgatott közel kétszáz fontot. Lidiának a tervben nem jutott se hely, se szerep. Egyetlen nő a kanmuri közepén? Lidia makacs volt, Pál magyarázta, hogy a trágár nótákra óhatatlanul sor kerül, Pirók bácsit régről ismerték ugye, akkor is a ságra földig itta magát az Ü.B. vacsorán, most is úgy kéne fölmosni. Kellene. Lidia, miután kifogyott az érvekből és a durcásság zománca lepattogzott kemény vonásairól, kerek száz fontot tett az asztalra. A kettőszázzal együtt kifutná kettejüknek egy olaszországi túra. Lidia régebben vágyott erre, mint Pál az összeruccanásra.

Miért adta be a derekát Bartóky Pál? « Miért adtam be a derekam », kérdezte önmagát Bartóky Pál fogyó reménnyel, de nem csökkenő belső tűzzel, mialatt bekászálódott hites felesége mellé a cserkészsátorba. Megdörzsölte a balmellét. Igaz, az asszony még nem járt erre, ő igen, egyszer tíz évvel ezelőtt, atléta-edző konferencián, mely egy hétig tartott, útját fizették és olasz barátokat szerzett. Kicsit megtanult taljánul is miközben az útra készült; az iskolában, ahol testnevelést tanított, nyelvész kollegájától ingyen leckéket vett a tanáriban.

« Fogd meg lagalább azokat az átkozott dögöket! », csattant az asszonyi hang.

A szunyogokról van szó, regisztrálta Pál, s egymásután, röptükben elkapta mindhármat. Nemcsak jó reflekszе volt, de meglehetős nyelvérzéke is, angolul több mint pöntyögött amikor kijött, T.F.-es képesítésével hamarosan állásba került 57-ben, ott melózott ma is. Munka után jött, — az idők során kiépült — a futószakosztály, « kocogó club » a szülőknek (velük kocogott) és sötétedés után, otthon, a sporttörténelem.

Lidia a baloldalára fordult, farát, hogy kényelmesen kinyújtózhasson, érintésközelbe hagyta. A férfi keze előrenyomult. Az ujjak megindultak a tompor gömbjén. A női test 180 fokkal elpenderedett. A hálózsák határai közeliek. Araszoló mozdulattal, mint a hidra, zárta le a férfitest az elhúzóckodás lehetőségeit a térben. Szó nem esett, csak csendes dulakodás. A hálózsákban egyre melegebb lett, a férfi egy óvatlan rántásától kiszakadt a cipzárágy. (A női pizsáma ellen intézett volna merényletet, de visszatartotta a tudat: a bársony bőrbe belecsípne a pizsamagumi, Lidia retteg a legkisebb fizikai fájdalomtól.) Gombócba göngyölődve, aztán kiegyenesedve, apró rúgásokkal védelmezte az asszony... mit is? « a pihenéshez való jogát », ez volt az otthoni kirejezés, az anti-jelszó, de e percben ez sem gilt, hiszen nyaralnak, nincs női kettősműszak: munka, majd háztartás kamaszokkal, most nincs gond, vagy nem kéne hogy legyen, csak kint a kiállhatatlan zajongás.

« Engedd! », szakadt ki Bartóky Pál torkából rekedten, két szapora lélegzet közben a szó, mint egy félresikerült, fenyegetéssel meghintett könyörgés kezdete. « Hagyj », sziszegte Lidia a foga között, mint a csapdába került vad, mely karmaival tépi a rávettet fogóhálót.

A férfi hátán feküdt és mozdulatlanul bámulta az aluminium feszítőrudat. Mellkasában kalapált a szive. Megdörzsölte a mellét. Kint befejeződött a tivornya. Perceken belül Lidia egyenletes lélegzését hallotta. Bar-

tóky felült, ismét visszafeküdt. A dőre szívdobogás nem szünt. Eszébe jutott első versenye az Üllői úti salakon. Nyolcszázas volt, országos ifi mezőny, a tribűnön a sok csaj, a hosszútávosok közt Lidia, föl-fölálltak lazítani, zöld-fehér melegítőben várták, hogy rájuk kerüljön a sor. A második kör közepéig együtt futott a boly, majd Gérecz és Károlyi a két rivális finoman elhúzott és csendes hajrába kezdett. Ő utánuk. Megszólalt a hazai lelátó: « Hajrá Bartóky! Bartóky! » Érezte, a lába bírná a szaporázást de az ütemváltás kisérletére mellében tiltakozni kezdett a kopogtató és a fújtató együttese. És ekkor lekiabált egy éles leányhang: « Gyerünk Tóki! » Nem volt mese, hajrázni kellett, apait, anyait bele. Beállította az ifi rekordot.

« Tókikám », lelkendezett Buci bácsi, az edző, « *csodálatos volt a finis.* »

«Csak eszméletnél maradjak», szuggerálta önmagának. Ült a pálya szélén, szédelegve. Jött Szigura, a gyúró, szétzavarta a körülötte zsongó gratulálókat. « Levegőt! », kapta föl a fejét Tóki. Lidi mellé ült és odasúgta: « Túlhajtottad magad. » Bezzeg őmaga kényelmes harmadik lett 1500-on.

Tóki hallgatta felesége elmélyült szuszogását, és benne nem aludt el a kisértés, hogy felébressze a sudár combok, az izmos vádlik, a karcsú bokák tulajdonosát. Hevülete sem csillapodott. Megdörzsölte balmellét és fölkelt. Az autóból kivette sportzsákját, felöltözködött. Tárcájából százezer lirát zsebrevágott, a többit az autóban hagyta és szépen, kényelmesen, önmegnyugtatásnak szánva, poroszkálni kezdett, mintha a kocogók között lenne, kifelé a táborból. A külváros első bárjánál megállt. Ötletszerüen telefonált. Tonio Mazzola-val tíz éve találkozott a konferencián, középtávosból lett edző az is, vacsorázott náluk, smorgesbordot adott a skandináv feleség. Tonio füligszáj vidám gyerek volt, tán nincs túl

késő most felhívni őket, gyerektelen pár, a bagolykodás olasz tempo. Lássuk, otthon vannak-e? Az asszony vette föl a kagylót, nem emlékezett a nevére, az nem mondta be.

« Tonioval szeretnék beszélni », kérte angolul.

« Maga nem tudja? Ki az? », a nő hangja alig hallatszott. Talán rossz a vonal. Beleharsogott a kagylóba: « Itt Bartóky Edinburghből. Megismer? A magyarszármazású edző. Tonio otthon van? » Szünet.

Erősebben hangzott a válasz: « Paolo, persze, hogy megismerem... Tonio meghalt. »

« Szentséges Isten », dadogta Tóki. « Ne haragudjon. Nem tudtam semmit. Mikor? »

« Három éve autóbalesetben. »

Tóki letette volna a kagylót. A nő tartotta a vonalat. Jól esett neki a beszélgetés. Hol van Tóki? Mit csinál? Eljön érte autóval.

Várakozás közben Tóki lapozgatni kezdte a telefonkönyvet. MAGYAR ÉTTEREM; CIGÁNYZENE hirdetésen akadt meg a szeme. A pasztától enyhén molett skandináv nő (szőke ez is, a fene bánja) hajlott a skótmagyarosan ejtett angol szóra. Másnap volt már, az étterem tele, Tóki bogárszeme szikrát hányt a főpincérre, az égnek emelte kezeit, hogy tágabbra nyíljon a kabátzsebe. Belekenődött a tízezerlirás. Széttoltak hat asztalt, benyomtak egy hetediket a sarokba. Tóki fatányérost rendelt, bikavért hozzá. Soká jött az étel, a bor elfogyott, a nő engedett félszegségéből, szabályos de árkolt babaarcán fancsali volt a mosoly. A terem közepén cigányzenére táncolt a tarka közönség. A nő eddig azt sem tudta eszik-e vagy isszák a csárdást, de özvegy Katát könnyü táncba vinni, Tóki taktusra rángatta a derekát. Kipirult a szőkeség, Tókiban tovább lobogott a tábortűznél gyulladt láng, mely oly hitesen, törvényesen akart volna lángolni. Megdörzsölte a balmellét. Kemény volt a hús, az ételből csak szemezgettek de az

asztalon vörösött a harmadik üveg bikavér. A nő már minden szón nevetett amely ködösödő agyáig hatolt a lármában. Tóki odaparancsolta a cigányokat. Vacak kis banda volt, öregdádé, csávó, meg egy csaj cincogóval, alpakka pitykék a dolmányon. Tóki énekelt, falsul, kiabálva: OLTSUK EL MÁR A GYERTYÁT sőt rá is csapott az asztal közepén árválkodó gyertyára. A cigányok összeverték tenyerüket. A szőkeség pipacspirosan, értetlenül nézett, le kellett neki fordítani a nóta szövegét. Lélegzethez jutva lassabb dalra váltott Tóki, a cigányok érzéssel húzták, ő rekedten, kitartva énekelte VERES MÁR A HATÁR, BÚSUL A VÉN BETYÁR, RÁ SE NÉZ MÁR SOHASE A FEHÉRNÉP.

« Fordítsd le ezt is », kérte az özvegy és blúzán kigombolta a felső gombokat. Tóki megtette. A nő — ki tudja mikor szorított meg utoljára férfikezet, talán hónapokkal, talán évekkel ezelőtt — két tenyerébe fogta a férfi sörtés jobbkezét. Innentől, minden dal után ezresek vándoroltak a prímás hegedűtokjába és tízezressel bocsáttatott útnak a cigánytrió. Az asztal alatt a nő rózsaszín lábszára szorosan a férfiúi futódongák alá simult, mindketten akadozva szedték a levegőt. Tokaji aszut hozatott Tóki, egyszerre két üveggel. A nőnek kitöltött egy pohárral, a többit kiitta maga az üvegből. Nem egyszuszra. Felénél köhögni kezdett, s maradék akaraterejére szükség volt, hogy viszont ne lássa a második vacsorát. Az aszu befejeztével nemtörődöm könnyedség szállta meg, mámorgőz, mely feledtetett majd minden mást, kivéve a tüzet mely benne égett.

Skandináv gyomorban hadat üzent a Bikavérbe oltott Tokaji. Kifelé indult a nő, tántorgó léptekkel, karját fogva félmögötte ingadozott a férfi. Igy botorkáltak együtt a női vécébe.

Először, a vécékagyló elnyelte a nő vacsoráját; másodszor, úgy, azon előrehajoltában hátrafordította fejét,

és megeresztett egy fancsali mosolyt. A férfi közelebb lépett. A nő balkezével hátranyúlt és derekáig lebbentette szoknyáját. Telt combjai tejfehéren sziporkáztak a lámpafényben. A csípős gumi, a szakadó matéria belevágott a felajzott húsba: a férfi egyetlen rántással letépte róla a bugyit.

Részegen a célzókészülék sem józan.

Az ajtó tárva maradt mögöttük.

A hátratekintgető fancsali, biztató mosoly rémült grimasszá torzult s az ajtón betérő hivatlan harmadik láttán a babaarc közepéből fuvolázó sikoly tört elő, mely féluton találkozott a belépni készülő éltes hölgy vésztjósló tremolójával. A megbotránkoztatott vészsikítását a pincérhadak rohanása és a tulaj kiáltozása követte. Tóki pár pillanatig ügyetlen dermelt ujjakkal babrált nadrágján, a pincérek ezalatt odaértek, s beléptükre a skandináv nő sikoltozása olasz kiáltozásba torkollott: « Erőszak », « Erőszak, » « Segítség! »

Cselekedni kellett. Tóki felhős agya is fölfogta, ennek fele se tréfa. Széttolta a benyomuló pincéreket és zigzagokban az asztalok között — mint valami perverz akadályfutásnál — kirohant az utcára. « Rendőr! », « Rendőr! », hallotta háta mögött a tulaj elfulladó hangját. Mint aki már az első négyszáz elején el akar szakadni a bolytól, spurizott a téren át. Találomra bevágott az első sötétebb utcába. Csökkentett az iramon, de nyújtotta lépteit. Tömzsi, túlizmos, nem ideális futólábai szépen engedelmeskedtek. *Az alkoholból energia lesz.* Ütemváltás nélkül meglazította nyakkendőjét, fekete szőrökkel borított hordó mellén kigombolta az átnedvesedő inget. Megdörzsölte balmellét. *Csak a pumpa bírja.* Második és sokadik versenyén Bartóky Pál nem tört ki. Lídia unszolására — kivel már ekkor jegyben jártak — sportorvoshoz ment, annak elmesélte az első verseny hajráját. Az orvos hümmögött, mért, pulzust fekve, mun-

kával; sztetoszkóp, vérnyomásmérő, elektrokardiográf, nem mutatott semmi rendellenességet. *Sportszív, igen, node sportolónak jó sportszív kell, jó izmokkal, jól mozgó kamrával s mindemellett mégegy: felnemboruló homeosztázis.* « Ne erőltesse túl magát. Módszeresen edzzen, beosztottan versenyezzen. Bárki kifulladhat aki ostobán túlhajtja magát. » Nem biztatta őt többet az ATLÉTA B KÖZÉP, Lidia egyenesen csitítgatta.

Rendőrautó zaja ütötte meg a futó fülét. *Magasságos — végem.* Gyorsított és bevágott az első közbe. A rendőrök az ellenkező irányba téptek. *Az arezzói menekvő!* Öreg Fordjára ragasztott xeroxolt fametszet sorozata a rajtakapott szeretőkről azonnali célt adott a menekülésnek. *A dóm!* Cikkcakkban kezdett szaladni, egyik sarkon be, a másikon ki, eltérve tőle, majd visszatérve a milánói dóm irányába. A fametszetek Lidia műtörténet könyvéből. Lidia elvégzi a rádióegyetemet. Abbahagyja a kelmefestést. *Ha odaérek minden jó lesz.* Lidia miatt nem ismételte meg többé az igazi finist, hagyta, inkább mások érjenek elsőnek célba. Lidia mindenről tudott, mindenre vigyázott. Majdnem. *Mi lesz ha ez eljut fülé-hez?* Fölébredt vajon? Az igazak és a fáradtak álmát alussza? Tűvé tesz mindent, ha nem leli őt.

Vészharangként kolompolt a szive. Az utcákon egykét korhely, szerelmes, utcalány, elszórtan mint a szemét, amit futtában ki kellett kerülnie. A Scala-val szembe találta magát, sötét volt és elhagyott, a tudós szobrán sem ültek galambok mint tíz éve amikor itt járt, fenyegető köpönyegében őmaga keselyűként állt talpazatán. A paloták komoran meredeztek körös körül, börtönök, öles, zárt kapukkal. Kivágott a dóm térre. A galleria bejáratánál rendőr-autó parkolt, előtte egy rendőr, kezében walky-talky-val. Melyik menekülő nem hinné, hogy őt kergetik? Tóki hirtelen irányt változtatott és a Sforza vár felé rohant. A rendőr, bár eddig kollegájával

beszélgetett csak, a MILANO esélyeiről az Európa kupában, meglátva a lélekszakadva iszkolót, beugrott kocsijába és utánaeresztett. Rövidesen beérte és rákiabált: « Mi baj van? » Tóki lüktető halántéka nem fogadta be a szót, noha hallotta a hangot. Száznyolcvanfokos fordulattal a dóm főkapujának irányába vágtázott. A rendőr leállt és nézte. « Bolond », motyogta magának és bekapcsolta adóvevőjét, hogy a futballeszmecserét folytathassa.

Már csak 100 méter volt hátra. Tóki szeme előtt csipkéllett a dóm egyre növekvő homlokzata. *A Csepp-teleki Aggkőbarlang főterme*, regisztrálta a forró fejben zakatoló agy a látomást, *Tóki, Tóki*, hallotta Lidia hangját az első versenyen, *a tribünön, a dóm szentségházában ragyogott a serleg*, nincs már mögötte senki, mindenkit lehagyott, elhagyott, mégcsak ötven, csak harminc, húsz méter, tíz a célig, *Magasságos*!... Nincs levegő... Égig ér, mindent betölt a dóm.

Tompa puffanással csapódott a verejtékben úszó férfitest a dóm bezárt kapujához. Az ujjak egy darabig görcsösen fogták a vasvereteket, a száj agóniája az eltünt ég felé fordult, rángatódzva kereste az oxigént, még akkor is, amikor a pumpa már kihagyott majd megállt.

A rendőr távolból nézte a templomnak rohanót, az összeesést. Nem értett semmit, de odajött, megtapogatta a testet, és jelentést tett fölöttesének az adó-vevővel.

1977

BEGOMBOLKOZVA

Jerzy felületesen ismerte Brüsszelt, a Sacre Cour bazilika főbejáratához kérte Júliát, azt nem vétheti el egyikőjük sem. Repülőtéren bérelt autóját a hatalmas szecessziós templom mögött parkolta (olyan az az apszis, mint egy félfenék, állapította meg profánul) s körbesétálta a dombot. Az ágaskodó tompa torony tövében (ördögbe Freuddal!) a bezárt kapu előtt állt, és az ívlámpa odavetődő fényében olvasott... olvasott, ki? Ő az? Jerzy szemét megrongálta a bangkoki napfény — ahol lehúzott két évet — s a szürkületben nem ismerte fel a könyvbebújt arcot, az egykor oly intimen megtanult körvonalakat. A fiatal nő felnézett (a mozdulat ugyanaz, a rátarti kanca fejhátravetése, gondolta Jerzy), aztán le, ismét a könyvbe. Erős szemüveget visel, emlékezett a férfi, kerek okulárét, mely kettejük közt útban szokott lenni, éppenezért a férfi gyakran zsebrevágta a pápaszemet, s úgy vitte, vette, vezette a lányt. Lányt? Mindég mint lányra gondolt Júliára, pedig a nő harmincadik évével és szétroncsolódott házasságával a háta mögött kopogtatott be az életébe. Három évvel ezelőtt. Vagy ő Júliáéba.

Tíz lépés távolságból a férfi fölkiáltott: « Júlia! » A templom környéke üres volt, csak egy félnótás téblábolt a domb alján, ahol, mint eldobott gyufaszálak, fénycsíkokat húztak az autók lámpái a sötétben. A nő felkapta a fejét az ismerős hangra, becsukta a könyvét, egy tétova lépést tett előre, megállt. Mindketten lecövekeltek most, közöttük öt lépés távolság. « Nem ismersz meg? », a férfi előrenyujtotta a jobbkezét. Koraősz volt, de a nőn már szattyánkesztyű, bizonytalanul át a levegőn

a balkéz karcsú ujjai. A jobban, kebelhezszorítva, a könyv. THE LAST DAYS OF THE BYZANTINE EMPIRE. A férfi kérdően mutatott a címre. « Majdidemegyeknyaralni », mondta villámgyorsan a nő.

« Éhes vagy? »

A nő bólintott. Az autó egy másodrangú étterem előtt állt, odasétáltak, egyetlen szó nélkül. Az asztalokon öntestükkel üvegekre forrasztott gyertyák égtek, a székeknek kecskelába volt, az olasz pincér törte a franciát. Leültek az első üres asztalhoz. A férfin kiskabát volt, egyből a szék hátára dobta. « Fázol? » a nő megrázta a fejét és lassan felállt. « Felakasztom a kabátod. » A ballon bőrgombjait lassan, keresgélve bújtatta ki gomblyukakon a lány. Az álla alatti enyhe tokától karcsú lábszárát súroló szoknyaszegélyig. Gomb hátán gomb.

« Könnyebb a gazdagnak a mennyországba jutni mint bőrgombnak keresztül a gomb lukán. » Önkéntelenül mosolyodott el a nő, de aztán visszarántotta a száját mint tanárnők ha illetlen diákviccet hallanak. « Milyen Brüsszelben? », próbált a mosoly után rugaszkodni a férfi. Júlia megrántotta vállát. « A munkatürhető. Amintírtam azangoliskolában tanítok. » Atyauristen, hogy hadar megint, gondolta a férfi. Egy egész évbe tellett míg, mire időm lejárt, leszoktattam. « Te hogy vagy? Leveleid szűkösek voltak. »

A nő egy pillanatig nézett, keményen. Aztán hozták a levest, mely meleg volt, párája Jerzy szakállába szállt, Julia szemüvegét behomályosította. A férfi öntötte magába, a nő ímmel-ámmal kanalazott belőle, mint akinek nincs étvágya. « A leves nem hizlal », mondta Jerzy. « Nemaggaszt », felete Julia. « Holfogyok, holhízok. »

« Teltebbnek látom az arcod... talán mert levágattad a hajad. »

« Ez az új magam », tagolta ezegyszer a lány.

« Miben új még? »

Apró rebbenés, vállránditás.

« De mást is látok rajtad, a féldrágakövet. »

Az ovális arc közepén elpirult a nyergén szemüveget viselő valószínűtlenül fitos orr hegye. A féldrágakő — formátlan afrikai kavics — Jerzy utolsó ajándéka volt a bangkoki kihelyezés előtt. Északlondon egy gazdag fővárosában szegényes kislakást bérelt Júlia — amilyen kifutotta tanárnői fizetéséből — ide járt fel a férfi, amikor jónak látta. Először, a kommunikációs kongresszus óta havonta, aztán, hogy sielés közben eltörte a csuklóját és nem tudott ceruzát, főzőkanalat fogni a jobbjában, hetente, végül, a kiküldetés előtti héten: naponta. Mégsem hitte volna hogy Júlia, e különleges, bájos, visszaútasító, dacos, érzékeny, szókimondó keveréke a lemurnak és a cickánynak, tartani szeretné kapcsolatukat. Mert írt, kéthetente is, kis semmitmondó összekapkodott leveleket az öreg zsémbes iskolaigazgatóról, a lányról aki hetedikben teherbeesett és ikreket szült, s a tornatanárról akit rajtakaptak fiútanítványával a parkban. Sajátmagáról majdnem semmit. Csak annyit, hogy archaeológiából ír doktorátust szabadidejében. S most egy éve azt, hogy állást kapott Brüsszelben.

« Archeológia? Miért? Hisz a nyelvvel foglalkozol. »

« A mult többet mond nekem mint a jelen. » Ez a mondat is lassú és tagolt volt. Ime, az előre átgondolt mondatok, az életbölcseségek, gondolta a férfi, miközben a nő zöld dirndlijét vizsgálgatta. Ezeket ráér lassan kimondani. Minden más kivülről jövő *beleavatkozást* a szavak gépfegyvertüzével kell hárítania.

« A dirndlid », mondta a férfi, « különleges. »

Júlia fikszírozta a gyertya libbenő lángját, talán hogy az nyugton maradjon. Dirndlijén a kivágás alig féltenyérnyi. Belső csipkét varrt a ruha eredeti, szemmeregető szegélyére.

A hosszúkás kezek fölrebbentek, mint két gyorsröptű

de zavart madár, az ujjak a kézfejen védekezve rácsozták a csipkét. Jerzyben megakadt a sóhajtás. Nyugateurópa legszebb mellei, emlékezett. Nagyobbak mint a capitoliumi vénuszéi, teltek mint a friss párna, bimbójuk a római rézpénzek szinét, formájuk az országalmát idézi. Bársonyos tapintásuk kárpótolt mindenért mit értük kihagytam... Most el kellene kapni a védekező madarakat... széles tenyere fészkében leszorítva tartani őket az asztalon... Elhessegette magától a gondolatot. A nő lényéhez tartozott a szabad választás joga, vagy annak illúziója. A feminista mozgalom északlondoni sejtje volt az egyik szerv, akikkel kommunikációs kapcsolatot keresett Júlia, de a helybeli vezetők történetesen lesbosi közeledéssel igyekeztek a kapcsolatokat elmélyíteni. Júliának tehát itt sem volt szerencséje, megértő embertársra nem akadt. A férfit ismét eltöltötte az első közös éjszaka emléke. A sarokbahúzódó csendes Juliát már hat napon keresztül fűzte. Minden előadás minden szünetében, minden ebéd alatt. Néha teljesen szótlan volt a lány, néha elhadart egy-két keserű sort, s végül, az utolsó nap utolsó cigarettaszünetében így szólt: « Évek óta nem engedtem az ágyamba senkit. » « Boldog lennék... », kockáztatta meg ekkor a férfi.

A nő rákot evett, a férfi böftököt, az egyezményes rozét a tálcákkal túlrakodott pincér Júlia előtt kilöttyintette. Jerzy elmagyarázta volt, az idevonatkozó keleteurópai babonát, sőt azt is, kegyetlen megnyugtatásul, hogy spermái életképtelenek, vele alvó nőnek nem lehet aggodalma. Jól ismerték ekkor már egymást. S Júlia, a tanárnő, ki napi három órát tanított gyerekeket, így felelt: « A macskákat jobban szeretem mint a gyerekeket. »

Most, a férfi sót hintett az asztal rózsaszín foltjára. « Nyulakat is így kell fogni », mondta. A nő bámult, nyugtalan kezei siklórepüléssel az asztal felszinét érin-

tették és megpihentek ott. A férfi kivillantotta felső fogsorát: « A szaladó nyúl farkára kell a sót hinteni, akkor megáll. »

« Ezegyike a keleteurópaihülyeségeknek ». Villámgyors volt a leforrázás, aggresszív a tónus, a magánhangzók magasan, kellemetlenül vibráltak. Pedig Júliának kissé nazális althangja volt, szeretkezés után, a takarók rendezgetése közben, amikor marasztalni próbálta a férfit, s az a hangtól, a bőr szagától, a telt formáktól ittasan, újabb futamokat készült eljátszani a nő testén.

Jerzyben még pislákolt némi reménysugár. « Mint tudod, a reptérről jövök egyenest. Vacsora után hazavinnélek autón. Hol fekszik a lakásod? »

« Háromvillamosátszállás. »

« Boldog lennék... » — Jerzy szándékos szünetet tartott — « ha elvihetnélek autón. »

« Hazatalálok. »

« Nem vitás. Én azonban hazavinnélek, *hozzád*. » A férfi megnyomta a helyhatározót, melynek jelentésköre kettejük intimebb világával bővült. Minden más szeretkezési kisérletük kudarcba fulladt, csak nála, otthon, tíznégyzetméternyi északlondoni hálószobájában volt a jó. Pedig jártak a Tavaknál is családias hotelban, kandalló juhászkutyákkal, házikészítésű feketeszeder lekvár reggelire. De éjszaka Júliának görcs állott a jobbcombjába. Másszor sielni ment a férfi Skóciába, Júlia utánajött vonattal. Le sem vetkezett. Olyan félelem lepte el a kis hétvégi üdülőház küszöbén, mintha az falánk farkasok szálláshelye lett volna. Most pedig Júlia hátrahőkölt a kecskelábú széken, térde megérintette az asztalt, enyhén megrezdültek a poharak.

Jerzy beharapta a szájaszélét. Lehetetlen teremtés, morfondírozott. Vagy szinészkedik? Az angolok a világ legjobb szinészei. Átver? Tán egy levitézlett brigadéros amatőr archeológussal turkálják együtt hétvégéken a

waterlooi csatateret? Vagy egyszerűen csak megjött a havi áldás? Akárhogy is van, mit keresek én itt? Manapság szimplán bonyolódnak az ilyesmik. Bangkokban a kis sárgásbarna pulyka reggelente kitakarított, aztán az ágyban is elvégezte a dolgát. « An orgasm a day keeps the doctor away », idézte önmagának a bangkoki brit konzul rigmusát. Pulykácska persze tíz szót beszélt angolul, ezt sem értette volna meg.

« És te holnap továbbrepülsz Londonba. » Nem kérdés volt, megállapítás, tagoltan, lassan ejtve, mégis mintegy kipréselve a fogak közén, hogy a szavak megnyúltak, a mássalhangzók kihegyeződtek.

« Nem utoljára jöttem Brüsszelbe. »

« Eljönnélidőnként kitanítaniugye? A röpködő életművész aki jajdehogytud élni. Szathiszed nekemez barátság? » — sziszegtek, sisteregtek a szavak mint a robbanni készülő petárdák. A férfi elsápadt, a nő folytatta: « Hháttudd meg hogy elégvolt. Késővan, holnaptanítok, menniakarok azonnal! » A férfi felállt, elkapta a pincért, fizetett, hozta a ballonkabátot.

Júlia piros volt, ujjai remegtek, a gombok — megannyi bója a haragos tenger felszinén — sorban bukdácsoltak a gomblyukak alá.

« Csak az autóig gyere, hoztam egy üveg rizspálinkát, reméltem szereted. » A nő szó nélkül beült az első ülésre, s míg a férfi bőröndjében keresgélt, felhúzta szattyánkesztyűjét. Átvette az üveget, forgatta, vizsgálgatta a számára érthetetlen feliratot. Szerette az erős italokat, bár módjával, mérsékletesen ivott. Jerzy egy régi átszeretkezett éjszakájukra gondolt, miután reggel egy borospohárnyi sligovicával vert magába életet s Júlia ettől megrettent. Miért? A bátyja lett volna alkoholista? Az apja halt meg delirium tremens-ben? Férje részegen elagyabugyálta?

Júlia törte meg a csendet: « Mikor ebből iszok, rád gondolok majd. »

« Jó », válaszolta a férfi.

Csend. Aztán a nő igen bátortalanul: « És máskor is eljössz? »

« Talán. »

Júlia icipicikét várt, a egy hosszú lélegzetvétel töredékét. Jerzy nem szólt, nem mozdult. A nő kinyitotta a kocsi ajtaját és féllábbal kilépett. A férfi megfogta a szabadon maradt kezet, csuklóján felhúzta a kesztyűt és megcsókolta.

[1976] 1977

MIMI

A garázs tetején üldögéltem lehorgasztott fejjel a magam építette kaliba hűvösében. A szomszédban kútnak szentelt betongyűrűk szikráztak a napfényben, kertünkben öntelt rigók kóstolgatták a magvaváló szilvát. Csizi, a nősténykutyánk, háza sarkának támasztotta orrát és halkan vinnyogott. Kölyke, apró barna fajvizslánk beszabadult a pincébe és kárt tett önmagában. Megette a kirakott patkánymérget. Kinyúlt, égnek meredező szőrrel, üveges szemekkel. Apám a szilvafa árnyékába temette és nem engedett keresztet állítani neki. A fa középső ágáról, vajmi akrobatikával, át lehetett lovagolni a garázstetőre, de egyszerűbb volt az ajtó keresztdeszkáin fölmászni hol homok volt alul, ha megcsúszott az ember. Betontető nem alkalmas alapozásra. Fölvittem négy nagy virágcserepet — nyeles-szákkal emelve fel őket egymásután a tetőre — apránként megtöltöttem földdel mindegyiket, kopjafát ültettem közepükbe és a kopjafára kötöttem egy lópokróc négy sarkát. Védett a naptól, lehetett alatta olvasni a vakációban, egyedül, napestig, csak a legyektől zavartatva.

« Jó kis wigwam », szólalt meg valaki.

Meglepetten néztem föl a szomszédos betongyűrűk bámulásából. Korombeli fiú állt előttem, mindenképpen igen ismerős, mint egy bölcsőbeli jóbarát, ám sokkalta okosabb. « Hogy kerültél a garázstetőre? »

A szilvafára mutatott. « Bejöhetek a wigwamba? », kérdezte.

Nem tudtam pontosan mi a wigwam de meglebbentettem a lópokrócot.

« Pompás! Pompás! », lelkendezett. « Csak egy kacagány hiányzik belőle amit a földre teríthetnénk. »

« Miből készítik a kacagányt? », kérdeztem.

« Csakis párducbőrből. »

« Honnan vegyünk párducot? »

« Lövünk egyet. » Olyan magától értetődően mondta ezt, mintha nem nyolc hanem harmincnyolc évesek, nem egy álmos bácskai városkában hanem a sivatag sarkában lettünk volna, nem légpuskával, de Winchesterrel fölszerelve.

« Mi van alattunk a garázsban? », kérdezte új barátom.

Kimustrált Opel Kadett. »

« Remek, indulhatunk szafárira! »

Lehuppantunk a garázstetőről a homokba. A puskát be a kocsi hátuljába. Az öreg lerobbant autó, a fölnőttek szemében generáljavításra is érdemtelen, kezünk alatt megtáltosodott. Döccenve robogtunk a macskaköves utcákon, szájtátva bámult utánunk a sarki rendőr, gyakorlóiskolai öreg tanítómnak aki éppen virágait locsolta az ablakban, a pipa is kiesett a szájából. A bezinkútnál barátom glikkerekkel fizetett. A határmentén megéheztünk, megállítottuk az Opelt és fölmásztunk az eperfára jóllakni. Ott ért az alkonyat, az este, meg egy vadászó fehér bagoly melynek huhogásától ugyancsak megriadtam. Mimi nehezen kászálódott le a fáról, meggémberedtek a tagjai.

Alul három határőr állt, zseblámpákkal és merítőhálóval a kezükben. « Egy tekergő gyereket keresünk », kiáltotta az egyik, « te vagy az? »

« Majd eljövök érted megint », súgta a barátom a fekete lombok árnyékában és eltünt mintha maga is árnyékká változott volna.

Később gyakran fölkeresett de többnyire rövid időre. A garázs tetején a wigwamban, a libalegelőn, a régi téglaégető kemencék romjai között a posványosban, ahova kukacot ásni mentem, pecálás közben a tó, csónakázás közben a Sugovica partján és egyszer kint a sziget zátonyán.

A fölnőttek evezni mentek a csiklivel, engem otthagytak megszáradni. Mihelyt megfordulok a part felé, hát ott áll a barátom, fürdőgatyában, leégve csakúgy mint én, lábujjával buzgón ír a homokba.

« Mit írsz? », kérdem.

« A nevemet », feleli.

« Mimi », olvasom. Nem lány név ez?, gondolom. « Hol laksz te tulajdonképpen? », firtatom. (Ezt tudakolták tőlem is a fölnőttek mikor róla meséltem.)

Elmosolyodott és karjával kört rajzolt, mintha be akarná fogni a vizet a túlpartot, de magát a ránkboruló magasságos eget is mely besötétedett a fújtató fergetegtől. Villámsújtotta fűzfa odvába húzódtunk, egy nagy varangyos béka társaságában, míg kint viharzott az égiháború. « Ne félj », suttogta Mimi. « Kétszer nem csap villám ugyanabba a fába. »

« De a golyók... », motyogtam. Mert míg a fölnőttek a fölrobbant viziaknától sérült halakat szedték a folyón, mögöttük megmozdult a front. Átkelni készült egy csapat katona, s bár senki mást sem láthattak csak egy fürdőnadrágos gyereket, golyószóróval irdalni kezdték a fákat, a homokot.

« Ne aggódj », mondta Mini, s szemüvegének két lencséjéből sebtében távcsövet csinált, melyben megláttuk, hogy apám és az erdész pár kilométerrel lejjebb várják a zivatar elültét és a katonák elvonulását. Várni kellett tehát, Mimivel, a varangyosbékával és két szarvasbogárral egyetemben.

« Megtanítlak egy titkos nyelvre. »

« Az jó lesz », mondtam. « Kezdjük. »

« *Dad horu nan hora.* Mit jelent ez? »

Akkor még nem ismertem absztrakt költők verseit, tehát azt feleltem, nem tudom.

« Duna. A titkos nyelv egyszerű. Minden mássalhangzót megduplázol de közébükraksz egy magánhangzót. Minden magánhanzó elé illeszted: *hor.* »

Később az iskolában — amikor már ismét volt iskola, tanáraink előbujtak mint a szarvasbogarak a lapulevél alól — el akartam szavalni, Mimi javaslatára titkosnyelven, március tizenötödikén a Talpra Magyar-t. Gondoljuk csak meg, így kezdődött volna: *Tat hora lal pap rar hora mam hora gyagy hora rar.* Kegyeletsértőnek hangzik ugye? De volt idő amikor csak így lehetett volna vagy sehogy.

Serdülendőben, engem nagyon, Mimit egyáltalán nem érdekelték a lányok. Én bolondultam a sportért — ha több eszem van, nemcsak a híres válogatott, hanem az egész NB I felállítását megtanultam volna kívülről, a tartalékokkal együtt — Mimi portugálul tanult és levélben sakkozott egy braziliai mesterrel. Midőn unokanővérem pirongatott, hogy felsős koromban is buzgón gombozok, védelmül elmeséltem, hogy legbensőbb barátom Mimi viszont, fülkagylókat fényképez, rajzol és mér, a fül és a füllentés közötti összefüggések tanulmányozása céljából.

Velem a válságos dolgok általában nyáron történnek, a kritikusak főleg télen, a problématikusak ősszel vagy tavasszal. Mimit már régen nem láttam. Nyári katona, voltam, az őszi zápor híg latyakjában hasaltam étlen-szomjan, menetelés közbeni szünetben, éjszaka. Bajtársaim elaludtak, vagy hallótávolságon kívül maradtak. A levegő nyirkos volt a fáradtság tagszaggató, az ég — úgy

tünt — kívül belül üres. Aztán megcsillant előttem egy csajka (épp olyan amilyet elvesztettem) a felhők közt elővergődő hold fényében. A csajka szíjon lógott, a szíj mundért zárt körül, a mundérban Mimi virított a sártól. Sapkája csöpögött, ahogy mondta: « *Szasz hora rar.* »

Hangosan és vidáman fölnyerítettem. Ezt a messzi sárba ragadt társaim is meghallhatták, mert közelebb kúsztak, s bár Mimi eltünt a sötétben, mint felhők közé a hold, a jókedvet meg kellett magyaráznom s vele együtt okozóját.

Telt múlt az idő, mint bányában a csillék tolták egymást a mindennapok, barátok jöttek és fehérszemélyek mentek, az élet zajlott mint kemény télen a Duna és nem hagyta hogy az ember kérdezgesse az értelmét. « Talán nincs is », vélték a nihilisták. « Talán egy diófalevélre van karcolva tűheggyel, melyet szelencébe zártak és eltemettek az Aggteleki cseppkőbarlang rejtett járatainak egyikében », reménykedtek a hívők. Sokunk, koholt vádakkal négy fal közé illetve először ért rá lelkibb gyakorlatokra. Ha az ember belegondolt kiderült, hogy a hús hetente egyszer is elég, a lóvirsli gyönyörűség, a grenadírmars manna a sivatagban, a szalmazsák (ha hagyják rajta aludni az embert) olyan mint bölcső; koldusoktól többet tanulhatsz mint tanároktól, s a magányosság, jó könyvvel a kézben, maga a paradicsom. De ha ötpercenként szurkálták ösztökével az álmod, jupiterlámpákkal vizsgálták szemed fehérjét s a faggatásoktól már arra sem tudtál felelni mi a neved, akkor bizony reszketni és izzadni kezdtek a meszelt falak, valcerezett a vécékagyló és vitustáncot járt a padló. Föll*élegz*és kitámolyogni egyedül a malacfuttatóba, ahol magas a fal, az őr rádzárja az ajtót, cigarettázni megy s lenéz fölülről a gyönge nap, sétálsz-e már?

Csíkos ruhában, tüskös tarlóra borotvált fejjel ott sétált peckesen Mimi.

« Egyfelvonásos, » mondta. « Csupa egyfelvonásos szindarab. Megannyi főszereplővel. A kulcs-csörgetők, a kérdéspattogtatók a statiszták, — értünk fizetik őket — mi vagyunk a lényeg. »

Bár rövidesen megnyíltak a kapuk az erősen fölkavart lényeg csak nem akart leülepedni. Már nem négy fal, hanem öt határ kerítette az emlékek és visszatérő álmok, az első ambíciók, botladozó szerelmek a távlat növelte sikerek és a távlat zsugorította kudarcok földjét. Sok jóbarát hallatlan szívóssággal vándorgyökeret eresztett, melyek konnektorokban végződtek. Ezeket be lehetett kapcsolni más más város, ország, népszokás áramkörébe, s az ember, ez az újfajta ember, élt, örült és lombosodott. Nem számoltunk azonban a rövidzárlatokkal.

Kettőt is átéltem. Az egyik olyan volt mint amikor a harmincharmadik és a harmincnegyedik emelet között megakad a lift, eláramlik az áram, kilukad a lépcsőház, s lőtávolban csavarhúzó sincsen hogy segítsen. A második olyan volt mint a lidércnyomás: mennél, de hátadra kapaszkodik, aludnál de melledre ül, ennél de belehörpöl a levesedbe, innál de belesercint a söröddbe, nem lehet lerázni. Talán ha az ember egy hosszú testhezszabott csőbe mászna, csatornába, mely átvezet a kétségek földjén a boldogulásba, csőbe, ahová teste még befér de a lidérc már nem. Talán. Nem volt sehol Mimi, hogy csövet szerezzen.

Meghalt vajon? — villant át rajtam. Vagy súlyos beteg, rab, magatehetetlen béna lett? Otthon maradt? Disszidált? A senki földjén épített házat?

Ismervén emberszeretetét, idealizmusát, (mely az ellenpólusa volt az én földönjáró realizmusomnak) elképzeltem, hogy beállt túsznak, hogy a tupamarok vagy az arabok kiengedjenek egy négy gyermekes családapát érte, vagy Bangladeshben privát misszionárius aki új földmű-

velési módszerekre tanítja az éhező indusokat. Meglehet hogy ott volt, de elsodorta az árvíz.

Egy nap passzusokkal, vízumokkal megrakodva evezni kezdtünk unokatestvéremmel lefelé a Dunán. A tizedik nap és az ezredik kilométer után, feltünt az első cseh őrtorony a Duna túlsó, az első magyar kőrugó a Duna innenső partján, s kettő között, a *senki vizén* furikázott féltucat zsebmonitor. Kikötni nem engedtek, megvártuk ezért az estét, mikoris a folyamőrök kocsmába szállanak, bőrösödni hagyván a Duna hátát. Egy tocsogó szomszédságában tenyérnyi homokra leltünk, kisettenkedtünk, sebbel-lobbal sátrat vertünk a szunyoginvázió elől. Ragyogni kezdtek a csillagok, túladunán magyar nótára gyujtottak a szlovákok. Aztán csend lett, hogy belül rokonom halk szuszogását, kívül a szarvasok óvatos vonulását hallhattam a tocsogóban.

Kimásztam megnézni. Inni jöttek a szarvasok, libasorban, ösvényt taposva maguknak a sás és fűzfabokrok között a belvíztől a nagyvízig. Aztán valamitől a Dunában egyszeribe megriadt a sok behemót szarvas és vágtattak vissza a sürűbe. Közelebb érve a vízhez látom, hogy hatalmas harcsa evickél a zátonyon. Biztos kettőszáz kiló ha nem több. Fura ám ez a harcsa. Megmerevedik, óriásira tátja a száját, és kikecmereg belőle a sekély vízbe: Mimi. Integet. Cippzárral behúzza a harcsa száját.

« Kétszemélyes búvár műharcsa. » mondja, mert látja, csodálkozom. Határátlépési álca. Csak éjjel jövök a felszínre », teszi hozzá, « mert nappal a halászok lázbajönnének. »

« Minek neked ez », kérdem, « ma már az ember közlekedhet minden álca nélkül, legtöbb helyen. »

« Kétségtelenül. Veszélyes utasok nélkül. Nekem rázós utasaim vannak, valaki valahol mindig vadászik rájuk. Őket szállítom a Szigetre. » A harcsa belsejében

benn didergett egy levitézlett csehszlovák politikus a hatvannyolcas tavaszból. Megitattuk pálinkával, hogy átmelegedjen. « Jószándékú ember », mondta. « Ideális kommunista. »

« Nyugatra csempészed? », kérdeztem.

« Cseberből vederbe?! Délre barátom. Az Amazonas és a Negro folyók összefolyásától száz méternyire van egy sziget a tengernyi folyam közepén; oda megyünk. »

« Lakatlan? »

« Indiánok lakják, meg mi, a kitaszítottak.Magyar szociológusok, kárvallott forradalmárok és társadalomjavítók, orosz liberálisok, egy délafrikai házaspár ahol a férfi fehér, a nő fekete, két öreg taiwani generális kik már egyik Kínának sem kellenek, egy ír katolikus pap, egy árvánmaradt protestáns kisgyerek, meg most ez a cseh politikus. Volt két palesztíniai menekültünk is, de azok visszakéredzkedtek a táborba, ahonnan jöttek. »

« Nem bírták a klímát? »

« A klímát igen, a munkát nem. »

« Mit csináltok? »

« Az indiánok halásznak és vadásznak, a kitaszítottak banánt, cassava gyökereket ültetnek. Rizst most termesztettünk először, a narancs a mangó csak szelidítésre szorul. Ananászt találsz az erdőben. Az indiánoktól megtanultuk, hogy kell az állatokat megfogni, ők tőlünk, hogy kell őket megszelídíteni, használni. Az összekötő a külvilággal, a futár, a doktor én vagyok. »

« Remek, » lelkendeztem. Hogy hívják a szigetet? »

« YES. Jószándékú Emberek Szigete. »

« Boldogok vagytok? », kérdeztem reménykedve.

Nagy a hőség, páradús a levegő, sok a moszkító. A munka nehéz, csak az öreg kínai generálisok dolgoznak félnapot, a többiek napkeltétől napszálltáig. A tempó lassú. Gépek nincsenek. »

« Nem feletél a kérdésemre », sürgettem. Boldogok vagytok-e? »

A délafrikai házaspárnak ikrei születtek a minap. Igen vidám volt a társaság. Az öreg indián varázsló « keresztelte » a gyereket az Amazon szürke hullámaiban. Cassirit ittunk mindannyian, az édes, enyhén bóditó arawak italt.

Derengeni kezdett és egyre türelmetlenebb lettem. Lassan felszáll a Dunáról a köd, feltápászkodik a nap s én még mindég nem tudom a lényeget.

« Boldogok vagytok-e? », kiabáltam.

« A pokolba vezető út, mondják a cinikusok és a moralisták, JÓSZÁNDÉKKAL van kikövezve. De csak a *társadalomban*, ahol van *kövezet*. Nincs társadalmunk, tehát nem veszekszünk. Az indiánok a kőkorszakban élnek még, barátaimat már az atomkorból menekítettem. Nem mindenki élne szivesen itt és így. Az emberek többsége mindenütt inkább egymást melengetné alkalmi hitében, kompromisszumában. »

« Ezt értem », mondtam rekedten és szorongva afelett, hogy inkább a többséghez tartoznék, aki betekint de be nem lép a Szigetre. Azonban ők, a kitaszítottak, a megnemalkuvók,... « Mimi », kérleltem, a remény utolsó szikráját pattantva, mondd a titkos nyelvünkön, boldogok vagytok-e? »

« *Tat hora* »..., kezdte Mimi de szavát elnyelte egy feldübörgő rohamcsónak hangja, sietnie kellett tehát, s csak azt láttam, hogy buvárálcája fölött összecsap a víz. A hirtelen támadt örvény bágyadt kicsi forgókká szelídült majd hosszantartó pezsgéssé csendesedett. A légbuborékok egy darabig utaztak a víz felszinén aztán elpattantak.

De a pezsgés nem szünt meg.

[1975] 1976

FÜLEMÜLEFÜTTY

Ha a patkóalakú vízesést a Kanadai oldalon hátad mögé tudod, célirányosan ballagva befelé a sárgálló juharfaerdőbe, előbb még hallod a vízrobajt át-átszűrő túristamotorok zaját, később, mérföldekkel beljebb, a rengeteg erdőben, már tompa morajjá szelídül hallószerveidben, távoli gondolattá agyadban a Niagara; természetesebbé válnak az utak mentén még manikűrözött erdők, bokáig süppedsz az avarban, pókhálót, repkényt, indákat, tüskös bokorágat hajt, takarít el a kezed, csízek és szajkók kiáltozása árulkodik jöttedről, ágak csörrennek menekülő evetek nyomában, muslicák felhőzik kalapod forgóját. Ha becsukod a szemed — ne járás közben tedd, mert az iharfa törzsébe vered a fejed — egy vércsevíjjogásnyira elhitetheted magaddal, hogy Pannóniában vagy. Ott is lehetnél. És ha rádesteledik, (felkészülsz erre, sátorral, elemózsiával) letelepedsz, letáborozol, elcsöndesedsz, és megszólalhat, tán közvetlen közeledben, a galagonyabokor csúcsán a hímfülemüle: bekövetkezhet a csoda. Ismét ég a csipkebokor: az ifjúságod.

Hogyan mondhatnám el mindezt ennek a fiatal nőnek — tünődött a férfi, miközben a sátorcövekeket a párnázott talajba verte. A nő felállította a fényképezőgépállványt. Együtt bíbelődtek a teleobjektives Hasselbladdal. Az álcaháló tökéletes volt, ha valóban itt fészkel a tojó a bokor tövében, hosszan exponáló filmmel a nyugtalan hímet lefényképezhetik, hangját a megnetofonszalag rögzítheti.

A férfi erdőmérnök volt, hétvégi szabadságát töltötte. Az ötvenhatos gátszakadás mint soproni diákot sodorta ki tanáraival, mondhatni egész egyetemével együtt Ka-

nadába. Egykori szállásadójának lánya volt vele az erdőben, asszisztensféle, aki a munka mellett talán a kedvtelést is megosztaná. Figyelte a nő fürge ujjait a gázfőző fölött, kukoricát hántott, majd morzsolt a levesbe. *A nyelv lenne a szakadék?*, tünődött a férfi. Alig hihető, hisz megtanulta a legnehezebbet, a növények, állatok bece és ragadványneveit is angolul. Vagy amit a nyelv közvetíteni akar? Ismerte századunk nyelvész vitájának népszerű értelmezését. *Önmagunkat akarjuk kifejezni*, vallotta az egyik iskola, *közölni akarjuk mondanivalónkat másokkal*, hirdette a másik.

« Miért ingatja a fejét Ben? », kérdezte a nő. « Mert egy gondolat végére értem: nem kifejezni, vagy közölni akarok valamit, hanem magamat szeretném megosztani valakivel. »

Remélte is, nem is a közeledés valamilyen formáját, e félreérthetetlen férfiszó készületlenül érte. « Fülemülét figyelni jöttünk ide », kezdte félszegen a lány, « s én is tudom milyen félénk madár a *nightingale*. Tudja, latin szakról váltottam át, ismerek a csalogányról egy-két regét. Talán azért lett emberkerülő, mert a római kényurak ínyencfalata volt a fülelmüle-nyelv. »

A férfi elértette de nem szólt. « Vagy még ősibb a félelem », folytatta a nő. « Egyszer egy mitológiai király, a neve nem jut eszembe, sógornőjét Filomélát kisérte át az erdőn. Visszaélt a félhomállyal, a nő gyengeségével. S hogy húg a nővérnek, a megbecstelenített nő a királynénak el ne mondhassa mi történt, kivágta a nyelvét. Filoméla készülő peplusába szőtte bánatát, s elküldte nővérének. Éktelen haragra lobbant a királyné, a boszszútettek sorozatát követte el férje ellen... Zeus, hogy a bosszú árját magállítsa madárrá változtatta mindhármojukat: fecske lett a királynéból, sólyom a királyból, Filomélából pedig Fülemüle. »

A férfi kifeszítette a sátrat a kamerával összekötő

vízmentes ponyvafolyosót. Kint erősen gyülekeztek a felhők, idő előtt besötétedett. A nő meggyújtotta az elemlámpát és a sátor belső falára akasztotta; fényre és árnyékra osztódott az imént még egyeduralkodó sötétség. A férfi a nő finom sziluettjét nézte, törökűlésben ültek egymással szemben, egy méter, vagy egy fényév? távolságra. Halkan, lassan, óvatosan, mint aki félhomályban ismeretlen ösvényen lépdel, a férfi beszélni kezdett:

« Kanyargós út vezetett le a völgybe, jobbról a cserfa irtás, lábonszáradt, készakarva ottfelejtett kőrisekkel — dombtenyérből égremutató ujjak — balról, a szederindás árok mentén galagonya, mogyoró és bodzabokor. Onnan szólt a csalogánycsattogás. Bence leggugolt, úgy lopódzott elébb. Éles fény volt, a törmelékköveken szikrázott a holdsugár: a fénykötegeket a fák tetején pántlikába kötötte, a roppanó faágak zaját a zenekar dobjává varázsolta, a távoli kuvik kiáltását fuvolahanggá változtatta a csendet felbontó, az erdőt átjáró, a levegőt trillákká reszkettető fülemüleszó. Csalán szúrta a fiú tapogatódzó kezét, megbotlott a kiálló gyökérben, a tompa puffanásra apró rebbenés: elnémult a fülemülefütty. « Eloszlik mint a buborék... », gondolta, mert az érettségire készült, verssorokkal, képletekkel volt tele a feje.

Elmesélte a fülemülét apjának a következő vasárnap, amikor ismét nála járt Budaligeten. Benedek egy rönkön ült a kert végében, cigarettát sodort szűzdohányból melyet maga termesztett a ház mögött a kiskertben. Haránt ültetett sóska álcázta a dohányt. Szárította, vágta, keverte — nem fizetett adót Bach *Mátyás* párthelytartónak. « A madár is jogait védelmezi », mondta a fiának. « Hallottál távolabbról egy másikat felelgetni? » Bence bevallotta türelmetlen túlbuzgóságát, látni akarta a rigórokont, tátott torokkal, éneklés közben. « Negyvennégy évem alatt, s ennek javát így vagy úgy erdő-

ben töltöttem, én sem láttam fülemülét énekelni. Legfeljebb átcikkázni két rekettyebokor között. Jelentéktelen madár, nincs rajta bámulnivaló. Hosszú csőre, csűdje, rozsdás szárnya, mosdatlan begye. » « De a torkában arany van », mondta a fiú. » Fogadnék, hogy Mozart kijárt a salzburgi erdőbe amikor az Éj Királynője áriáját komponálta. » Bence a szomszédos utcában lakott nagybátyjánál, s az emeleti ablakból rálátott az operaházat őrző szfinkszekre. Benedek kifújta a füstöt. Az anyja fia, gondolta. Őmaga a János Vitéznél egyebet nem látott. Újat szívott a szűzdohányból: « Szépen csattog, az igaz. De csak azt teszi amit a kanbéka a tópartján, a szarvasbika az őszi erdőben, a fajdkakas sőt, mit mondjak, ez a szemétdombtúró kopasznyakú amott! » Fölszedett egy kavicsot és a megrőkönyödött tarajos felé hajította.

Nyikorgott a kertajtó, puszedlit hozott Boris a szomszédból. Rokkant, kiérdemesült vámtiszt mindenese volt ez az ünőszemű, kancafenekű parasztlány, kinek buzavirágszemébe csillogó nedveket küldött az érzelem, ahányszor Benedekre nézett. Pedállos fenőkövet szerzett, hogy B. úr náluk élesíthesse fejszéjét. Reggel-este megtömte Benedek két hízólúdját. Megvarrta volna a bőrfolt mentén foszladozó bricseszét is, ha a baloldali szomszéd, egy részeges színész rétegenként öregedő felesége e kegyet magának nem vindikálja. Rózának először a kezei öregedtek meg, a vérvörös körmök mögött ráncosodni kezdtek az ujjak; majd a testére húzott az itóka (a partner szokását vagy megszokjuk vagy megválunk tőle) egy új védőréteget; ettől járása, formája, mint a vemhes teheneké, elterebélyesedett. Arca őrizte meg legtovább — a vérmes, és a karmazsin kenceficét használó nők módján — érdes pirosságát. Róza órákat elűcsörgött Benedek egyetlen szoba-konyha-szalonhálójában a faragott lócán a tűzhely mellett, mialatt a férfit, aki hétköznap-

jait becsületes favágással töltötte, csendesen elnyomta az álom.

A mogyoróspuszedlikon félcseresznyék díszelegtek. « Boriska », simogatta végig tekintetével érdes, meztelen sarkától a vasárnapi pruszlikfodrokig a lányt B., « ezek a mogyoróscsókok úgy omlanak a szájban, mintha igazi csókok lennének. » Bence megfigyelte: a lányt, a dicséret hallatán ellepte a verejték. Pihés felsőajkáról nyelve hegyével gyűjtögette a cseppeket.

B. nem budai ember volt és nem született favágó. Tiszai erdőkerülő volt, lápvidék, árterület, mocsári tölgyek, búbosvöcskök, szomorúfűzek, iszaplakó harcsák és kiveszni készülő kócsagok tartoztak rendes reszortjába 1950-ig, amikor, néhány talajtvesztett magyar embert kalauzolt át a jugoszláv határon. A börtönben csak árva Bence sorsa aggasztotta, annak viszont gondját viselte bátyja. 53-ban kinyitották a cellaajtót. A tiltott határzónába nem mehetett visza, a budai hegyekbe száműzték. Hetente egyszer, szombatonként, a rendőrőrsön kellett jelentkeznie. Az erdész ha kell, s míg ereje tartja, favágó is lehet; rokkant kertészház, kinek régi gazdája kiszáradt, mint a vén hárs a kaptatón, menedéket adhat, és kényszer-ácsot, asztalost faraghat az ügyes balta, fejsze, szekerce-forgatóból. A kedve is megjövögetett Benedeknek, midőn előkertjében púposodni kezdett az akácfahalom, ölekbe rendeződtek még a leggöcsörtösebb, csak vasékkel szétrepeszthető hasábok is, lugasba futott hátul a bab, s megszaporodtak a hétvégi látogatók. Apró, mangalica szerű ügyvédje is kijött a legelején, picurka kis feleségével. A férj periratokat hozott magával s az első adandó busszal visszarobogott; az asszonyka gombaszedésre vágyott, Benedek karjába kapaszkodva, rövidlátón pislogott a mohos tuskókra, kosara így is megtelt, csiperkével, championnal, még taplót is tört neki a férfi egy villámsujtotta félhalott tölgy derekáról. « Ha ügy-

védéknél kifogynának gyufából. » Az elkövetkező vasárnap új, rézveretű petroleumlámpával állított be a kicsi asszony, villany a kertészházban nem volt, kölcsönbe hozta a lámpást. A férfi szabódott, aztán elfogadta. A soronkövetkező ünnepnap ismét ott volt, tiroli nadrág feszített tömzsi derekán, pirinyó kalap, zergetollal a fején, kosarában mazsolás kuglóf dorombolt. Benedek titkos rókacsapdáját megszemlélendőben volt, a kuglófot Bence fogadta, az ügyvéd nejét Schlézingerné. Éppen Benedek ingét mosta egy lavorban. « Köszönjük », bólintott ő is jóságosan a kuglófra. « Sajnálom elvtársnő, ma nem lesz gombázás. Benczúr (így hívta a férfit) későn jön haza. » A púderszemecskék reszketni kezdtek az ügyvédné húsos kis orrán, de megőrizte tárgyilagosságát, eliramodott, s egy hónapig duzzogott. Schlézingerné befolyásának, aki *Benczúrt* Tiszahátról ismerte, tágabb tere is nyílhatott volna. Schlézinger ott volt munkaszolgálatos, ahol Benedek katona. Összebarátkoztak. Benedek egy aknaszilánkkal megúszta, Schlézingert elvitte a vérhas. Felesége apácának öltözve az Orsolya nővéreknél síkálta a padlót, negyvenhatban belépett a pártba, özvegységét jól kamatoztatta, üzemi titkárhelyettesi rangra emelkedett. A Mártírok útján volt szépen berendezett lakása. Ezt Bence állapította meg, amikor egyízben apja szombat délután ottfelejtett karóráját fuvarozta ki vasárnap reggel Budaligetre. Mert Benedek szombat délben belevágta a tuskóba a fejszét, megfürdött a teknőben, és berándult Budára. « Benczúr vegyen el feleségül! », nyilatkozott a délután felezőjén a szókimondó asszony, felkapván slafrokkját, hogy friss kávét főzzön. « Ilyen elfuserált káder mint én kölönc lenne a maga szép nyakán », válaszolta a férfi. Kis eltéréssel, hétről-hétre, hónapról hónapra megismétlődött ez a párbeszéd.

Bence kitünőre érte túl a végvizsgát. Talán segíthet fát vágni fönt az erdőben? Zseblámpát vitt magával. Apjától

tudta virgonckodnak éjszakánként a rivalizáló csalogányok. Bencének volt egy keményfedelű füzete melynek fedőlapján FELJEGYZÉSEK cím díszelgett: belül megfigyelések a vörösbegyek keltetési szokásairól, egy óbudai templom csókalakóiról, a récetollak tiszaháti mutációiról — ez a rovat, Pestre kerülvén, évek óta nem növekedett — a széncinkék odújairól és a csalogányokról. Nem ornitológusnak készült a fiú hanem erdőmérnöknek, latolgatván bizonyítványa legyűrheti-e káderlapja hátrányait; a Feljegyzések mégis madarakról beszéltek. Fütytyükkel a rigók, röptükkel a sasok, szinpompájukkal a fácánkakasok rendre elkápráztatták.

Apja a szomszéd ház előtti verandán ült vadászszékén, Róza a ligestuhlban feszengett, mellette egy kertiszéken vékony, inas fiatalember, s a félkör közepén egy csokoládébarnára sült csillogó bőrű, szemű, szájú fiatal lány ült egy sámlin. Miről beszéltek? « A vén fának árnyékában jól lehet nyugodni », hallotta az apját. Talán a nyanyákra: az ügyvédnére, Schlézingernére és Rózára tett rejtett célzást?

A lány sarui a fiú orra közvetlen közelében a frissen kaszált fű illatát árasztották. Bence szeme a karcsú bokákra onnan a telt vádlikra tévedt, melyeknek olyan formája volt mint a petróleumlámpa búrájának fölülről lefelé. A láng, a fiúban, a kerek barna térdek láttán lobbant meg igazán: azok egymáshoz símulását a lélekidomár szuggesztív erejével szerette volna szétválasztani.

Később, mikor a párbaillő két egyetemista, Róza rokonai már hazavitorláztak, Bence nekidurálta magát hogy « férfi a férfitől » tanácsot kérjen Benedektől. « A fa nem esik el egyszeri vágással », dörmögött az apja. A dombderekán a csalogányok mesterdalnokosdira hívták egymást, Bence hallotta is, nem is a koncertet, érezte is, nem is a szélcsendben és saját bódulatukban alvó árokszéli vadmályvák illatát, látta is, nem is a vadászó

fehér bagolypárt a bükkpagonyt körülrepülni. Tünődve bóklászott lefelé. Lekéste az utolsó villamost a völgyben.

A hét köznapjai elszelelvén, a pirosbetűsön korareggel kopogtatott Bence apja magányos pagodájának ajtaján. Kócosan, mezítláb, egypendelyben kancatomporú Boriska nyitott ajtót: « Tudja Bencécske felsértettem a lábam. Hát átszaladtam ide B. úrhoz kenőcsért. » Bence feladta, hogy szünidőben apjával együtt fágná a fát — hol töltené ugyanis az éjszakát?

A nappal öregedvén tudakozódni ment a színésznéhez. Unokahúga gyógyszerészdiák, krákogta a réteges asszony két féldeci kisüsti között. « Segít rendbehozni, vagy megmérgezni a magamfajtákat. Itt lesz ma is. » És Csoki, így hívták, ebéd után beállított, kitakarította színészék lakását, süteményt sütöt ucsora-vacsorára, s napszálltakor ugyanúgy kiült a verandára — Benedek hozta a vadász-székét — mint előző héten. Bence jól ismerte már a vidéket s a vadon található füveket mely egy patikuslányt érdekelhet: leírta hol virágzik a bodza, — a lány csak szelíden ingatta fürtös fejét — hol az északi domboldal lóherés lejtője, — Csoki csak mosolygott, ezt biztatásnak vélte — hol találni pozdort a vadkapor között, borsosmentát, és ha Csoki egyszer szeszélyből vörösbársony árnyalatot akarna adni fekete hajának, hol találni hennát. Benedek diszkréten hallgatta fia szószaporítását, a hennára még tüsszentett is egyet, mint a Háry János daljátékban a jegyző. « Egészségére », szólt a lány. Kihozott a házból egy könnyű takarót.

A buszt lekésték. A fiúnak megszakadt a mondókája, némán ballagtak lefelé a lejtőn a csalogánybokrokig. Csillagos ég volt, a Jupiter ragyogott, szinte kiabált, az enyhe hátszél, mely a rozmaringok és a vadrózsák kevert illatát hozta, a vetélkedő fülemülék csattogását vitte a hátán. Mikor, közvetlen közelről, rájukharsant a fülemülefütty, a lány lába földbegyökerezett a meglepetéstől.

Bence, torkában dobogó szívvel, megfogta a vékony, erős, barna ujjakat és súgva biztatta a lányt: le az útról, kerüljenek a bokrok mögé, be az erdőbe, a vén fa mohapáholyából hallgatni a trillaáriát. A lány, lenyügözve a fül gyönyörüségétől, nem ellenkezett.

Ha addig cselekszik még a madarak énekelnek, amíg tart a varázs... de Bence bevárta a felvonásszünetet, és a gyantacsöppek, koppanóbogarak, elkésett tücskök uralta csöndben fogta át a fa háncsával egybeolvadó leányvállakat. Érdesebb volt a tiltakozás a fa kérgénél: « Megkergültél kis fiú?! » A szégyen gombócát le kellett nyelni, a méreg galacsinját kettéroppantani a feleléshez: « Hát éjnek évadján hogy mertél velem jönni, ha meg se csókolhatlak? Elhiggyem, hogy a Róza néned kedvéért késted le a buszt? »

« Ne hidd el. Hanem azért, hogy ülhessek *vele* szemben, egy kicsit tovább a verandán, hogy nézhessem boltozatos homlokát, szürke szemét, deresedő halántékát, lássam a mozdulatát, ahogy a cigarettát sodorja, figyelhessem komótos és ruganyos léptét, ha fölkel... Az *apád* kedvéért tettem. »

Künn, a niagaramenti juharfaerdőben nehéz cseppekben hullt az eső. Végigcsorgott a fák törzsén, lepergett levelein, kopogott a vízhatlan, külső sátorponyván. *Ha...* fogta vissza a lélegzetét a nő, *ha nem bánja, hogy én szőke vagyok, s ez itt a hazám...*

Nem volt, vagy nem szólt fülemüle kint, de madarat lehetett volna fogatni mindkettőjükkel.

[1974] 1978 (Új Látóhatár 1980)

MAGYAR VENDÉGLŐ

GOULASH — HUNGARIAN RESTAURANT. Piros és zöld mezőben fehéren virítottak a frissen átfestett címtábla betűi. *Balint's fish and chips* vala az eredeti felírás, amely a Gyereket, míg a sültkrumplit és a halakat sütötte, mindég a balint nevű dunai halra emlékeztette. (Vagy balind-nak hívták a halat?, ebben nem volt biztos.) Bálintban mindenesetre volt valami halszerű: fekete szemgolyói két sárga tóban úsztak, a nehéz szemhéjak alatt félkörük látszott csak; hidegvérrel hazárdírozott, volt türelme kivárni a ficánkoló zsákmány elcsitulását, mielőtt rácsapott volna. Most az újjászülető vendéglő sarkában ült egy felállított tulipános ládán, és a kasszát kezelte.

A vendéglő a manchesteri diáknegyed szivében, egy nagy viktoriánus lakóház földszintjéből és pincéjéből eregette a pirított hagyma, a pörkölődő paprika és a fövésben lévő káposzta illatát, melyet a tapasztalatlan de egyre vállalkozókedvűbb angol diákok pakisztáni konyhaszagoknak véltek — amíg el nem olvasták a hatásos fölírást. A Gyerek a volt pincében főzött, az átalakított, folttalan acélfelületektől ragyogó konyhában. Húsz zsák szenet adtak el az emeletet öröklakásként bérlő kiérdemesült postásnak. Az öreg kandallójából a kéménybe kapaszkodó illegális vadszénillatot (mely, mielőtt eltiltották volna, szerecsenszínűre festette a város középületeit) elkendőzte a rostonsültek aromája. A Gyerek szeretett főzni, s mivel ez délután/esti műsor volt, rá hárult a reggeli bevásárlás is, a közeli, a nemzetközösség cserekereskedelmét miniatürben megjelenítő piacon. Jóska bácsi lánya Julika volt a kukta, a pincér, a takarítónő,

a mindenes. Szép fekete selyemszoknyát viselt fehér babos köténnyel, matyóhímzéses blúzzal, kis fekete csizmácskát pengő sarkantyúval. Gyorsan futott, illant, siklott mint a csík, készségesen mosolygott és az ételek neveit megtanulta magyarul. Ha időnként bevetődött egy helybeli angol-magyar társaság, vagy néhány csellengő a világmagyarok közül, Julika nevetéssel hárította el magától a vendégek anyanyelvi — számára etnikus — magyar nyilait.

Jóska bácsi, ha úgy tetszik, csendestárs volt a buliban. Kőműves lévén ő maga végezte az általakítást három évvel ezelőtt, amikor Bálint bagóért megkaparintotta a bérletet a tulajtól öt évre, és az átalakítási engedélyt is kiharcolta a városházán. Az angol felügyelők kötötték az ebet a karóhoz, hogy egy deklasszálódott, kiöregedett, elszinesedett és elhanyagolt lakótelep sarkán ne lehessen étterem, mert száz lépéssel arrébb a főúton amúgyis volt már pakisztáni cukrászda, perzsa étterem és olasz pizzasütőde.

Szerencsére ott ült Borbíró közöttük, aki egy láda tokajit kapott Bálinttól karácsonyra. Egyszersmindt az idők szele is kedvezőbben, európaiassabban kezdett fujdogálni. Amikor az étterem első formájában mint HUNGARIAN RESTAURANT elkészült, és nekifutott, csaknem elúszott rajta a befektetett tőke. Manchester milliós nagyváros, bolygórendszerével együtt többmilliós. Viktória korában az agresszív gyárosok és a vérszemet kapott kereskedők a parlamentet is felhozták volna ide, de ma, esténként, mint a legtöbb nyugati nagy, mégsem fővárosnak, az Engels kárhoztatta nyomortanyák egykori székhelyének lyukas a közepe. A tehetősebbek a zöldövezetben laknak; a szegények, aprópénzűek, meg *konzervatív gyomrúak*. Az első étterem menüjén rántott hús, paprikás csirke, töltött káposzta, (előregyártott tésztából készült) rétes és dobostorta szerepelt. Hat hónapi küzde-

lem folyamán egyszer volt telt ház: egy jómódú magyar garázstulajdonos megvendégelte a Manchesterben szereplő budapesti esztrádműsor színészeit. Akkoriban húzták fel, három sarokkal odább a húszemeletes egyetemi diákszálló falait. A munkások fejrant után be-betévedtek az étterembe, ki sört kért, ki halat sültkrumplival, újságpapirosba csomagolva. Nem kaptak.

Ámde Bálint értett a szóból, s két és fél évig csipkerózsika álmát aludta az étterem. A hall-ból hal-bolt lett, a Gyerek sütötte, Julika csomagolta a tonhalat, a tengeri süllőt, az olajos, sóval, ecettel meghintett hasábkrumplikat. A közeli futbalpálya látogatói szombat délutánonként fölették a készletet. A Gyerek torkig, fülig, hajatövéig volt az olajszaggal. Ha levetkőzött olajszagú volt az alsónadrágja, olajos volt a párna amin aludt, a szappannak, a fogkefének, Julikának is olajszaga volt.

Már ment volna vissza a kutyákhoz. A Vidám Park és a miniatűr Állatkert tőszomszédságában volt az agárstadion, mögötte « istállókkal. » Itt dolgozott egykét időszaki munka után, az agarakkal. Suttyóként kezdte, ganajozást bízta rá először Bálint az istálló-góré, aztán — mert az agarakkal hamar megszerették egymást — előlépett kutyakefélővé, kutyasétáltatóvá. Szabadnapjain, melyek ritkán eshettek a versenyekkel tüzdelt hétvégékre (amikor az agarak a műnyulat kergették) a Vidám Park kantinjában kuktáskodott a Gyerek. Palacsintát sütött, amint azt a mamától látta otthon a Gizella-téri házmesterlakásban, és néha csúsztatott palacsintát. Az ángya a Gundelnél volt szakácsnő, tőle leste el a módját. Aki a hasát szereti, a jó falat elkészítésére is fogékony.

Történt azután, (segédtréner lett és már többel is biztatták), hogy választútra került. Megmarad-e a kutyák mellett, ahogy az esze javallta, vagy « megragadja a szerencse lábát », amivel Bálint biztatta? Bálint nemcsak a kutyaistállót irányította, hanem rendszeresen fogadott is

az agarakra. Hol a pedigrére esküdött, hol az erőnlétet tanulmányozta, hol a kutyák versenyszámait kombinálta. Aztán, beavatott haverjaival kidolgozott egy módszert. Öt agár futott a szombati versenyen. Két esélyes, három esélytelen. A haverok ostrom alatt tartották a « bukikat » közvetlenül a verseny előtt, kispénzeket rakva az esélytelenekre, ezáltal megakadályozván a fogadóirodák előtt tolongó többi fogadót, hogy az esélyesekre tegyenek. Az esélyeket, a pályamenti fogadó-irodák forgalmától, az ott lebonyolított fogadások gyakoriságától teszik függővé. A favoritok tehát mint outsiderek futottak, Bálint utolsó kétszáz fontjával. A hetes nyert. A haverok kielégítése után is maradt több egy ezresnél — ám Bálint nem maradhatott az agárszakmában. A Gyereknek volt egy megspórolt ezrese, a lóvét összedobták, Jóska bácsi beszállt harmadiknak, így született az első magyar étterem.

A második úgy, hogy a Gyerek beadta az ultimátumot: vagy megpróbálkoznak újból magyarul főzni, vagy megy vissza az agarakhoz. Az istállóknak nevezett kutyaólak szagát jobban szereti mint az olajét.

A GOULASH-t felkapták a diákszálló lakói. Részben, mert egy tányér gulyást és egy palacsintát megkaptak hetven pennyért, részben mert az európai ízlés rést ütött a brit főzőolaj és marhafaggyú monopóliumokon. Bálint olcsó vörös bort szerzett a Kerimpextől, maga üvegelte, s minden flaska tetejére egy szines karácsonyfa gyertyát ragasztott. A vendégek maguk gyujthatták a gyertyát (a nők szeretnek a tűzzel játszani) és bonthatták fel az üvegeket (Férfias tennivaló. Egyben pincért is spórol.) A csúsztatott palacsinta (barackpálinkával megbolondított csokoládészósszal leöntve) fenomenális karriert futott be. Manchester városházi ranglétrájának minden fokán dicséretét zengték. Borbíró, az építésügyi felügyelő, havi egyszeri ingyen vacsoráért melyre család-

ját és Pécelről idelátogató bácsikáját is elhozta, becsábította a felügyelő, majd az építész, illetve a városrendező kollegákat, mígnem egy vasárnap este az enyhén részeges polgármester is megjelent, kiszikkadt feleségével. Az újjászületett étterem első évi forgalma duplája lett a halboltének, a személyzetet is megkétszerezték, a falakra agyagkorsók, kopjafák és Budapest fényképei kerültek. A Gyerek ragaszkodott ahhoz, hogy az Állatkert, illetve a Gundel vendéglő fényképeit aranyozott rámába tegyék ki. Julika muskátlikat ültetett az előkertbe. Igaz, a *Manchester City* futbalszurkolói, talán a halsütőde eltünése miatti bosszúságukban, a meccsre menet gomblyukaikba tűzték az első muskátlikat, de Julika türelmes volt, újraültette a kertet.

Gyűlt a pénz a kasszába. Az öreg Jóska részét Julika megörökölte. Egyébként főpincér lett, kishuga fölöttese, s a rájutó borravaló busásabb volt mint kezdeti füzetése. A Gyerek tokára hízott mint egy kanonok. Már nem nevezték volna a Gizella téren Sürügyereknek mint hajdanán! Mint kugligolyón a püspöksüveg ült kerek fején a szakácsföveg, rajta pirossal, zölddel kihímezve — csakúgy mint a bevásárlás céljaira vett zsebteherautón a felírás: GOULASH HUNGARIAN RESTAURANT.

Az öt év lejárt, Julika a Gyerek felesége lett, Bálint utánajárt, hogy a bérletet meghosszabbítsák. Utánajárt volna. A tulaj meghalt, fia a házat eladta az « alkonyodó »-nak becézett városnegyedben operáló építési vállalkozónak, aki kettenként vette az öreg házakat, bulldozerrel fölfalatta őket és helyükbe tizenkét gyufaskatulya-lakást építtetett. Összeköttetései révén Bálint öt hónap meghosszabbítást kapott.

Mit tegyenek? Jóska bá nyugalomba vonult, potya bérlet többé nem akad. Tizenötezerért házat kapni a bekötőúton. A társak haszna meghaladta a tizenkettedfélezret. « Van egy szisztémám », mondta Bálint, aki szi-

kár maradt mint egy halcsontváz, « mellyel a hiányzó két három ezret behozhatnánk. » A Gyerek fölkapta kuglifejét: « Mennyi a befektetés? »

« Tizes. »

« Egek Ura! », kiáltott fel Julika magyarul, mivel a számokat és az indulatszavakat is megtanulta már édes apanyelvén. Majd anyanyelvén, északangol tájszólással folytatta: « Gyerek ereggy vissza kutyázni. Vagy lépjünk ki és vegyünk egy standot a piacon. Fánkkal, palacsintával kezdhetnénk. »

« Kedves Júlia! », szólt Bálint legjobb angolságával. « Maga mindenekelőtt megérdemel egy szép pihenést a francia Riviérán, kedves férjével karöltve. Öt éve szüntelenül, megállás nélkül dolgoztak, terjesztették a magyar étkultúrát a primitívgyomrú bennszülöttek között. »

« Feleidőben a saját kajájukat nyomtuk beléjük », mordult fel a Gyerek szép keveréknyelven. A mondatban magyar volt a *kaja* szó és az akcentus, a többi angol.

« Egyszóval mi lenne », folytatta Bálint, « ha az éttermet augusztusban becsuknánk, rápingálnánk: VAKÁCIÓ, és a hiányzó pénzt Monte Carlo-ban megkeresnénk? » Julika nem hitt, ismerni akarta a csalhatatlan szisztémát. Másnap reggel az üres étterem legnagyobb asztalán kiraktak ezer gyufaszálat. Ezek voltak a tízfrankos zsetonok. Bálint krétával fölrajzolta a számokat, föltüntette a szineket. Páros, páratlan; piros, fekete. Bálintnak természetesen volt egy kis kézi rulettje. Julika játszotta a krupiét. A Gyerek *betanítása* másfél órába telett, addig gyakoroltak. Bálint kezelte a pirosat és a feketét és figyelte a számokat. A Gyerek a páratlant duplázta ha a páros nyert és fordítva. A nyertes kategória tétjét felezte. Bálint a piros-fekete játék mellett a kijött számok mintáit tanulmányozta. Egy óra játék után a legritkábban kijött öt számra egyenként száz frankot (tíz gyufaszálat) tett. Egymásután háromszor. Harmad-

szorra megállt a golyó a hetes rekeszben. Féldélelőtt alatt másfélezer gyufaszálfrankot nyertek a társak a banktól.

« Hátha szerencsétek volt », mondta Julika a nők csökönyösségével, de nevetett. « Jó jel », bökte oldalba a Gyerek Bálintot és másnap reggel előröl kezdődött a játék főzésidőig. Megint nyertek a vállalkozók. A harmadik nap is nyertek, bár keveset, a negyedik nap viszont vesztettek. A hét egyenlege 8200 gyufafrank volt, fontra átszámítva közel ezer elméleti sterling. Három négy hét s meglesz a hiányzó összeg. Az asszony beadta a derekát.

A GOULASH-ra kikerült a VAKÁCIÓ tábla, a zsebteherautót eladták és vettek egy tízéves Jaguárt. Bálint meg a Gyerek felváltva vezettek, Julika élvezte a tájat, szívta be a napsütést és cserélgette a magnetofonban a kazettákat. Délfranciaországban már nekivetkőztek, kánikula volt. Az utakat néha órákra eltorlaszolták a karambolozó vezetők, a rosszul parkolt kocsik, az ösztövér útihengerek. Észekangliához szokott bőrük a leeresztett kocsiablakon keresztül felégett, Julika arcán kivirított skót édesanyja öröksége: többszáz szeplő.

Délfele értek a montecarlói öbölbe. Julika meg szeretett volna fürödni, rögvest, de Bálint vezetett és nem állt meg. A Gyerek nem erőltette a dolgot. Ahogy kijön a lépés. Bálint egy kanyarban fölpillantva meglátta a monacoi várat. « Levizitálunk Grace Kelly-nél », szólt oda a Gyereknek. Az csak bámult. Sohasem hallott a herceg és a filmcsillag románcáról. Julika persze még Caroline hercegkisasszonyt is ismerte a televízióból, a francia playboy pénzmágnás aráját. Már nem bánta az elmaradt fürdést.

« Mintha beengednének így, rövid nadrágban, nyitott inggel abba a palotába », dörmögte a Gyerek. « A palotára még várok, de... » Centiméterekkel kerültek el egy őrült biciklistát, aki fékeveszetten robogott lefelé a lej-

tőn. Meg kellett hát állni, megtörölni a homlokot. Lent, a háztetők közötti vágatban fehér vitorlások ringtak a kékeszöld tengeren. Fent olvadt az aszfalt, vibrált a levegő.

« Terepszemlére megyünk », mondta Bálint. Aránylag gyorsan átvergődtek az ékszeresdobozra emlékeztető városon, Julika a kirakatokat, a Gyerek a parkírozott Lamborghiniket, Mazzerattikat bámulta. Éppen menőben volt az egyik, a térről indult, feleúton a palota és a szecessziós Kaszinó között. Bálint villámgyorsan kihasználta a helyzetet: beparkolt. Fürgén indult futárlábaival a « terepszemlére », a Gyerek — kegyetlen melege volt — loholt a nyomában. Julika meglátott egy fagylaltárust a tér túlsó oldalán, átsétált.

Két egyenruhás, aranysújtásos, tengerésztiszt sapkás portás őrizte a kaszinó neobarokk bejáratát. « Álmodtad volna? Idejövünk este komám! » Bálint egészen ellágyult.

Ám a téren, félúton a palota és a kaszinó között, a tízéves Jaguár ajtaját ólálkodó profi tolvajok felfeszítették. Mire a kocsi utasai visszatértek, az ülés hátára vetett zakókból hiányoztak az irattárcák, és az ülés alá rejtett diplomata táskának a bennelévő húszfontos címletekkel együtt nyoma veszett.

Julika keze plasztík kézitáskájához ragadt az izzadtságtól, de abban legalább benne maradt utolsó fizetése, érintetlenül.

[1973] 1979

CALYPSO

Hermes, földi nevén H. Lajos, föltaláló és isteni szikra a Három Nővér fölött repült kiterjesztett szárnyakkal. Szeme a nővérek domborulatait fürkészte. A fölső levegőrétegből hirtelen huppant alá Piarco légterébe, azután lecsapott a tengerre, szárnyai súrolták a hullámok taraját, árnyékától, robajától riadtan menekültek a halak a sekélyes öblökből az óceán mélységeibe. Igy lovagolt Poseidon tajtékjai fölött H. Lajos a Brit Nyugatindiai Társaság repülőgépén, zsebében ZEUS (Zenbuddhist Enterprises for the Use of Science) ezerdolláros csekkjével, míg el nem érte a távoli szigetet, ahol a tenger kékjét maga mögé tudva partraszállt, s addig sétált, taxizott, míg a nimfa barlangjához ért. A sárga taxi gazdája jól ismerte az utat.

A szépfürtű hajadont otthon találta. Az udvaron hatalmas tűz lobogott és az égő cédrus és borókafenyő illata a hegyvonulat lábánál betöltötte a sziget térségeit. Belülről csodálatos éneklés hallatszott. Calypso énekelt fonás közben. A haját fonta és — gramafonlemez kísérettel — ezt a calypsot énekelte:

« Láttad-e a kakast már?
Negyven sexy tyúk kergette... »

Az udvart — a hegyláb sövénnyel elkerített részét — rezgőnyárfából, illatos ciprusokból és égerfából képződött lugas kötötte össze a barlang bejáratával, mely fölött folyondárok, szőlő- tök szeder- és borostyán-indák nyujtottak természetes hajlékot mindennemű szárnyasoknak. A vérvörös ibiszek a fehér baglyokkal a baromfiak a héjával éltek hidegháborús tőszomszédságban, a vizet ked-

velők egy négy ágra bomló csermelyben feredőztek, a szárazföldiek a lágy mezők és az apró konyhakert irisz és petrezselyembokrainak a tövében kapargáltak. Olyan volt ez a hely ahol minden halhatatlan vendégnek meg kellett állnia, hogy szemét csodálattal, szivét örömmel töltse meg.

A Hírnök álldogált egy darabig, amíg szeme sarka is betelt a szépséggel, aztán belépett a barlangba. (A taxisofőr zsebembe dugta kártyáját és elódalgott.)

Az egykori emeletes piros londoni autóbusz, melyet Calypso átfestetett magának mohaszinűre, megszólalásig hasonlított az Ogygia-i barlanghoz. Kerekek helyett hasábfákon állott, a felhőszakadások következtében lezúduló víztömegek ellen lábakra építkezéssel védekeztek a szigetlakók, a vezetőfülkében volt a konyha, az emeleten a studió. Jómagam, mint görög sorsdrámák reneszánsz utódaiban az egyszemélyes kórus, ott álltam H. mögött, a számat is eltátva a gyönyörűségtől.

Mindenek előtt Calypso egzotikus szépsége nyűgözött le bennünket, az achái félistennőnek ez a barna sejtelme, kínai nagyanyák, néger nagyapák, fehér és indus szülők e káprázatos keveréke. Ha stewardess lett volna a Karib járaton, bizonyára ő nyerte volna a szépségversenyt de csad model volt és megelégedett. H. Lajos a barátja után kérdezősködött.

« Furulyázik », mondta a nimfa, és csuklójára csavarta dús ébenfürtjeit. « Amikor nem fest mindig furulyázik, ül a parton és nézi a tengert. Mintha át lehetne látni Európába. »

Nehéz eldönteni hogyan *jönnek létre* a találkozások végeredményben. ZEUS szerepének tisztázásához tudnunk kell, hogy Londonban évente megrendezik az emberi erővel hajtott légijárművek versenyét. H. Lajos nyerte a Zenbuddhisták tiszteletdíját, egy bicikli és egy vitorlás-hajó keresztezésével, mely a hapmsteadi lankán szárnyra

kelt, mígnem belegabalyodott egy eltévedt sirály. Töprengett ugyan, a pályabért a gobi sivatag öntözőrendszerének kicsinyített mására, vagy az elektromos fésű tökéletesítésére költse, de barátja levele döntött: helyette is a trinidádi út mellett. Én úgy intéztem a dolgaimat, hogy a TELEX könytárak-közötti alkalmazásának ürügyével járjam be a szigeteket, vagy ahogy itt mondják: « ugráljak, mint a szöcske, szigetről-szigetre. » Antiguában veregettük egymás hátát a repülőtéren H. Lajossal.

« Aggódom Láz Alfréd miatt », kezdte a széllel-bélelt föltaláló az ügyek közepén, mint mindég. Aggódott, mert a párkák úgy szőtték a festő sorsának szőnyegét, hogy a tizennegyedikre — tizenhárom sikertelen kérvény után — Ford ösztöndíjat kapott Amerikából és útlevelet Budapestről. Az útlevél még érvényes volt, de az ösztöndíj rég lejárt — Alfréd megragadt a trópusokon? És ateista létére éppen azon a szigeten amit a spanyolok a Szentháromságról neveztek el? Calypso elmagyarázta: a Háromság nem szent; három nővérre utal, azaz három idomdús hegyet céloz a név. Ami a festőt illeti, *well,* honvágya húzná, de — szóval Calypso ösztönösen ismerte az Odysszeját. A festő előtt időnként egyedül lakott a nimfa az autóbuszban, a legfiatalabb nővér hegylábainál. Láz átfestette a téglavörös buszt, tetejére pávát pingált, köréje kakasokat, két papagályt, belsejébe fehér baglyot. Az udvaron három fémhordó állt, azokra is kakasokat festett, csendőrtoll volt az egyik, picasszósan billegette magát a másik, a harmadik kopasznyakú volt és éppen kukorékolt. Hangjegyek ömlöttek a szájából, ez stilszerűen hatott, mert a hordók a STEELBAND tulajdonát képezték.

Calypso a lugas fájára kétszer két hurkot vetett nekünk, hogy felakasszuk — a függőágyunkat, s amikor már ringtunk, rumbólét tálalt, melybe mangót a fáról szedett és szeletelt. A délután későbe hajlott, a gyümölcs-

fákat ellepték a hűvös lehelletétől felélénkülő rigók és egy meggondolatlan kókuszdió estében csak centikkel kerülte el a feltaláló hírnök orrát. Engem megbabonázott a lány telt, ringó szépsége, nem vett erőt rajtam a rum.

« Kukurikú », harsant a kertben, nem úgy hogy cock-a-doodle-do, hanem amúgy jó magyar kakasosan, a hangforrás megjelent, furulyával a zsebben, szalmakalapját csáléra csapva piros üstökén. Láz Alfrédékat otthon Lázár nak hívták a faluban — mesélte még az este — az Akadémián fűrészelte le egy tanárja az utolsó szótagot, mert úgy vélte: a láz, a forróság, pirosság, hevület képzete jobban illik tanítványa egyéniségéhez. Alfrédnak mindig is Alfréd volt, jóapja a kincses kalendáriumban Alfréd királyról olvasott abban az évben amikor őt keresztelték. H. Lajossal együtt voltak Népi Kollégisták. H. ónnal, tollal, puha ceruzával, grafit porral, satírozással kés hegyével rajzolt ki mindent amit akart, vörös barátja az élénk színekbe volt szerelmes, a cinóbervörösbe, a zománckékbe, a citromsárgába, s évekig csak plakátokat tervezett mielőtt Munkácsy díjas lett. Lajos Londonban csövezett kitünő kurucfiguráival, református paplakok, kulturklubbok, értő barátok falait díszítik ezek. Egy ideig a Naum Gabo iskola mellékvágányain volt veszteglő mozdony, azután külön utakat választott: asztrofizikai látomásokat rajzolt, majd (a grafikával végkép felhagyva,) az ahhoz szükséges műszereket kezdte tervezni. A vörös festő nem hagyott fel a plakátokkal akkor sem, amikor már *győzelmi zászló*-nak kezdték becézni, de idejének jobbik felét a szárnyasok között töltötte. Egy Amerikából haza-haza kooprodukáló honfitárs egész baromfiudvart vett meg tőle dollárért.

H. Lajos kinyitotta a szemét és kilendült a függőágyból: « Vörös kutya, vörös ló, vörös ember egy se jó! » Összeölelkeztek. Fejük felett rikácsoltak a napszálltán hegymögé vonuló papagályok.

Négyesben felkapaszkodtunk a hegy derekáig. Egy pihenőn legyezőpálmák hóna alatt düledező pajta kuksolt. A kakasviadalt tiltja a törvény. A tisztességes baromfiak már a kakasüllőn szunyókálnak mihelyt az árnyak nyujtózkodni kezdenek. Ezek az ember bujtogatta, zsilettpenge sarkantyús tunapunai kakasok, melyeket ing alatt, szatyorban csempésznek föl gazdáik a hegyderékba, ilyenkor ébredeznek igazán. Az üvöltés tompított, a marokban izzadt dollárok cserélnek gazdát. H. Lajos a piros kakasra tett ötvenet. Két perc alatt megtiporta, ráhágott, és átvágta a nyakát a fekete. Láz kényszeredetten nevetett, pecsenyére sült karjáról a hámló bőrt tépegette.

A tanu tünjön el a balfenéken. Telexet tanulmányoztam másnap. A már megszokott sárga taxi száguldozott velem keresztbe-kasul a szép szigeten. *Port of Spain* főterén ismét csillog minden, a helybeli narancsok, az importált, ingujjon gondosan suvickolt almák, a négerek bőre, foga, szemefehérje, az indusok pomázlis haja, és az újrafestett épületek, melyek közül mindössze egy viseli még testén a FEKETE HATALOM zavargások égési sebeit. A Frederick Street-en, mely a Tornabuoni vagy a Váci utca helyi megfelelője, Calypso lélekzetelállító fenekébe ütköztem egy ruhásbolt kirakata előtt. Ő a ruhákat, egy kis csoport golliwog frizurás ifjú őt bámulta; H. Lajos és Láz a parkoló Buickot mely torlódást okozott a keskeny utcán. A kocsi tetejére további kakasos hordókat kötöztek spiráldróthajú ifjak, hatan a hátsó ülésre gyömöszölték be magukat, H. Lajos, Láz, Calypso meg én előre kerültünk — engem is magukkal sodortak. Nem hívta senki, de a taxisofőr követett.

Kint Tunapunában szines villanykörték égtek a mohaszínű barlang-buszon, a lugas égerfáin és ciprusain, az utat a barlang bejáratáig lampionsor mutatta. Calypso barátnői papírzacskókba homokot töltöttök, azokba gyertyát állogattak, ez volt a lampion. Egy üst bóléval volt

tele (nektárt akartam mondani) s a lányok palurit — sült krumplisgombócot — és paprikaszószba fürösztendő rákokat kínálgattak körül. (Ambrózia, gondoltam.) Cigarettája parazsánál megismertem: a hivatlan taxisofőr ott állott az üst mellett.

Láz elemében volt. Szeplői virítottak mint a hibiszkuszok és táncoltak nevető arcán. Fújta elmaradhatatlan furulyáját a felszolgálólányok fülébe. Mögötte, mint egy hűséges szellem kísértett Hermes. Calypsot körülzsongták az ifjak mint mézesbödönt a legyek. Később főzőkanalat ragadtak és klípolni kezdték a pléh-hordókat. A porondon maradottak ütemesen rángatták hátsórészüket. A taxisofőr különösen nekibuzdult, Calypsot, akit a festő most barátja kedvéért magára hagyott, lepöndörítette a kezemről. A környező bokrok alatt itt-ott eltünt, s az élősövényt is átlépdelte néhány nekihevült pár.

« Gyere », mondta a taxisofőr a rumtól rekedten.

Calypso megrázta szépfürtű fejét.

A legközelebb álló zenész odafülelt: « Fáradj le apám, Calypso nem cserél gazdát. »

Fölkapaszkodtam a busz tetejére. Bootes már eltünt, a Pleiádok ragyogtak, a Nagy Medve fáradtan nyújtogatta mancsát az Orion felé. Láz fölfelé tartott a peronlépcsőn, kezében lampionnal, mert a generátor bedöglött és kialudtak a villanykörték. Fölülről jól láttam, az ablakon belesve, hogy képet keres. Alulról apró sikolyok törtek föl a bandazene szüneteiben.

Életnagyságú volt az akt, függőágyban lengette isteni lábát a nimfa, alatta, fölötte, körötte, mögötte kakasok. A csörömpölésre azt hittem, hogy föllökték a sötétben a festőállványt. A penge villanásását nem láttam. Calypso sikoltása áttépte a bandazene hangját, a feldübörgő kakasok kicsavarták a taxisofőr kezéből a kést. Bemásztam az egyik tolóablakon.

« Kit gyilkoltak meg? », sivított az egyik felszolgálólány.

« Calypso élsz? » süvöltötte a festő.

« Ó ez a szerencsétlen szegény kapta oldalába a pengét! »

« Gyertyát! Gyufát! Világot! »

H. Lajos feküdt a földön krétafehéren. Az istenek halhatatlanok. De a kórházi költségekre ráment Zeus ajándékának a maradéka.

1972 (Magyar Odisszeuszok 1974)

PARAMARIBO

« EGY perc türelmet kérek, az excellenciás úr azonnal fogadja ». Szertartásosan meghajlunk mind a ketten. A titkár csokornyakkendőt, frissen vasalt zakót, és sárga arcán Buddha-mosolyt visel. Én kihajtott ing típusú trópikus ingkabátot. Amióta alkalmazóim parlamentje határozatilag eltörölte a zakó és nyakkendőviselést a törvényhozás házában, én még az ilyen fél-diplomáciai misszión is mellőzöm a kiöltözést.

A perc letelik, a titkár ismét meghajlik előttem, fölállok, de a szembenlévő karosszékből is felemelkedik valaki. « Bocsánat », mondja a titkár nekem, « még egy perc türelmet kérek ». Minthogy harmadszor vagyok itt csupán azért, hogy a nemzeti levéltár megtekintéséhez engedélyt szerezzek, én is viszonzom a Buddha-mosolyt, de a bajuszom alatt halkan eleresztem — nyesegem.

Az úr aki leelőzött hátranéz, s szúrós pillantásából látom megértette a magyar kiszólást. A pillantást viszonzom: az idegen tengerészsapkát tart a kezében, hóna alatt gines flaska. Nem tetethettem, hogy 1970 áprilisában, a surinámi belügyminiszter előszobájában, Guyana feketebőrű állam képviseletében, az egyenlítőtől 5 fokkal északnak, különösképpen meglepődtem volna azon, hogy valakinek a radarja felfogja a magyar szót. A miniszterről kifele jövet, az idegen azonban meglepetés mutatott.

« Huszonöt éve nem hallottam itt magyar szót—legutóljára 1945-ben a háború befejeztével vetődött erre három hadifogoly... »

A mondatszerkesztés kifogástalan, a szavak simán gördülnek, csak a kiejtős éneklős egy kissé, mint a Karib szigetek bennszülöttjeinek angolja. Bemutatkozunk. Hadd

várakozzon csak az a miniszter. Van belőlük úgyis annyi, hogy tengerszorost lehetne velük rekeszteni. Az ajtó előtt állunk, a szakállas tányérsapkás férfi meg én, se ki se be a miniszterhez. A titkár feszeng.

« Várjon meg kérem. »

Hüvelykujja körül megpörgeti a sildes fejfödőt.

« Oké. »

Később elsétálunk a kormányzósági palota előtt. A bejáratnál egy fekete Cadillac várakozik. « Látja ezt? », mutat rá a szakállas kapitány (mi más lehetne ilyen sapkával) fürdőszoba van benne, televízió és bár. Tegnap vette a kormányzó az árverésen ».

« Hogyan? »

« Ó nagyon ólcsón, féláron. Tizenötezer guilderért. Még a miniszterelnök hozatta be mielőtt kibukott volna a kormányból. Az új koalició nem akar fizetni érte. »

« Ön alaposan ismerti itt a terepet. »

« Igyekszem. »

A folyóparton óriási Saman fák állnak, törzsük mint az elefánt dereka, lombsátruk mint bazilika kupolája, gyökereiket kimosta a földből a sok trópusi eső. Úgy dagadoznak ki a fűből mint a viszerek. Egyre ráül a kapitány.

« Hozok egy üveggel a rumbárból », mondom. Legyint. « Hagyja, fölmegyünk a hajómra. » A régi büdös halpiac helyén a tehergőzösök rakpartján, modern vásárcsarnokot építettek a holland gyarmatosítók. A bejárat fölött Juliána királynő és Bernát herceg arcképe díszeleg. Surinámot a Bécsi Kongresszus itélte a hollandoknak, bármennyire is szívták a fogukat az angolok. Nelson meghalt Trafalgárnál, Wellingtont nem érdekelték a párás trópusok. « Menjünk keresztül a csarnokon, van egy kis dolgom itt ». Átevezünk a gyümölcsösládák, az árusok régiói, fűzelékek, színes kelmék, indián tegezek, jávai istenszobrok,

néger fafaragások és papagály tollzuhatagok között és kikötünk egy öreg indonéz standja előtt aki gines flaskákat árul.

« Ahá. Innen a miniszteri flaska. »

« Majdnem. »

A kikötőben három nagy kereskedelmi hajó vesztegel. A « Boa Vista » egy Brazil tankhajó, a « Bookers Bay », a legnagyobb guyanai angol cég diesel motorosa és egy holland vontató melynek farában félárbócon lebeg az indonéz zászló. E mellett evezünk el egy halászladikban hárman. Fogatlan, cserzett amerindián a révész, aki a partmenti *lingua franca*, a portugál, angol indián szavakat keverő taki-taki nyelven beszél a kapitánnyal. « Hermann, az elsőtiszt », mondja az, az indiánra, « Rozika, a rohamcsónak », a ladikra. Gyorsan gyülemlik a tengervíz Rozika fenekén, szapulom, hogy el ne merüljünk. Tengeri kérdésekben máig is gyakorlatlan dunai szemem vitorlás fregattnak nézi a vízi járművet amelynek kötélhágcsóján felmászunk — magas árbócairól, kopott de karcsú testéről, merészen ívelő orráról itélve.

« A francia tengerészakadémiától vettem a cayennei árverésen », mondja a kapitány, ahogy vizsgálódó tekintetemmel találkozik szeme. « Tanítóvitorlás volt, de csavarmotort is szereltek rá, hogy a matrózinasokat ha kellett, kihúzza a csávából.

« De a neve! », kockáztatom meg, a hajó oldalára festett « ASZU » láttán. « A második s-t átalakítottam z-re, a szó végét pedig átfestettem: *Assuntion*-nak hívták még 45-ben.

A fedélzeten meglehetős illat terjeng. Üres konzervesdobozok, elszórt sajtpapírok, az árbóckötélen egy fűzér száraz sózott hal, a kajüt előtt — mintegy lábtörlőként — egy nagycsöcsü dáma hever, olajfoltos PLAYBOY magazinra nyomtatva. A kapitányi kajüt belsejében viszont

példás rend, csillogó rézgombok, perzsaszőnyeg, falra akasztott mexicoi poncho, egy tucat glédába állított könyv, és legalább félszáz, különböző nagyságú, színű, formájú, katonásan felsorakoztatott üveg, demizson, flaska, butykos. « Mit iszik barátom? »

Megviselt, állandó hasmenéssel küszködő európai gyomromra utalva jelzem — hátha a hajó neve kifejez valamit — hogy tán egy gyűszűnyi « aszut, ha van ». « Az alkalomra való tekintettel », bólintott a kapitány, (és küldi Hermannt a hajó gyomrába) « megkóstoljuk a hétputtonyosat. »

« Vajjon ezt a KÜLKER-től vette árverésen? »

« Nem, nem. Új Zélandba avanzsált egy Eszterházy negyvenhatban. Őt fuvaroztam hetven üvegért. Minden Szilveszterkor fölbontok egyet, vagy ha magyar vendégem akad. Patinás borok. A legrégebbit még Mária Terézia pincemestere pecsételte le ».

Faggatóznék tovább is, de valahogy a bor, a megtiszteltetés, a kajütablakon befröccsenő sós párák, és a tolóajtó résén beáramló illatos aggarbati füst, együttesen megkötik, ahelyett, hogy megoldanák a nyelvem. Ő szólal meg hát: « És maga? Honnét és hova? »

« Én is vándormagyar vagyok, amolyan félintellektuális áltudós. Szervezőképességemet, angol diplomámat és professzionista könyvgyűjtési szenvedélyemet adom bérbe fejlődő országok könyvtárainak ».

A kapitány mosolyog. Most először. « Én üvegeket gyűjtök », jegyzi meg lakonikusan, és holland szivarral kínál.

« Nem élek vele. »

« Se nem iszik se nem dohányzik. Aszkéta maga? »

« Kártyázni tudok », mondom bocsánatkérően.

« Mama », kiált a kapitány, « cards please. » Közeledik az aggarbati füst, egy ráncos fekete kézben, melynek

párja PIATNIK NÁNDOR ÉS FIAI paklit szorongat. « Ulti? »

« Kettesben? »

A kapitány a vállamra teszi a kezét. Reszkető eres mancsa repedezett karmokban végződik. Az indus anyóka odatipeg. « Sit down mama, we play utli ». Majd hozzámfordulva: « Gondolja, hogy kibírtam volna ezt a sok csavargást épésszel ultipartnerek nélkül? » Rendszerint a mamával és Hermannal rablózunk hármasban — már évekkel ezelőtt beavattam őket. « Most négyen vagyunk, egy kopog tehát. A kapitány, mondanom sem kell, verhetetlen. Mikor rajtam a sor a kopogással, végignézem a könyveket. — Az ezeregyéjszaka meséi, Krúdy Szinbádja, egy köteg Playboy magazin, Zane Grey, C. S. Forester, Conrad, Melville és két P. Howard: Az ellopott cirkáló és Piszkos Fred a kapitány. Mindenki, gondolom, igyekszik megőrizni ifjuságának ideáljait, de csak a kiváltságosaknak sikerül, hogy azok szerint is éljenek. Henry Thoreau Concord erdejében élt mint filozófus és favágó. Jelky bajai szabólegény gyalog bejárta a világot. Molnár Gábor óriáskígyókat és ritka lepkéket fogdosott a Nemzeti Múzeum természetrajzi gyűjteménye számára, bár erre senkisem kérte föl, és sekisem fizetett neki érte. És ismerek egy megszállottat, aki hajóládákban többezer magyar vers fordítását cipeli maga után a világba, akárhová is perdíti a sors. Csodálkozzunk hát a « romantikus » kapitányon?

Amikor a kártyázást abbahagyuk a mama, akinek olyan ráncos az arca mint egy barna dióbél, kimegy a konyhafülkébe rótit sütni. Hermann különböző ládákat cipel. « Ha megmutatná a hajórakományt... » Vaslétrán ereszkedünk le a hajó hasába. A gépész, helybeli ember, nem tartozik a legénységhez, a motorral piszmog. Kisebb nagyobb dobozok, ládák, ládafiák, egyik másik leszögelve, hull belőlük a fürészpor és a forgács. Olajos víz csillog gyanusan a hajó fenekén a rácsozat alatt. A bor-

dázat közein polcok, a kosarak, újabb ládák, réseiken kikandikálnak a faszobrok, népi szőttesek, indiai szentképek, rézcsillárok, és a gines üvegek ezrei — akárhányat megkocogtatok — üresen.

« Antik és művészi tárgyakkal kereskedek », magyarázza a kapitány. A Karib tengert járom a mexicói öböltől le Belémig, az Amazonas torkolatáig, Belémben krokodilbőröket veszek, cayenneben nem állok meg, ha nem muszáj, Paramaribóban gyűjtöm be a kedvenceimet a napóleoni időkből származó gines palackokat, melyeket a brit, holland és francia tengerészek beleszórtak egykor a Surinam folyóba, s melyeket ma is hetente mos ki a víz. A kis kreol gyerek 25 centet kap a kereskedőtől egy-egy flaskáért, én öt dolláért veszem itt a piacon és huszonötért vesztegetem Mexicoban darabját. A javát egy ügynök veszi meg, aki 50, a ritka példányokért 100 dollárt kap az amerikaiaktól. »

« És a helybeli górék? », kérdem. « Minek a belügyminiszternek palack? »

« Műgyűjtő ». A fővámos nemkülömben. Eleinte sok bajom volt velük. Trinidádban öt hétig ültem egyszer, Kingstonban meg elszedték tőlem az egész rakományt. Most némely speciális flaska biztosítja háborítatlanságom. »

Ezzel levesz egy duplanyakú butéliát a polcról, ha szőrös volna, csikóskulacshoz hasonlíthatnám. Az egyik csőrből chilei bor folyik, a másik teljesen lecsavarható. A kapitány beleilleszt egy szivaralakúra csavart dollárt.

Szép, szép ez a műkereskedés, gondolom, de aligha igazán jövedelmező. A tokaji borokat kivéve, amelyek nem eladók, a rakomány csupán párezer dollárt ér. A hajó kicsi és így is félig üres. Krokodilbőrt egyetlen egyet sem látok. « Drága az olaj », mondom.

« Drága », hagyja rám.

« A Turul madárra esküszöm, hogy tőlem nem tudja

meg fia vámos, rendőr vagy belügyminiszter — árulja el hát, mi van még eladó a hajón? »

Méreget a kapitány. Rovátkolt öreg arcán borotvapenge a szeme szűke. Hallottam egyszer két csempész történetét, az egyik ki-be járt a dutyiból, a másikat sohasem kapták el. Kérdezte hát a peches a szerencséset: « Áruld el, az ég szerelmére, hogyan csinálod, mit csempészel? » Odasúgta a másik: « Hajókat. » Nos, itt ez aligha áll. Az öreget már többször elkapták, a hajója régi. Állom a tekintetét, mígnem megvakarja őszebecsavarodott üstökét.

« Semmi más nincs eladó a *hajón*. »

Megesszük a rótit én guáva levet iszom, Hermann rumot, a mama vizet, az öreg befejezi a tokajit. Dolgomat a reggeli vizittel befejeztem volna Paramaribóban, a többi már csak kellemkedés, diplomácia és turisztika lenne. « Innen Georgetownba hajózok holnapután », böki ki a kapitány. (— ha elvinne!, gondolom —) « Három nap az út, szépen lassan csorogva a part mentén. »

« Ultizhatnánk rogyásig », vetem föl bizakodóan.

« Rogyásig. »

« Tehát elvinne? »

« Váltsa vissza a repülőjegyét. Hermann elmegy a könyvekért a hotelba. »

Az indulás reggelén, mintha az ég összes hordóit csapraverték volna, úgy zuhogott az eső. A csorgó víz langyos volt, a dagály-duzzasztotta folyó fekete a belehullott falevelek kioldott festőanyagától, a parttól alig pár lépésnyire egy kutyahullát toszogattak, marcangoltak a piránák. Minden bátorságomra szükség volt, hogy az értemküldött « rohamcsónakba » beszálljak és az « előtisztre » bízzam az életem. Angol viharcsuklyával a fején a fedélzeten fogadott a kapitány; félmeztelenül állt, fehér mellszőrét simáranyalta az eső. « Föl a horgonyt Wesselényi », törte át a zápor csapkodását a hangja, s ahogy a vasmacska

felemelkedett a fenékről, az ASZU remegése ringássá változott és csavarodott föl a drótkötél, a kapitány csak nézte, egyre merevebben hogy dolgozom, s nagyot villant a szeme amikor elkaptam a horgony nyelét. A vashorgony üreges volt és rozsdás kulcs nyitotta. Benne kattantós- fedelű acélszelencében vagy harminc csiszolatlan gyémánt.

1971 (Új Látóhatár 1972)

KALAND

I.

*Kaland*nak hívnak egy települést az Essequibo folyó partján Georgetown-tól Guyana fővárosától Északra. Georgetownból ez az utolsó állomása a gőzösnek és a másodosztályú térti jegy ára 3 dollár 34 cent.

A jövedelmedtől függ, hogy ezt soknak vagy kevésnek tartod. Egy képzetlen segédmunkás megállapított legalacsonyabb bére 4 dollár egy napra, de sokan ennek a feléért is dolgoznak, hogy ne kelljen nélkülözniük. Ha egészséges vagy, nem kell éhezned. Rizsföldek és cukorrépa ültetvények szegélyezik a legkeskenyebb pontján is két mérföld széles nagy folyót, roppant mennyiségű réz színű vizet engedve át, olyan árnyalatút mint a partjain lakó indiánok bőre.

A terepjáró kocsiban Pakoura elmondta nekem, hogy ő benszülött amerikai indián apai ágon, anyai részről pedig indus. A saját rizsföldjén dolgozik Kaland környékén. Zuhanyoztam, amikor kopogott az ajtómon. A hőmérséklet 32 fok körül járt, ami több ezer kilométerrel odább, hűvösebb éghajlaton született és nevelkedett fehér embernek elég lenne a levegő 79 %-os nedvesség tartalma nélkül is. A ház amit itt bérlek új, és úgy tünik mintha el tudna sétálni oszlopos lábain a fényes napsütésben. Biztonsági aluminium zsaluk tündökölnek mind a három hálószobámon, és a cselédlánynak külön fürdőszobája W.C. je van. Pakoura egyike a « guggolóknak. » Saját háza van, négy kártyavár szerűen összeállított hullámvaslemezből, amibe két lyukat vágott: egyiket az ajtónak, másiket az ablaknak. A házban sosem

voltam, de már láttam ilyeneket másutt. A hőmérséklet benne gyakran 40 fok fölé emelkedik. A gőzölgő föld az ültetvényesé.

A winbledoni teniszversenyek döntőjén, vagy az olvasztárokat figyelve a kohó mellett én is kibirom ezt a meleget egy két órára. De egyébként? Pakoura hozzá szokott a hőséghez. Szikár, vékony csontú ember semmi felesleges hús nincs rajta, csak szívós kemény bőrrel fedett harántolt izmok: a « greenhart » fa teste és kérge.

A Gyémánt Club uszodájában egy óra alatt olyan vörös leszek mint a főtt rák. Pakoura sejtjei és pórusai évezredek alatt edződtek mindkét oldali ősein keresztül a meleg elviselésére. Az igazat megvallva, csak a felesége miatt törődtem velük, aki nyomorék.

Aki ismeri Dél Amerikát vagy a Nyugat Indiai szigeteket kitalálhatja, hogy mire gondolok. Itt több az ál-nyomorék, a tettetett beteg, sebjeit mutogató, megvert feleség, béna matróz és más rémtörténetekkel szolgáló szenvedő, mint az ép ember. Pakoura felesége azonban angolkóros volt. Vékony, használhatatlan bal lába aluminium tartók között lógott, járás közben két mankójára és ép jobblábára támaszkodott. Ebédidőm zuhanyozását zavarva meg Pakoura engedélyemet kérve, hogy nyomorék feleségét az « alsó ház » árnyékában pihentethesse. A guyanaiak így hívják a ház földszinti nyitott részét. Az én házamban, itt padok vannak, egy helybeli könyvelő használja, esti iskoláját tartja itt, hetente kétszer.

Hagytam, hogy ott maradjanak és pihenjenek, majd, ki tudja miért — talán az asszonyt sajnáltam — vittem nekik banánt.

Pakoura szerint reggel óta nem ettek. Az éhség kéregető kifejezése ült a tekintetében, ösztövér csontos arcán.

Az asszony kövér volt, gyerekesen pufók képű, egyébként löttyedt fekete hús mindenütt. A testgyakorlás

hiánya látszott rajta. Jellegzetes indus vonásai voltak, vékony száj, nagy szemek, finom orr, síma ébenfa-színű bőr, fényes fekete szöghaj, csípőig érő hosszú fonatban. Legjobb ruháját hordta, és két ezüst karkötőt húsos balkarján. Mekegett amikor megszólalt, Jobbára férje beszélt. Valami rokont látogattak a városi kórházban, két utcával odább. Ahogy kijöttek a kapun, ő elől felesége mögötte, két langalétra néger fickót látott szaladni, aztán hallotta felesége sikoltozását. A felesége zokogott mint egy gyerek. Kirántották erszényét a kezéből, benne a *Kaland*ba visszatérő jeggyel és 12 dollárral.

Megkérdeztem, hívta a rendőrséget? Azt mondta igen és hamarosan jöttek is. Kivallatták feleségét: fel tudná-e ismerni a fickókat ha újra meglátná őket, de ő azt mondta nem, mert csak másodpercekre látta az arcukat, aztán csupán a hátukat ahogy elrohantak.

Miután elmondták mi történt velük, Pakouráék csendesen majszolták a banánt. Nyugalmukat nem zavarta semmi. A has megtöltése fontos foglalatosság. Sorsukba látszólag belenyugodtak és bevallották, hogy semmi tervük sincsen visszatérésüket illetően. Hajójuk késő délután indul vissza. Néhány gyors számítás cikkázott keresztül az agyamon. Ebédidőm letelt és vissza kellett mennem munkahelyemre. Egy fatelep beindulásához küldtek ki főmérnöknek. A munka áll amikor nem vagyok ott. A « greenhart » fák felvágatlanul hevertek. Pakouráéknak meghagytam, hogy maradjanak és megigértem nekik, hogy munka után visszajövök és valamit teszek érdekükben. Csak annyit kérdeztek, mikorra várhatnak.

Az ember önkéntelenül is számolgat. Mivel a feleségem még az óceán túlsó partján van, én olcsó vendéglőkben étkezem, a napi taksa körülbelül 3 dollár, vagyis a jegy ára *Kaland*ig. Tegnap vettem hat új Slazanger tenisz labdát 1.50 dollár-ért darabját. A fizetésem 22

1/2 %-át bekebelezi a jövedelmi adó. Elfoglalt ember vagyok, és nem született jótevő. Mindég megvetettem az üres szónoklatokat, a mellveregető jóembereket. a levesosztogatást, vagy az üdvhadseregben trombitálást. A konstruktív munka jobban fekszik nekem. Hét dollárért (a jegyek ára) már vehetnék egy Parker töltőtollat. Nem szeretem a golyós tollakat.

Kora délután elfelejtkeztem Pakouráékról. Az új német villany-fűrészek időben érkeztek, kicsomagoltuk és kipróbáltuk őket. Másodpercek alatt felvágták a « greenhart » törzseket deszkának, mintha főttojást szeleteltek volna. De amint útban voltam hazafelé eszembejutottak látogatóim. Beraktam hát őket a terepjáróba, lehajtottam a hajókikötőbe és megvettem a jegyüket hazafelé.

Óriási tömeg volt a jegypénztár előtt, és Pakoura arcán pánik amikor meglátta a népet. Félt, hogy nem lesz türelmem sorbaállni. Igaza volt, egy bizonyos értelemben: nincs türelmem sorbaállni. Egyszerűen odasétáltam az ablakhoz, megvettem a jegyeiket, nekik adtam a nyolc dollárból visszajáró pénzt és indultam vissza. Pakoura hosszú fogatlan vigyorra húzta el a száját, bezsebelte az aprópénzt.

A jegypénztár körül én voltam az egyetlen fehér ember. A feleségemnek nem merem elmondani, még megjegyezné, hogy valójában nem *Kaland*-ig próbáltam két jegyet váltani, hanem a mennyországba, saját magamnak.

II.

« Nyugi, nyugi ember. Meglesz, én mondom neked. Isten adta ezt a nyomorék feleséget nekem, tehát segíteni is fog. És segítünk neki, hogy segítsen — ezt mondom én. Használjuk az eszünket. »

« Voltam-e a kórházban? Persze, persze, hogy voltam. Minden hónapban jövök megnézni az anyámat. Mindig hozom az asszonyt. Mert segítség ő az úton nem nyűg. »

« Nem, nem, én nem termelek kék rizst. A kormány azt mondja minden három hónapban terem. A kormány mást is mond neked. Lehet, hogy három hónaponként terem, ha van műtrágyád. De van nekem erre pénzem? Van neked pénzed? Kinek van pénze, kivéve a kisérleti állomást? Nem, nem én csak maradok a hosszú rizskásánál, bár évente csak kétszer terem. »

« Egyszerű ez. Mindig ugyanazt a történetet használom visszafelé. De sosem megyek vissza ugyanahhoz a házhoz. Még ugyanabba az utcába sem. Mit csinálok? Nyugi, nyugi. Kiválasztom egy gazdag ember házát, betonból, új fából, szépre festett legyen. Akkor fölmegyek és kopogok az ajtón. Finoman, finoman. Nem szabad a gazdag embert zavarni. A gazdag ember könyen megharagszik és kirúg. Sosem kérek pénzt, csak engedélyt, hogy a házban maradhassak. Csak elmondom a történetet az erszénnyel és a két néger fickóval. A történet igaz ám. Egy évvel ezelőtt történt meg velünk, amikor anyámat a kórházba vitték és először mentünk őt meglátogatni Georgetownba. Azóta sosem veszek visszatérő jegyet, csak elmondom a történetet. Eddig kilencszer látogattam meg anyámat. »

(Nemzetőr 1970)

HOLDORSZÁGI LEVELEK

Mare Tranquillitas, 25 Decembris, A.E.13.

I. Édes néném, hála légyen az Istennek, mi ide érkeztünk ma szerencsésen a Mare Crisiumból a Mare Tranquillitasnak nevezett síkságra, mely ugyancsak olyan mint egy földbéli nagyalföld, s csak annyiban tenger amennyiben tengernyi vagyon itten a fehér homokból. A régi tudósok nagy vizeknek hitték e lapályokat, kezdetleges távcsöveiken vizsgálgatva azokat, de víz itten természetes nincsen, kivéve ugyan a holdlakók elpottyantott könnyeit, mely nappal szempillantás alatt elpárolog, éjjel jéggyönggyé fagyva koppan a sziklákon.

Édes néném mi jó a holdon járni! Látja kéd, még Sz. Péter is megijedt volt, mikor vízben sipadoztak a lábai, hát mi bűnösök hogy ne félnénk a midőn a hajónk olyan nagy vonzatok között fordult egyik oldaláról a másikra. De idestova ennek is már a tizenharmadik esztendeje. Kilövettetésünk után rögvest elhatározták, hogy a földet delejes függönnyel veszik körül, megakadályozandó a károsnak hirdetett influenciák ki és behatolását, melyek az első ürhajósok és légfelfedezők útjai után bejárták a földet. Bennünket penig, a szabad gondolattól megfertőzötteket, — humánus eljárás nem mondom — kirekesztettek ide az ezüstbolygóra: építsük a magunk kolóniáját külön. Ex Luna nulla redemptio.

Mare Serenitas, 1. Janu. A.E.14.

II. Édes néném, ideje már hogy tájékoztassam: a mióta a delej függöny körülvevé földünket a szerkezetek java is felmondá a szolgálatot a két bolygó között. A

képernyő szürkén vibrál, a távbeszélő siketen tátong, az ürbéli elektromos hullámok nem törheték által a függönyt. Csupán az üvegbúrás, áérrel telt sisakból kitekintő szabad szem vizsgálgatja a kékes fényben derengő földgolyóbist. Folyamodjunk tehát, kedves néném, a régi bevált módozatokhoz, s egymásnak levelet írjunk, amely ha rögvest el nem is juthat rendeltetési helyére, higgyük hogy a függöny egyszer áttöretik. Vagy az írást megtalálják. Elhatározám tehát, hogy holdbéli életemről hírt adok kegyednek e reményben.

Majd mindenünk megvan itten, mégis valamennyien földvágyban szenvedünk. Egyesekben ez a betegség egészen a földkórosságig fejlődött, ők éjszakákon át alunni nem tudnak, penig az éjszaka a holdon két egész hétig tart. Jóbarátom Z. úrfi, ilyen éjeken megmássza a *Leibnitz* nevű hegy legmagasabb csúcsát, melynek az erdélyi havasok derekáig sem érnének, habár a gyaloglás hatodszorta könnyebb itten, mint a brassói vagy máramarosi hegyekben. Ólomtalpas bakancsokkal is úgy szökkenhetünk a hold szikláin mint Ausztriában a zergék, mikre még az idős császár vadászott volt néném leánykorában. De mondani nem is ezt akarnám, hanem azt, hogy Z. úrfi, aki Fiuméből származik, magával viszi a hegycsúcsra Werner von Braun korabeli gramafonját, s onnan lebámul a földre, miközben az öreg lemezt hallgatja, a melyre annak idején fölvették a tenger zúgását. Minap, apró összejövetelünkön, e poémával lepett meg bennünket:

« Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zugását,
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Holdországban. »

Édes néném leírtam hogyan született ez a vers, hogy megértse a factumokat melyek az első pillantásra aligha

fednék a valóságot. Mert a holdon nem zúg a szél, már vagy egymillió év óta. A tájék mitsem változna tehát, ha az űrből jövő meteoritok be nem csapódnának, s belől a hold gyomrában, mindenki meglepetésére, nem élne még némi gugyorgó láva.

Mare Humorum, 5. Febr. A.E.14.

III. Bajuszomra mondom, nagy nap van máma kedves néném! Az emberélet útjának felén, harmincöt életévet betöltve, a harminchatodikba, s a tizenharmadik éve, hogy új bolygóra jutottam. Én a földi kalendériommal számolom a napok, holnapok és esztendők múlását, mert a holdbéli számítást megszokni nem tudom. Vessél számot fiam, mondogattad volt jó néném, mielőtt elbúcsúzám, nem lenne-é jobb néked itt a szülő földön megnyugodni, mintsem szabadságos eszmékkel addig kacérkodni, míg idegen talajra vet a sorsod? Igaz biz' a, meg kellett gondolni, míg volt idő rá. De kérdem némét, hogy egyrészt nemde a föld körül keringünk itten holdunkkal együtt mindenestül, másrészt viszont, mit érlel annak a sorsa, ki mikor jöhetett volna, otthon maradt? Mert a vonzások így is összekötének bennünket, itt és ott honiakat, míg abban Tamás vagyok, hogy személy szerint valaha is másképp kellett volna tennem. És akárhol is van az ember: nemo ante mortem beatus, vagyis senki haláláig nem boldog. Ez a nap penig, ugyanúgy mint mindenik, sorsunk fonalához hasonlóan. Isten kezében vagyon. Ebben penig meg kell nyugodni, s minden embernek az Isten rendelése alá kell magát vetni.

Mare Nectaris, 3 Mart. A.E.14

IV. Édes néném, a reménység igen-igen kezdett fogyadozni bennünk annak arányában, ahogy a magunkkal hozott természetes készleteink kifogytak. Bárki bármit

is mondjon, a chemikálok nem pótolják a természetes ízeket és szagokat és olyan szívfájásom van a töltöttkáposzta után mint B. uram hites feleségének a rózsalugasok illata után. El kellene mondanom kédnek, hogy az apró perpatvaroktól eltekintve itt kevés bajunk van, bár mindenünk amink van artificiális, emberkéz alkotta, mert a puszta természet itt oly mostaha, vele semmire mennénk. Holdlépdelő szöcskegépekkel közlekedünk hatalmas gépi szöcskék módjára, de hiányzanak az igazi szöcskék az énekesmadarak és az elefántok.

Nem volt közöttünk Noé bölcseségű ember, és így senkinek sem jutott eszébe annak idején, hogy a holdra állatokat is kellene hozni magunkkal, nem őértük talám, hanem inkább a saját javunkra. A szentjánosbogarakat nem pótolják a százszámra hulló meteoritok s a világítószemű baglyokat nem helyettesítik az üstökös csillagok, melyeknek látásától betellik a szem, elfárad a lélek.

Majd holnap folytatom, ma fáradt vagyok néném, a pennám is alhatnék.

Mare Nectaris, 19. Mart. A.E.14.

V. Édes néném, úgy hallom barátimtól, kik naphosszat az obszervatóriumban ülnek a távcső mellett, hogy a függöny szakadozik, helyenként már rések támadtanak benne. Ha ez igaz, tavasszal talám megindulhat a távbeszélő, avagy a rakétai sürgönyposta. Ezért penig a pennát a kezecskébe kell venni, édes néném, mert a gondolat iratlan elröpül mint a madár. Furdalja az oldalamat a kíváncsiság, mi történhetett az elmúlt esztendőkben jó öreg földünkön. Bevetették-e már a sivatagokat? Felolvasztották-e a jégmezőket? Építettek-e már városokat az óceánok fenekén? Ételnek, lakásnak szűkében vannak-e még? Számba vették-e már azokat kik mindezidáig számon kívül maradtak? És hogyan gondolkodnak rólunk

elszakadt holdlakókról a földbéliek? Emlékszem, hogy egy költő ezt írta egykoron:

« Míg a földön nincs egy holdam
a holdon se legyen földem. »

Vajjon vállalja-e ez a költő ma is e dictumot?

A földkórról már írtam kédnek az itteniek között; ihon említem meg, hogy mások űriszonyban szenvednek. Ez a bezáratottságtól való félelem érzésének ellentéte. E betegségben szenvedő társaink csak a kapszulákban érzik biztonságban magukat: ahányszor a kilátó vagy a teleszkóp előtt visz el az útjok, s ha akár egy tekintetet is kelle vessenek a csillagos égre, vagy ha pillantások ráesik a távoli kékes fényben derengő földkorongra, a rosszullét veszi elő őket.

Persze mindannyiunknak módfelett vigyáznunk kell, mert az érzelmek itt ahelyett hogy eltompulnának, az itteni holdbéli erős kontrásztoktól serkentve különösképp megélesednek. A darwini törvény pedig így alakult itten: *ha rabjává nem válsz érzelmeidnek hosszú életűvé leszel a holdon.* Sokan ezt gondolják: a hold a minden, a föld semmi, elfeledvén, hogy honnan jöttek volt, s bölcselmükkel föl nem érhetvén, hogy a rózsa többet ér a kórónál a nap fényesebb a holdnál. Pola téti.

Mare Crisium, 10. Aprilis, A.E.14.

VI. Édes néném, abban bizonyos vagyok, hogy tegnap igen megijedtünk volt. Ebéd felett egyszersmind a tálak is kezdenek tánczolni, mi is dőlénkezünk. Akkor vesszük észre, hogy földindulás. Helyesebben holdindulás. Mert indulnánk mi a földre, habár vizitre is, de nem lehet. A hold ropog alattunk, a kráter kinyílik mint otthon a Vezuvius torka. De ez a kráter tüzet nem okád. Tőszomszédságunkban, mondhatnám úgyis a melletünk

lévő megyében emelkedik a mintegy ötven vizimérföld átmérőjű *Copernicus*. Egy behemót meteorit vájta ki volt magának mintegy egymillió kétszázezer évvel ezelőtt. Ma egy irdatlan tömb vágott bele az egykori csillagdarab ásta lyukba, átszakasztván az itteni vékony holdfelszint, s olyan holdindulást okozván a gyűrüsen terjedő rengés következtében, hogy tengeri beteget jelentett az egész Mare Crisiumban tartózkodó expediciós kolónia.

Vacsoraidő lenne, de nem nagy etyepetyénk vagyon. Hogyan is, hiszen kis híjján elpusztultunk mindnyájan. Ludit in humanis, azaz, az ember csak játékszer Isten kezében.

Mare Foecunditas, 2. Maji, A.E.14.

VII. Édes néném, körünkben a férfi több lévén mint az asszony, sokan nélkülözik a fehérnépet. Az itten születettek még túl fiatalocskák, az otthonról jötteknek már a legöregebbje is elkelt. Eszembe jut gyakran, hogy még a földön üsmértem egy urat, aki egy idős leányt vévén el, azt szokta volt mondani, hogy a ki idős leánnyal hál, az olyan jócselekedet, mint a szegényekkel való alamizsnálkodás. Nohiszen.

A hold, ezt már a földről nézve is sejtették megnöveli a vágyakat, miként vonzása az óceánokat dagasztja. Vannak kiknek itt annyira keblébe szorul az indulat, s úgy fáj nekik az asszonszűke, hogy földközelítő expedicióra indulnának, rakétájukkal a szűk résen való bejutást sánszolva amely minap a föld delejes függönyén támadt. Ám a többség egy bizonyosabb jelre várna. Mert a bizonyos, hogy az óvatosság, az okosság, jobb tanácsot ad nékünk mint a szívünk, mert a szív csak a jelenvalót vagy éppen annak a hiányát suhajatja, az okosság penig a jövendőröl is gondolkodik. Várjunk tehát inkább, amíg ismét megnyílnak az égi utak.

Mare Tranquillitas, 19. Junii, A.E.14.

VIII. Édes néném, ha az idő annyira elhánt vetett egymástól, álljunk bosszút rajta és az írással beszélgessünk egymással — talán végtire megunja és egymás mellé teszen minket.

Ma igen kemény idő volt, a temperatura a szokásos száz grádusnak ötvennel alatta. Másnak képzelték a régiek ezt a holdbéli birodalmat mint a valóságban mutatkozik. Csupa por, sivatag, kráter, szikla, lepedő fehérségű síkság minden, éles fény és éles árnyék, de szín semmi, kivéve a földi nemzetek lobogóit, a miket az első űrhajósok hoztak magukkal.

Az emberiség gyermekkorában a görögök gigantikus lámpásnak tudták a holdat. A rómaiak istennőként tisztelték. Az indiánok a holt lelkek örök vadászmezejének hitték az ezüstkorong tájait, a törökök szövetségest véltek fölfedezni a felkelő hold sarlójában. Az írók és filozófusok emberi lényekkel vagy más különleges teremtményekkel népesítették be a holdbéli hegyeket és völgyeket mihelyt Galilei távcsövén keresztül a hegyek láthatóvá váltak. Cyrano de Bergerac volt az első holdbéli utazó — képzeletben. Légkosarát a szelek hajtották. Verne Gyula és Jókai Mór hősei már fantázia teremtette rakétamotorokon, repülőkön utaztak, melyek a mérnöki tudomány elképzelt eredményei voltak. Száz évvel utánuk, három asztronauta valóban megkerülte az ezüstös bolygót, s ők már úgy tekintettek a jó öreg anyaföldre mint egy szép kerek dióra a mely a naprendszer láthatatlan diófájának láthatatlan hatodik ágán csüggött volt. Hát ha a föld dió volna, a hold bizony nem lenne nagyobb egy valóságos szőlőszemnél, míg a nap a leghatalmasabb görögdinnyénél is testesebb lenne. A naprendszer penig nem vén egyéb mint az Úristen végtelen gyümölcsöskertjének kicsinke sarka, a melyet az ember-

nek ha megjavul, kiad árendába hamarosan. Olyan lélekzetet elállító mind ez a melyet nem lehet eleget csudálni, se a Teremtőt eléggé imádni.

Éppen ezért nem panaszolkodhatunk mód felett a delejes függöny miatt sem, hiszen ihon a rés rajta, látom már a szabad szememmel is.

(Irodalmi Ujság 1969)

KÖRVADÁSZAT

B. 10 méterről, támasztás nélkül, kilőtte a GYUFA szó bármelyik betűjét légpuskával, a skatulyán. A levegőbe feldobott ötpengősön megcsonkította a címert flóberttal, amit a fiának vett karácsonyra. Az újévi körvadászatot S. a V-i főjegyző rendezte, de előzőleg automata sörétespuskát vásárolt Pesten, a legújabb német gyártmányt, hogy a mesterlövő hírében álló B.-nél is több nyulat lőjjön a hajtáson.

A puskások java kocsin érkezett: a két gazdag sváb paraszt, akiknek az Isten az urak közé vitte a dolgát az elmúlt esztendő során, szekéren jöttek a szomszéd faluból. Két zsidó földbirtokos megüresedett helyét igyekeztek betölteni a vadásztársaságban. Ny. nyugalmazott szolgabíró, ki ezen s más egyebeken annyira fölháborodott, hogy nyugdíjaztatta magát, de a vadászatról azért nem mondott le, bricskán érkezett. B. és kilencéves fia fogaton jöttek, mert az Opel nem akart beindulni hajnalban, a csikorgó hidegben. Főhadnagy bátyja, szabadságon az orosz frontról, Mercedes-én érkezett, mely az útközben bedöglött D.K.W. (dekárvoltvenni) utasait, K. kövér körorvost is hozta, túltáplált leányával a hátsó ülésen. A városi vendégek közül többen futottak be: C.-né a főjegyző testvérhuga, a pletyka szerint a legfüggetlenebb szépasszony a megyében, « zászlós úr » a született kocavadász, B. unokatestvére, s a sajtfejű városi főmérnök, utak, vizek, csatornák főszakértője. Valamiben mindenki *fő* volt, a többi puskás között még egy főállatorvos és egy főügyész is lappangott, sőt a botos, bocskoros hajtóknak is volt egy főhajtójuk, mint ahogy volt fővadőr, aki a hajtásra legalkalmasabb területeket előzőleg kifür-

készte, s főszakácsnő, ki az alszakácsnők hadát irányította a töltöttkáposzta s többféle rétesek elkészítésében, mely gyönyörök a fáradt vadászokra vártak leend, az este leszálltán.

A községházáról tizenkét kocsi szállította a társaságot a határba. A gondos főjegyző nemcsak kisüstivel kínálta végig az urakat az első kör előtt, hanem a karbunkulusszemű C-nét is bemutatta, a két svábon kívül mindenkinek (« asszonynak a tűz mellett a helye », morogta a nyugalmazott főszolgabíró) s B-nek legutoljára. B. özvegyember volt. « Jöhetek magával? », kérdezte kacéran a szépasszony. « Természetesen », felelte B. növekvő érdeklődéssel, miközben bőrtokjából kivette fegyverét, « természetesen » ismételte nyomatékosabban. Patrontáskáját a fia cipelte, a patronokat is ő töltötte volt, a karácsony szünetben: gyutacs, lőpor, fojtás, 12-es sörét, kapszni, hüvely; a nőket a kiskamaszkor küszöbén állók bizalmatlanságával méregette. Apja váratlan beleegyzésére fölfigyelt. Fehérnép ugrált mindig annyi az apja körül, mint nyúl a fagyott tarlón, öreg, fiatal, ebben nem lett volna semmi meglepő; de a vadászat sérthetetlen dolog volt, az egyetlen nőstény aki apját erre elkísérhette eddig, Sajtos volt a vizsla. Ha kellett, mindketten keresték akár a tüskös bokrok közé esett fácánkakast, akár a zsombékos nádasba hullt vadkacsát. Körvadászatra azonban nem jöhetett a kutya, sörétet kaphatott volna az oldalába. Az idetolakodó nők ezt érdemelnek, gondolta a fiú.

A vadászok megindultak, jobbra és balra egy-egy szárnyat alkotva, mintegy 50-50 méterre egymástól, közöttük két-két hajtóval. Ahogy a szárnyak lassan behajlottak, s a kelepcébe szorult állatok a menekvést keresték a fegyverek ropogása közt, a főhadnagynak a Don kanyar jutott eszébe s csak egyetlen nyulat sikerült puskavégre kapnia. A körorvosnak egy kaptatón kellett

fölmásznia, szűk volt a csizma és nyakban szoros a kabát, zihált, a fegyverét föl sem emelte, míg mellette a lankán, két dombocska közén, ahol a legtöbb négylábú választotta volna a menekülés útját, diadalmasan durrogott S. főjegyző automatája. A metsző szél megállt, s a lassan záródó körben megült a lőporszag. A hajtók botjai csattogtak a meztelen galagonyabokrokon jobbról, az égnek meredző kopasz kukoricaszárakon balról, a sebesült rágcsálók véresen szökdécseltek a a gránitkemény rögökön, mígnem a hajtók furkósbotja végetvetett kínlódásuknak. B. rendszerint fejbe lőtte a nyulakat; « egy arasszal célzok a vágtázó barna folt elé » szokta felegetni a szájtátiak « hogyan csinálod » kérdéseire, a vadászvacsorákon. Ám az első körben mindössze két nyulat lőtt, a főjegyző 7-je ellenében.

A fiút elborította az elkeseredés. « Mindennek ez az átkozott boszorkány az oka », morogta félhangosan maga elé, dühösen rugdosva a fagyott hantokat. *Gá Gá* kiáltoztak a vadlibák fölötte a szürke égen mintha ők is felháborodtak volna a feketefürtű asszony láttán: alant a tarlón. A hajtók tüzet gyújtottak, meggémberedett lila ujjaikat melengették a pattogó kórók felett, a pihenő vadászok körbeadogatták egy pálinkásbutykost, amelyből ki-ki nagyot húzott, megköszörülte a torkát, böffentett, köpött a mezei illemszabályokat követve. B. gondosan megtörölte a butykost mielőtt ivott volna belőle, de a fiú figyelmét nem kerülte el, hogy a cigánynképű boszorkány majd kikapta azt apja kezéből, s azonnyomban ráillesztette ajkait a kerek nyílásra, nagyot cuppantva utána. A főhadnagy mondott is erre valamit öccsének, amire mindenki nevetett, a fázó hajtókat s a fiút kivéve. Neki sírni lett volna kedve.

Összeszorított fogakkal lépkedett az apja mellett a második körben. Egy megfagyott patakon vezetett át az útjuk, a fekete nő addig nyafogott a partján, amígnem

B. — írd es mondd: *körvadászat közben vállára akasztva a puskát* — karjába vette s átlépdelt vele a ropogó jégen. Párosával szaladtak el mellettük a nyulak bántatlanul, míg jobbról is balról is durrantak a puskák. Balközépen, a bugyorban, ahová sűrűjével szalad a vad, nem sejtve a taktikai lukat az emberi csatasorban, a főjegyző automatája kaffogott, mint egy mérges kutya amely magának harácsolná az összes koncot. A puffogást lent s a gágogást fönt haragos búgás kísérte még följebbről. J. zászlós meg is állt a fiútól jobbra, s puskája csövével fölfelé mutatva átkiabált hozzá: « amerikai repülők ».

A kör végén, a zsákmány felsorolásánál B. neve után a sírással küszködve (csak azért nem sírt mert az lányos dolog) motyogta a fia: « egy nyulat se lőtt ». Akik messzebb álltak, mintha csodálkozó hangokat hallattak volna, de a szomszédos vadászok cinkosan nevettek s innen is onnan is kétértelmű félmondatok csattantak el a lövéssel és szépasszonnyal kapcsolatosan. A fiú a célzások felét sem értette, de nyilvánvaló volt a szégyen, ami a fülét a hidegnél pirosabbra égette: apja, a vármegye híres vadásza lemarad máma, mint a lőtt nyulak száma után a fukar vadászok hajtóinak a borravaló. A főjegyző egy kis csoport közepén állt, előtte hat mezeinyúl feküdt, vérbefagyva, egyik-másiknak a lába, feje fara teljesen szétroncsolva. Nagyhangon hívta feketesörényú hugát egy szóra. A fiú kihasználta a pillanatnyi üresedést az apja mellett, odalépett, ledobta botját s rátaposott. « Nem hajtok neked többet », mondta furcsa, mély hangon. A férfi álltában is megmerevedett, majd egészen közel lépett a fiához, hogy az megérezte a felülről lefelé szálló meleg dohányszagú lehelletet is. « Mit mondtál? » Nem csendült a hangja s nem is volt benne semmi szigor, (pedig a gyerek az engedetlenségbe ezt is belekalkulálta), hanem kicsit erőltetetten csodálkozó volt. « Azt, hogy

hajtson neked az a nő, én nem hajtok ». A férfi egy pillanatig gondolkodni látszott, aztán lehajolt a gyerekhez s a fülébe súgta: « A nő itt marad, te velem jössz, vedd föl a botod s hozd ide a régi puskám a kocsiűlés alól. » A gyerek tett pár lépést a kocsisor felé amely az úton követte a vadászokat biztos távolból, de most várakozott. A lovak párolgó testét lópokróc fedte, legtöbbről levették a zablát a kocsisok és abrakoltatták őket. « Üljön föl kedvesem a kocsira, elfáradt a sok gyaloglásban. », hallotta a fiú amint apja az asszonyt elküldeni készült. És ahogy a nő valóban nekiindult, a gyerek, hogy az be ne érje, nomeg örömében, szaladva hozta el a régi, kipróbált kakasos fegyvert az ülés alól, és mint aki egy először-látott opera harmadik felvonására készül, úgy indult neki apjával az utolsó körnek.

A gyerek hirtelenjött izgalma B-t is fölvillanyozta. Patronövéből gyakorlott gyors mozdulatokkal töltötte, majd töltötte újra a duplacsövű mordályt, röviden és biztosan célzott az iramló nyulakra, dörrent a kakasos puska, s a lőporfüstön keresztül is látta a sárgabarna testek utolsó artisztikus bukfenceit. A fiú két botot is hozott magával, hadonászott velük lelkesedéssel, kiabált, hátra-hátra szaladt a zsákmányt begyüjteni, átadni a cipekedő béresgyerekeknek majd vissza a harcvonalba. Szomszédjuk jobbról ismét a zászlós volt, a rokon, a hiába-katona-mégis-kocavadász, apjával összemérve. Egy megriadt nyúl utolsó pillanatig lapított kis vackában, majd amikor a fiú csakhogynem rálépett, nekiiramodott, s kis híjján feldöntötte a rokont. A meglepett zászlós szinte célzás nélkül kilőtte fegyverét, s amikor a második lövés után is, egyik lábát húzva, de mégis elindulni készült a nyúl hátrafelé, B. egy biztos lövéssel leterítette. « Kié ez most? », villant át a gyerek fején ahogy a béresfiúk ezt a hosszúfülűt is megragadták. Sok gondolkodásra azonban idő nem volt, zárult a kör s végső me-

nekülőkre kellett összpontosítani. Mire az utolsó dörrenés is elhangzott beszürkült az ég a hófelhőktől is, amelyek csak nem akartak könnyíteni magukon, meg a közelgő estétől is, amely lámpagyujtogatásra biztatta a segédjegyzőt aki a zsákmányt számbavevé. Közeledett a nap legizgalmasabb perce, midőn kiderül, ki hány nyulat lőtt az utolsó körben, és, ami még izgalmasabb, a három körben összevéve. Az előző körök csonttáfagyott nyúlhulláit már fölrakták a parasztszekerekre, a vadászok nevei mögött rajta voltak persze a számok a listán, míg az utolsó kör áldozatait, a nevek felolvasását s a számok bediktálását követően fektették közepütt libasorba a hajtók. A főjegyző öt nyulat diktált be az utolsó kör zsákmányaképpen, s elismerő morajlás hallatszott amikor beosztottja, « tizennyolc nyúl »-at olvasott föl büszkén a főnök neve után. « Hiába, ez az automata puska », mondta alig leplezett irígységgel K. főorvos, akinek az injekcióstű lévén az igazi fegyvere, egy nyulat sem lőtt. A fiú az apja hátamögé szaladt, hogy az utolsó kör bő aratását mégegyszer átszámolja. « Tizenhat... meg az előző körben semmi, az elsőben viszont kettő az összesen... » « J. zászlós úr? », hangzott az aljegyző. J. zászlós feszengett. « Hát tulajdonképpen » — kezdte — « én valójában egyet se ejtettem el, de... » A mondat megakadt, megfagyott a levegőben mint az ereszről csorgó víz. B. hátrafordult, s a mögötte elterülő tetemkupacból előhúzott egy kinyújtózkodott állatot, melynek fehér pemzlije volt véres, tehát láthatólag a farába kapott lövést. « Ez a zászlós úr nyula », mondta a körülötte állóknak, de jó hangosan, hogy a segédjegyző is meghallja. « Tehát? », kérdezte az. Ny. nyugalmazott szolgabíró, aki a vadászatban csak amolyan öregurasan vett részt, de a nyúlszámlálásban éppoly aktív volt mint az automatapuskás főjegyző utálatában, átlátta a helyzetet és közbeszólt: « Ezt a nyulat is B. lőtte, baloldali

szomszédja voltam a körben. » A gyerek is érezte, hogy ez a döntő pillanat. Apja az utolsó körben behozta a főjegyző előnyét és « megmentette a becsület-et ». « Hacsak át nem engedi », tette hozzá gondolatban. B. a csizmája orrával megpöccintette a nyúl véres farát. « Ez a nyúl a zászlós úré », mondta határozottan.

Késő este pedig, a töltöttkáposztás vacsorán lerészegedett főjegyző felköltette a kisbírót s kidoboltatta vele a faluban, hogy tizennyolc nyulat lőtt, — eggyel többet mint B. a vármegye híres vadásza.

A gyerek elszunnyadt a díszkemence hideg padkáján. Amikor az apja észrevette, odament hozzá és ráborította bundás bekecsét. A fiú fölébredt, s szemében ott szikrázott a szemrehányás. « Tudod, hogy én nem lövöm el a nyulak farát », mondta az apja.

(Irodalmi Ujság 1967)

AZ UTOLSÓ VEZETÉS

Mikor 65 éves korában nyugdíjazták, ő volt a legöregebb az olasz cicerónék között a Szent Péter templomban. Pedig nem is volt született olasz. Édesanyja, egy trieszti osztrák hajóács lánya volt, édesapja, francia tengerésztiszt, aki elesett az első világháborúban. Most, ahogy a templom felé baktatott, szalmakalapját, a balkezében tartva, rájuk gondolt. Ha apja túléli a háborút, talán megvalósíthatta volna az álmát, elvégezhette volna az egyetemet, a igazi műtörténész — ki tudja — még egyetemi tanár is lehetett volna belőle. De nem volt elégedetlen így sem. Elvégezvén a gimnáziumot, kenyérkereset után kellett hogy nézzen, s mivel Triesztben bizonytalan volt akkoriban a helyzet, rajztanárja ajánlólevelével a zsebében Rómába ment egy kardinálishoz audenciára.

Restaurátor lett a Bazilikában. Először az aranyozott boltozat megtisztítását és ápolását bízták rá a Szentostya Kápolnájában, majd, mert lelkiismeretesen és elsőrangúan végezte munkáját, a Szent Sebestyén térdsebéből kihullott három vörös mozaikkocka pótlását. Két napot töltött csupán azzal, hogy a sötétpiros árnyalatai közül kiválassza a megfelelőt; a mester választotta vörössel nem volt megelégedve: a Vatikáni képtárban megkereste az eredeti képet, s a kopás ellenére is meggyőződhetett arról, amit addig csak sejtett — a térdből más színű vér csorog, bíborpiros inkább, mint a nyaksebből vagy a szívsebből.

Három éve volt már a *Fabbrica* alkalmazásában, Matild grófnő szobrához mászott föl éppen a létrán, hogy a fehér márványpalást redőzetében lerakódott

portól megtisztítsa Bernini mesterművét, amikor a szobor talpazatánál szóváltás ütötte meg a fülét. Két papocska, fiatal szeminaristak lehettek, vitatkozott azon, a kora reggeli órákban, vajjon VII-ik Gergely pápát rokoni kapcsolatok fűzték-e a nemesszívű grófnőhöz vagy sem. A restaurátor a létra tetejéről figyelte őket egy darabig, egyre növekvő izgalommal, majd lemászott, félútig, s onnan leszólt: « Nem! » A papocskák meglepve kapták föl a fejüket.

Aznap este, Monsignore S. a Karbantartási Hivatal másodtitkára megelégedéssel vette tudomásul, hogy a restaurátor végigolvasta a Pápák Történetének vastag köteteiből a Bazilikára vonatkozó fejezeteket. Egy egész évbe telt mégis, hogy Pancirolli késői utódai, a cicerónék céhébe befogadták: délelőttösnek.

A Szent Péter lépcsőjéhez érve, mint negyvennégy éven keresztül mindennap, felemelte a szemét a homlokzat tetején lakozó Kőkrisztusra. « Köszönöm » dünnyögte, félhangosan, majd gondolatban hozzátette: a munkás öregséget, az aprócska szőlőt Fregenében az éles tekintetet, a sok angol, német, francia, amerikai vándort, akik gazdagodtak általam ismereteikben, s akik révén jómagam is gazdagodtam.

Filarete bronzajtaja előtt lehajolt, s megtörölte a cipőjét egy kis puha szarvasbőr kendővel. Az egyik svejci gárdista fejbólintással üdvözölte. A másik, fiatal fiú volt; öt évvel ezelőtt, nyugdíjazásának napján, amikor utoljára járt itt, még nem őrizte a bejáratot. Hátranézett. A téren, egy filobuszból ömlöttek a túristák, Ciceruaccioval az élükön, aki szokás szerint kiabált öblös hangján, s napszemüvegét tartotta cézárian kopasz feje fölé. Egy néger a csoportból pipázott, s két kockásinges ikerfiú a Bazilikában sem vette le sildes sapkáját. Az öregember rosszalóan csóválta a fejét s a csoport után lépett be a templomba.

« Ez a Szűz Mária » lengette fekete szemüvegét Ciceruaccio, Michelangelo első Pietá-ja előtt, « az a szobor, mely a New York-i világkiállításon is részt vett. » Egy fehérturbános magas hölgy hátrafordult s megszólította az öregembert: « Ahol a bár van, ott is van egy ilyen szobor » — napernyőjével a sekrestye felé bökött — « most nem tudom melyik az igazi. » « Ez », felelte az öregember és továbbment. Egy idős, disztingvált amerikai házaspárt szemelt ki, és hozzájuk szegődött. « Megengedik kérem, hogy körülvezessem önöket a templomban? » A hölgy a fejét csóválta, a férfi köszönte: nem.

Ferragosto, gondolta az öregember, malacokat sütöttek ma reggel, este árulják a *porchettát* a Trasteverén. Kimegyek oda is, elköltöm amit ma délelőtt keresek a templomban. Nézzük csak, az a két középkorú hölgy... mintha már láttam volna őket valahol? A pilászterek tövében két kisasszony álldogált, ugyanott, ugyanúgy, mint negyven évvel ezelőtt. Éppen ez az emlék jusson most eszébe, a sok sok ezer turista közül akiket körülvezetett? Éppen Ellen unokahugai — mert éppolyan szalmasárgák, élnivagyóak — toppanjanak elébe. « Hess » mormogta az öregember félhangosan, sajátmagának, de nem mert előbbrelépni, elbámészkodott. Milyen újdonság volt az automobil, Ellen a saját kocsiját vezette, ő Ellent, a fiákkerosok bámulták, a kollégák irígykedtek, amikor minden délben, pontosan délben, amikor az óra ütött, várta őt a két kisasszony a templom bejáratánál. Az öregember lopva nézett föl a Szűzanya szobrára, elpirult.

A hölgyek elsétáltak, helyükbe egy kövér német úr lépett népes családjával, a gyerekek tiroli nadrágban, meleg ez itt Rómában, gondolta az öregember. « Megengedik, hogy... » A kövér úr türelmétlenül összevonta a szemöldökét. Nem, nem. Neki sohasem volt *jó fellépése*, nem tudott erőszakoskodni, szemtelenül szemébe

nézni az embereknek, hogy azok kétszer is meggondolják, mielőtt visszautasítanák. Az a chicagói ügyvéd az is a véletlen, vagy pádovai Szent Antal műve volt, hogy akkora borravalót kapott tőle, amelyből két hétig fizethette a restaurátoroknak az esti Frascati- áldomást. Nem, nem. Azt a munkát sem lehetett feledni, magas létrákon, az állványzatok tetején, jó szem kellett hozzá, soha sem volt szédülős. Éjjel dolgoztak lámpavilágnál a kupolán. Egyszer bejött a Pápa. Senki sem tudja, senki sem vehette észre. Szent Leo oltáránál térdepelt le, Algardi domborműve előtt imádkozott. Olyan apró volt a magasból de ő ráismert; Attilát elűzték az égi apostolok Róma kapujából. (« Neki olyan szeme volt, mint a sasnak. ») Imádkozott a Pápa, mégis megbetegedett, meghalt, mégis háború lett.

« Ebből nem élünk meg, Beppone », biztatgatta magát. A középhajóban sétált előre, s ott, ahol a londoni Szent Pál Katedrális hosszát jelzi egy aranyozott kövecske a Szent Péter Bazilika belsejében, matrózok tereferéltek s mutogattak föl a magasba. « A kupola átmérője fél méterrel kisebb a Pantheonénál », mondta a matrózoknak olaszul. A napbarnított arcú fiúk nevettek. A lányokat figyelték ők az erkélyen. Az egyiknek tengerésztávcső volt a kezében.

Az öregember most már komolyan bosszankodott. Odaállt a trónuson ülő kulcsos Szent Péter kopott jobblába mellé, s egyre másra szólította meg a lábcsókra vagy érintésre készülődő vándorokat, holott, jobb belátása ellen cselekedett így tudta,hogy csak a szegényebbje járul ide, a jobbmódúak finnyásan félrehúzódoznak, vagy messziről figyelnek. « Nem, köszönjük. » « Nincs szükségünk *gájdra* » « Már harmadszor vagyunk itt », potyogtak a válaszok.

Az öregember nem értette sikertelenségét. Mennyi idő múlhatott el, egy vagy két óra is talán, s egyetlenegy

turista sem méltatta volna arra, hogy elfogadja szolgálatát. Miért? Töprengett magában, s felnézett a négy evangelistára, mintha tőlük várna választ. Már a Szent sírja mellett állt, figyelte a piros mécsesek villódzását, a körülötte álló peregrinusok beszédéből duruzsolás érkezett csak el hozzá. Nagyot hallott. Kétszer is elkérdezte ezért, egy francia házaspártól, *miért* utasítják vissza ajánlkozását. « Nu-za-von lö-szound-gájd » felelte a hölgy sajnálkozva és tagoltan, s egy, a nyakában lógó kis dobozkára mutatott, melyből drótok nyúltak ki. Egyik drót vége a saját, másik, hitvesének fülébe tűzve. Beppone hitetlenkedve csóválta a fejét. Bocsánatot kért és egészen odahajolt a hölgy nyakában függő szerkezethez, mely először úgy tünt neki mint egy óriási nyakék. Aztán, a radióskatonákat juttatta eszébe a második világháborúban, a bersaglierik ezredében, ahol ő is szolgált. Nem véletlen a kudarc. Az ember elöregszik. Körülnézett ismét. Apró térképekkel a kezükben, mint a fülüknél fogva összeláncolt nyulak, egyre több és több turistapárt vett észre, amint holdkórosok módjára jártak föl s alá a templomban, követve a gépi szöveg utasításait. « Ezt a foglalkozást is mechanizálták », mondta, talán már nem is magának Beppone, mert olyan hangosan, s úgy rámeredve az előtte állókra, hogy azok megrezzentek.

Ment is kifelé a templomból, csüggedten, lelógó fejjel — de mégis, egy kis kerülővel. A kórus kápolnából énekhang hallatszott, ahogy előtte elment volna. Próbáltak. Megállt, s erősen figyelt, hogy a szöveget is megértse, hogy ezzel a búcsúszóval a szivében távozzék. Talán szóltak hozzá, de nem hallotta, egy kis kéz megráncigálta a kabátujját. Tízéves-forma kislány állt előtte, s ahogy ránézett, igen furcsa olaszsággal — talán idegen, gondolta az öregember — mondott neki a kislány valamit. A kislányhoz egy kamaszfiú is tartozott, ő megismételte a kérést, csukladozó torokhangon — pénzt kér-

nek?, tünődött Beppone — a gyerekekhez szülők is csatlakoztak. A férfi, Beppone szemébe nézve, s a kabátja hajtókájára tüzött 'idegenvezető jelvényre mutatva, kört írt le jobbkezének mutatóujjával. Minden kétséget kizáróan, azt kérték tőle, hogy körülvezesse őket a Bazilikában. Az öregember mostmár lelkesen bólintott, s rögvest magyarázni kezdett. Olaszul, mert így szólították meg, s mert kérdésére, hogy franciául, németül, angolul jobban értenek-e a turisták, azok vehemensen rázták a fejüket. Lassan beszéljen, jelezte az asszony egy kézmozdulattal.

Beppone, úgy érezte magát, mintha egy friss szellő fújta volna el a borús fellegeket a feje fölül, a régi tűzzel, lelkesen mutogatott. Krisztus Urunk Színeváltozásának mozaikja előtt, elmesélte az eredeti befejezetlen festmény alkotójának, Rafaelnek a történetét, dióhéjban, a család lelkére kötve, hogy a Pantheonban látogassák meg a művész és ifjú jegyesének sírját, ki ott térdepel az Úrjézus lábánál kék köpönyegben, Mária Magdolna képében. Ahogy mondta, kicsit megriadt. Nem a híres szerető, « Fornarina » lenne-e mégis Mária Magdolna? Öt év nagy idő, még egy öregember életében is, az ember elfeledi a részleteket.

Nem kérdeznek ezek a jámborok, gondolta magában Beppone, amikor a főoltár előtt álltak, s az egyház négy nagy tudós doktoráról értekezett hosszan, élvezettel, a vitás hittételeket is felemlegetve. Nem kérdeznek, de isszák a szavaim. S valóban. A házaspár alig győzött forogni, hol Bepponéra, hol a szobrokra pillantgattak, s a gyerekek valósággal csüngtek az ajkán, úgy figyelték mit mond, hogy mondja. Két órán át vezette az öregember a családot a templomban, megmutatván nekik az apró titkokat, a méhecskéket a csavart oszlopokon, az egyetlen freskót, a Fekete Madonnát, s a híres nagy szoborműveket, Canova, Thornwaldsen, Giacomo della

Porta mesterműveit. A Grottákhoz vezető ajtó zárva volt. Beppone intett, hogy várjanak. A Sekrestyében elkérte a kulcsot, s a *Szent* János Pápa újonan emelt sírjához vezette a családot. A síremlék tele volt friss virággal.

Amikor kiértek a napvilágra, a férfi fizetni akart, az öregember tiltakozott. Mégsem, a várt, kölcsönös udvariaskodás következett be, hanem a férfi egyszerűen Beppone kabátjának felső zsebébe csúsztatta a papírpénzt. Az öregember hálálkodott volna, de azok csak szótlanul mosolyogtak. Csak akkor kezdtek élénken, de milyen élénken gesztikulálni egymás között, amikor már pár lépés távolságra voltak tőle a téren. « Rossz a hallásom », dünnyögte az öregember, s csupán ez az egy kis érzés felhőzte teljes boldogságát, mert nem vette észre, hogy süketnémákat vezetett a Szent Péter templomban.

[1965] (Katolikus Szemle 1967)

PÓL NYÚBÖRG BESZÉL A NÉPHÖZ

Úgy adódott, hogy november 21-én este 7 óra tájban a Fehér Szarvas-hoz címzett csárdában szálltam partra, Bedford főterén, a postahivatal tőszomszédságában. Egyik angol kocsma, gondolják önök, még Bedfordshire-ben is olyan mint a másik, pedig tévednek: a Fehér Szarvasban bonyolítják le minden évben november 21-én Bedford város amatőr kuglibajnokságát. A kuglipálya az ivóban van, kicsi, kopott és kezdetleges, egyszóval valahol a lélek mélyén hasonlít a nagybaracskaira, amely Mateovics csárdájának udvarában állott a Ferenc-csatorna partján, valamikor a harmincas évek végén. Ezért mertem a Bedfordshire-i Fehér Szarvast, — a bácsmegyei « Tükörponty »-ra emlékezvén, — csárdának nevezni.

A Fehér Szarvas agancsára meg azért akasztottam a kalapom, hogy a csaplárostól egy borítékot kérjek, amit ő a kuglibajnokságra való tekintette megtagadott. A borítékot azért kértem, hogy a kalauz lyuggatójától gondosan megóvott, London-Bedford-i vonatjegyemet visszaküldjem Szent Pancras állomás főnökének. « Tisztelt Uram », szólt a levél. « Társam nem jött velem a bedfordi kirándulásra következésképpen előreváltott jegyét mellékelem és az érte járó 12/6-ot tisztelettel visszakérem. »

Az állomásfőnököt látásból ismertem, még fagylaltárus koromból, és bár méltóságának alulinak és az angol etikettel összeegyezhetetlennek tartotta, hogy valaha is fagylaltot vegyen tőlem, egyízben felémbiccentett kócsögkalapos fejével elismerésképpen. Az történt ugyanis, hogy Ingrid nevű svéd barátnőm segítségével — aki olyan szép volt mint egy svéd festmény, csak még annál

is unalmasabb — 2 drb. Eldorado csokoládéfagylaltot eladtam a svéd konzul gyermekeinek. (A svéd vonatok a Szt. Pancras állomásról indulnak.)

De térjünk vissza a Fehér Szarvasba, mert az idő múlik s az egyik tekejátékosnak — akit már kigolyóztak volt a bajnokságból s most szomorúan üldögélt az ivó legtávolabbi zugában, egykedvűen bámulva a falra akasztott rádió-televízió készülék ITV műsorát — akadt egy piszkos borítékja számomra, amelyet olajfoltos overallja bal felső zsebéből húzott ki.

— Uram, — szóltam meghatottan a váratlan kedvességtől, — engedje meg, hogy meghívjam egy pohár sörre, ha levelemet bedobtam a postán.

Elhárító mozdulatot tett, de köszönte.

Mire visszaértem, már az újdonsült bajnokot ünnepelték. Természetesen egy egész rundót fizettem, s a bajnoknak — fiatal vállas péklegény volt, akkora markokkal, mint egy-egy sütőlapát — viszkit. A tavalyi bajnok — többen csodálták állóképességét: egész este kuglizni,hajnalban tejet kihordani, sok az egy javakorabeli embernek — a vesztes angolok nyugodt eleganciájával fizette a második rundót. Borítékadó barátom állta a harmadikat.

A korcsmáros is odajött és az ujdonsült bajnok színezüst vándorserlegét szinültig töltette, amely cselekedet a bajnokot oly jó kedvre ingerelte, hogy hatalmas tenyerével rápaskolt a tombolajegyeket áruló leányzó domborművére. Borítékos barátom orra kivörösödött — ki tudja, tán gyengéd szálak fűzték a hajadonhoz — és oda nyilatkozott, hogy jövőre ő lesz a bajnok. Soha angoltól még ekkora dicsekvést nem hallottam, még illuminált állapotban sem. Meg is döbbent az egész társaság, s a jelenlegi bajnok kijelentette, hogy balkézzel legyőzi a hencegőt.

A legszebb bácsmegyei virtuskodások jutottak eszembe. Az öregem, amint egy jólsikerült körvadászat után nekiállt kuglizni a helybeli parisztokratákkal, zimankós novemberi estén, toroksimogató kúnbajai borok kortyolgatása után.

Az ellenfelek bizonytalanul álltak a lábukon. A bajnok meglódította a golyót; elsőt, másodikat, harmadikat, és győzött balkézzel is, habár alig: egy találattal csak. A vesztes fizetett, a bajnok ivott.

— Megpróbálnám én is, — szóltam a bajnokhoz, mert győzelme bosszantott, aztán mert sajnáltam a vesztest s mert szeretek kuglizni.

A bajnok tántorgott és ellenem is balkézzel játszott, jobbmancsát hanyagul nadrágzsebébe süllyesztve. Vesztettem.

Amikor hozták a magnum áldomást és az ezüstserleget ismét körülhordozták, mint véres kardot, a televízió fölött fityegő órára esett a pillantásom. 8.5-öt mutatott. Villámcsapásszerűen ötlött eszembe, hogy most, e pillanatban Neuburg Pál barátom beszél az angol néphez, a BBC Third Programm-ján, és ha most azonnal kikapcsolnák a televíziót és be a rádiót, akkor mindannyian meghallgathatnók egy 56-os menekült élményeit Angliában. Én ugyanis megigértem Neuburg-nak, hogy meghallgatom szózatát a néphez.

Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula, segíts! Hogyan beszélem rá az angol munkásosztály kuglinak hódoló 12 tagját arra, hogy kedvemért végighallgasson egy « Third Programm talk »-ot?

Az idő múlt, én izzadtam. Kuglizni könnyebb.

És akkor hirtelen, deus ex machina, a megboldogult Kellér Andor párizsi játéka jutott eszembe.

— Nálunk Magyarországon, — szóltam, torkomat köszörülve, — az iskolában tanítják a kuglizást.

Elismerően bólogattak.

— A középiskolában? — kérdezte egy farmer.

— Ó, már az elemiben is. Jómagam otthon igen közepes kuglizónak számítottam, be sem kerültem az iskolaválogatottba.

Az érdeklődést sikerült felcsigáznom. A bingó jegyeket osztogató leányzó letette rózsaszín cédulákkal töltött pléhdobozát és a sörtől lucskos bárpultra könyökölt.

— Uraim, — folytattam ékesszólóan. — A sors különös kegye abban a kivételes szerencsében részesített bennünket, hogy most mindannyian végighallgathatjuk Magyarország 1955-évi ifjúsági kuglibajnokának élményeit a rádióban.

Apró « óh és ah » kiáltások és visszafojtott elismerő mormogás hallatszott. A tombolás lány kikapcsolta a televíziót és bekapcsolta a BBC Third Programm-ot. Neuburg Pál éppen ott tartott, hogy « our intellectuals are often boringly wity ». A sörtől, a ködös levegőtől, és a marhahústól kipirult arcok figyeltek. Neuburg mesélt otthonról, itthonról, Cambridge-ről, Londonról, erről meg arról, de a kugliról valahogy nem esett szó.

Nem lincseltek meg. Ezért választottam Angliát második hazámul.

(Fakutya 1964)

ŐSZI UTAZÁS A FEHÉR HAJÓN

Perzselő nyár után korai ősz volt, fázós alkonyi szelek csiklandozták a Duna hátát. Az *Erzsébet királyné* csendesen dohogott fölfelé a nyári aszálytól megszelídült megsoványodott folyón, az utasok a partmentén rozsdálló erdőket nézegették, s a hajó fölött olykor hosszúnyakú tarka gémek repültek el a magasban, méltóságteljes szárnysuhogtatással, itt-ott egyet kiáltva, mint megannyi, bálba készülődő hangos dáma.

Jegyet Bajától csak Csanádig váltottam s az *ellenőr* jelenléte a hajón meglehetősen zavarta az álmodozást. Csanádnál, ahol a jegy szerint ki kellett volna szállnom (ha tulajdonképpen nem Pestre utaztam volna) sokáig rostokolt a hajó. Megszámlálhatatlan gyümölcsösláda vándorolt a stégről a hajó fedélzetére. A ládák nyomában bögyös, izmos karú farú menyecskék lépkedtek, s lányok, nyerges bokájúak, vastag vádlisak. A merészebbje egy szál kartonruhában, többsége azonban helyi viseletben, rojtos kendővel a vállán, a széles szoknya alatt másféltucat alsószoknyával a derekán.

A túlparton állt a családi villa üresen. Déli álmát aludta a Sziget. A sarkon csupán egy halász szárítgatta a varsáját, álmosan tett vett, szöszmötölt, aztán felcihelődött, beleült ladikjába és csorgott lassan lefelé a Dunán. Behúnytam a szemem. A levegőben halpaprikás illata szállt. Bográcsalatt ropogó rőzse csípős füstje, apróra vagdalt aranybarna pirított hagyma üzenete, csanádi paprika édes kesernyés szaga. Patkóalakúra vágott ponty és harcsaderekak táncoltak a rotyogó piros lében, kacsacsőrű szálkás csukák, őrmesterbajszú törpeharcsák,

amelyek a leves ízét adják, ha megáll benne a kóstoló kanál.

Dédnagyapám úgy ette a halat, hogy szája egyik szögletén masíroztak be a haldarabok, a másikon ki a szálkák. Amikor a jégár elvitte az első villát, amely itt állott a Sziget sarkán, közvetlenül a szilaj vízforgó fölött, újat építtetett, nagyobbat, tágasabbat, oszlopos ámbitussal, nagy vendégsereg befogadására méltót. Korlátlan úr volt a megyében dédnagyapám, hordóhasú, tekintélytartó és azt megkövetelő dúsgazdag despota, nemesember, aki az apja által eltékozolt régi vagyont, fúrfanggal, erőszakkal nemcsak visszaszerezte, hanem jó kereskedéssel megduplázta, megháromszorozta. A hosszú kiflialakú utcában, ahol felvidékről délre került apja megvetette a lábát, négy évtizeden belül minden házat megkaparintott. Saját utcájában lakott tehát, s gyümölcsfáinak a száma az ezret is meghaladta. Övé lett a város téglagyára, fafeldolgozó üzeme, a helybeli bank legtöbb részvénye s a gázgyár fele. Jonathánalmát Angliába exportált, spárgát Svédországba, mintagazdasága egy kisebb uradalommal felért, s ha eszébe jutott, egyszerre három erdőt vásárolt a Kárpátokban. Tutajokká ácsolták a rönköket ott úgy úsztatták lefelé a folyókon őket. Apám, amikor felcseperedett, nagybátyámmal együtt átvette a fa üzem igazgatását, — a többi rokonnak is jutott egy-egy rész a családi vagyon kezeléséből, — tulajdonos viszont továbbra is csak egy maradt, az öreg, hosszúéletű aggastyán: dédnagyapám. Ha nem jön a háború, s vele együtt az oroszok (mily történelmietlen naiv kontempláció) talán még ma is élne. Földjei szétosztását, negyvenötben, szótlanul fogadta. Nyolcvanhét éves volt, de mindennap hétkor kelt és maga borotválkozott — halála napjáig. Úgy halt meg, mint viharban a szálfa amelybe becsap a villám. (Igy mesélték a rokonok.)

Az

Erzsébet Királyné még mindég a kikötőben állt, de az összekötő hidat már bevonták s nagy csattogással bedobálták a nehéz drótköteleket a hajó orrába és farába. Sustorogva, sípolva, feszengve menekült a gőz az ég felé, megindultak a nehéz lapátkerekek, zuhogott, csobogott, harsogott tajtékzott a víz, pozdorjává tört a kerék közein, — de elemeire mégsem bomlott —, az összekapcsolódásban, kisímulásban ismét megtalálták egyensúlyukat a megbolygatott molekulák, s pár méterrel a hajó mögött, márcsak a felszíni fehér hab jelezte a víztörő kerék erejét.

Azt vártam, apám megpofoz, amikor először kirukkoltam az új tanokkal. A RÉGI VILÁG KIÖREGEDETT, mondtam. MEGHALT MINT A DÉDNAGYAPÁM. Apám hümögött s a bajuszát rágta. A PARASZTNAK KELL A FÖLD, mondtam. MINT ÉHES EMBERNEK A DARAB KENYÉR. Apám, akinek sohsem volt *sajátja* semmi, csak haszonélvezője volt a nagy családi közös-nek, kinyitotta a száját, majd ismét becsukta, nem szólt semmit. A MUNKÁSNAK JOGA VAN A GYÁRHOZ, provokáltam tovább, HOGY NE BÉRÉRT DOLGOZZÉK, HANEM RÉSZESEDÉSÉRT. Apám bólintott. Nem volt olyan úr, aki nála jobban ismerte volna a parasztot, vagy a munkást. Amikor a nagyapjáét elvették, akkor is úgy folytatta az életet, ahogy ő akarta: egykori munkásaival együtt művelte a földet, irtotta az erdőt. Mit számított az neki, hogy kié volt az a föld kié volt az az erdő? A börtönből kikerülve, úgy szántott vetett és aratott, mintha jószántából tenné és nem szükségből. Mostohaanyám falujába költözött. Télen ő volt a böllér. Izesebb hurkákat, kolbászokat készített mint a falusi hentes, ezért mostohaanyám rokonsága át is pártolt hozzá hamarosan, s disznó öléskor kézről kézre adták. Vadászpuskáját, mint megbízhatatlan elemnek, réges régen elvették a bölcs hatalmak; ősszel íjat készí-

tett tehát, ruganyos kőrisfából, s a Szigetre járt vadászni, titokban.

Nem, rosszul emlékszem, nem *Erzsébet királyné* volt a hajó neve — a *Királyné* aknára futott a háború alatt, valahol Visegrád környékén — hanem valójában *Szent Imré*nek hívták volna a gőzöst, ha a bölcs hatalmak át nem keresztelték volna FELSZABADULÁS-ra, valamikor a 40-es évek végén. De minthogy a kollektív multat sohasem lehet teljes egészében bevallani, a hajók nevét is át kellett festeni, a Szentek nevét le kellett vakarni a mentőövekről, le az épületek homlokzatáról, ki a kalendáriumból, mintha a történelmet is át lehetne festeni és ki lehetne vakarni.

A kormányosnak ügyelnie kellett, hogy a pasasér-t a folyómederben tartsa széles homokzátonyok, terméketlen, vízmadár -lakta síkságok álltak a hajó útjába. A zátonyokon szürke gémek, hazafelé készülődő gólyák, karcsú bíbicek, sütkérező vadkacsák, odavetődő szárcsák és vízi csirkék paradicsomi állapotokat találtak, mert az apály következtében a kiutak elzáródtak, s az ellaposodó meder pocsolyáiban, tócsáiban rekedtek a halak. Mint halálra itélt rabok a váratlan megszabadulást, a keszegek, pontyok sügérek és harcsák úgy várhattak az áradást.

A kőgátak fogsora most nem harapta a vizet. Az agyagpart olyan volt mint egy hatalmas ementáli sajt, lukjain őszi utazásra készülődő parti fecskék cikkáztak ki és be. Az erdő sarkában a parthoz közel nyurga gólyalábakon álltak a nyaraló házak, a nyárfások vágatain, a hosszú léniákon, mint megannyi őrtorony, szarvaslesek ágaskodtak.

A második osztályú fedélzeten, ahonnan eddig a partot figyeltem, megjelent a tányérsapkás ellenőr; székhelyemet át kellett tennem a hajó orrába, hol az elszórt nyugágyak között

mindössze pár utas lézengett, s ahol a jegyeket már felülvizsgálták. Egyesek tökmagot rágcsáltak a mentőpadokon ülve, mások, a korlátnak dőlve figyelték a naplementét.

Egy lány ült az egyik nyugágyban, szürkésfehér rakott szoknyában, fejét, mint az öregurak a strandon, újsággal takarta be, s ennek hátalapjáról olvasni kezdtem a vasárnapi úszóverseny eredményeit. ...100 méteres női gyorsúszásban első Á. E. ...Talán félhangosan olvastam. Talán csak a lány hitte azt, hogy figyelik. Félrelibbentette az újságot és rámmosolygott.

A bájosság sokban függ az arc felépítésétől. Kinek a szája szép fogakkal van tele, szívesen nyitja azt mosolyra: s ez a szép arcnak bájt kölcsönöz. A lány alsó ajka kissé duzzadt volt, mint a szoptatos nők mellbimbója, merészen előreugrott, mintha csak egy mosollyal foglalhatná el természetes helyzetét. A rakott szoknya borító ráncai alatt megrebbent a combja. Egy makacs hajtincs kiszabadult a kontyából. Szemében vibrált a fény, mint a lebukó nap sugarait visszaverő víztükörben, — s bennem megvilágosodott, hogy szerelmes vagyok Á. E. be, akiről az imént e lány újságjában olvastam.

Béla bá' az edzőm, az első nyáron miután felfedezett, azt is felfedezte, hogy a hosszak szüneteiben szűkülő szemmel méregetem a lányok combjait, s ha izmainkat lazítandó beküld velük a brűgölőbe, onnan merevebben kerülök ki, mint ahogy bementem. Egy nap elővett, s a maga szuggesztív módján (a szemüveges kígyó oktatja így a majmokat a dzsungel könyvében) megmagyarázta, hogy választanom kell a jó versenyeredmények, és a nők között. Két évig tehát, rá se néztem, vagy éppencsak ránéztem a lányokra. A fiókomban őrzött meztelen női képeket összetéptem. Táncolni, amikor megtanultam, akkor sem jártam, mert a

test ringása s az idegen női testek közelsége izgatott. Minden szabadidőmben úsztam; tréningeztem megszállotként, s ha a természet nyugtalanított, kétszer olyan keményen edzettem, hogy kifárasszam magam. Igy ment ez addig, amíg a Balaton vizében szerzett fertőzéses daganat, a sorozatos hónalj-operációk, s hónapok kiesése, meg nem állítottak, a másodpercekkel vívott küzdelemben. Még bekötött karral is lejártam az uszodába, s mint a partravetett hal, a partról nézegettem a többieket a vízben. Nem önkínzás volt ez, megélhetésem is a Sportuszodához kötött. Ingyen uzsonnák, tanítványok, üzletfelek. És (ahogy erre a hajón, a parttól tán százötven méternyire, a paradicsomszínű ég alatt a nyárfaerdők zúgását sejtve és egy virsliszájú lány szeme pillantását figyelve rájöttem) a szerelem.

« Búbáj », kérdezték tőle a többi lányok, tréning után, a napozón: « miért nem folytatod a sulit, amikor tiszta kitűnő vagy? »

Tizenketten voltak testvérek, s apjuk a börtönben ült *izgatás* miatt. Politikai vicceket mesélt? Rákosit, vagy a rendszert szidta? Az oroszokkal nem volt megelégedve? Búbáj nem tudta. Apja egy nap nem jött haza munkából, s Búbáj anyja és testvérei egy évig nem hallottak róla semmit. Ezalatt szép lassan eladogatták mindenüket; Búbáj bátyjai (mert a lét és a tudat egymásra hatnak) bicsérdisták lettek, ő, hogy a kisebbekenek is jusson betévő falat: titkárnő a vasútnál.

Olyan volt mint a többi úszólány. Fokhagyma-girizd fenekű, nádszál derekú, delfin tüdejű. A lila ruhákat szerette, a fehér blúzokat, lapossarkú szandálokat — vagy csak éppen ezeket örökölte idősebb nővéreitől. Egész más volt mint a többi lány. Nem rúzsozta a száját, púdert alig használt, szőkésbarna hajába élővirágot tűzött. Petőfi költeményeit olvasgatta, angolul

tanult magánúton, alacsony volt, kiskezű, kislábú, nagyszemű volt (mint az anyám.)

Kezdetben a kezét sem mertem megfogni, csak találkozáskor s elváláskor egy-egy egy pillanatra. Az uszoda terraszán a vér útjáról olvastunk ketten egy könyvet, később elvittem a Munkácsy kiállításra s megnéztük együtt a Rigoletto című filmet a Corvin moziban. Hajának klórszaga volt az uszoda vizétől (a moziban közel hajoltam hozzá) s lehelletén érződött a mustáros túró illata, mert előadás előtt kőrözöttes zsemlyét ettünk egy kioszkban...

Hosszan, elnyújtottan szólt a hajóduda; Sztálivárosnál tolongtak a ki és beszállók. Malteros tarisznyák, kopott oldalzsákok, tülekedtek a felvonón, fonott kosarak billegtek kendős fejeken, s a kapitány, mint akinek a lábára léptek, nagyot ordított a hajóhídon. Az idő, az esthajnalcsillag feljöttével hűvösre fordult, a szél meglóbálta a karcsú póznákra akasztott piros lámpásokat, s a felcsapódó vízködök fátyolán keresztül megcsillantak a partmenti munkásváros hunyorgó fényei. A rakottszoknyás lány fázott, az elsőosztályú fedélzeten, behúzódtunk a két tömzsi kémény közé, hol a gépházból fölszálló meleg párák, beburkoltak bennünket, mint báránybőrsuba a juhászt és kedvesét. Körülöttünk embermagasságban tornyosultak a zsákvászonnal levarrt gyümölcsösládák, *duzzadtajkú* kibontott egyet körömollójával, s szürcsölni kezdtük a hamvas őszibarackokat. Motyójából különös, ódivatú hárászkendőt vett elő, a meleg gőzpárától nedves padlóra terítette, arra ültünk, s szájunk szegletéből csurgott az őszibaracklé. Két kezébe fogta az arcom, (gömbölyű és meleg volt a tenyere mint a madár fészke) s lecsókolta róla, (cuppogva, mint a ponty), az őszibarack levét. ... Búbáj egy ízben bálványimádó lett, s ezért két évig nem találkoztunk. Az uszodában volt egy fiú, (alakra

olyan, mint a kolompoló mórok a velencei óratoronyban) ki, művészettörténeti ismeretek híjján, Tarzan-nak hitte és hivatta magát. Fára remekül mászott, kézenállt, s Auerbach fejest ugrott a toronyból. Búbáj, ebbe lett szerel mes, s kultúrlényt szeretett volna belőle faragni. Elcipelte magával, a hónapokig nyitva tartó Munkácsy kiállításra, ahol velem volt először, s elmondta neki mindazt, amit tőlem a képekről, s Munkácsy életéről hallott. Búbáj agya fogékony volt mint egy agfacolor film, Bronzbálványról azonban, lepergett minden tudomány. Én ekkor megértettem reménytelen helyzetem, (Béla bá' tanácsa a *választásról* kapóra jött) és sértetten elmaradtam Búbáj mellől. Ő hosszú és céltalan sétákat tett Bronzbálvánnyal kézenfogva a Margitszigeten, szombat délutánonként takarítani járt, és az angol nyelv mellett eszperantóul is kezdett tanulni. A nyelvek furcsaságain Búbáj, aki ritkán nevetett, úgy tudott kacagni, mint amikor ezüstcsengő csilingel karácsony este, mert a Jézuska meghozta a karácsonyfát. Ha nevetett, tenyerét széttárta, s látni lehetett, hogy ujjai apró gyűrűcskékben végződnek — talán a sok úszás miatt, talán mert kisebb testvéreire mosott. Csilingelő kacagása nélkül, az élet egy fületlen pitykét sem ér, gondoltam egy szombat délután, s bár karom sajgott a harmadik operációtól, fölkerestem. Előzőleg, hónapokon keresztül, messziről figyeltem, az ugrótorony egy sarkából néha, a tribűn egy árnyékos szegletéből, villamosok perronjáról, üres estéken a Villanyóra mögül a Nemzeti Szinház mellől, mert egy közeli utcában lakott, s ott szállt le a sarkon. A Bronzbálvány már ledőlt, amikor ismét találkoztunk. « Lehet egy fiú és egy lány között igaz barátság », kérdezte ekkor Búbáj szívbéli szomorúsággal, s « nem tudom », mal feleltem, mint afféle romantikus fiatalember, aki csak De Grieux Lovag, Jevgenyij Anyegin és Don Quixote történeteiből sejti, ilyenkor hogy kell viselkedni. További magyarázat he-

lyett, egy csokor rózsát vettem neki, a Ferenciek terén, az Egyetemi Könyvtárból kifelé jövet, egy töpörödött öregasszonytól, aki olyan sárga és ráncos volt, mint egy ottfelejtett birsalmasajt a fiókos szekrény tetején. Igazából, a kérdés függőben maradt, de új értelmet nyertek a szombat délutánok, attól a perctől kezdve, hogy irodája előtt megvártam, az esti versenyek kezdetéig. Az Egyetemi könyvtárban ültünk — egy kollégám adta kölcsön számára az olvasójegyét — és az Országh szótár segítségével olvastuk a Happy Prince és a Selfish Giant történetét. Búbáj azért tanult eszperantóul is, mert azt ingyen tehette, míg az angol magánórákért fizetnie kellett. A mi együttes nyelvgyakorlásunk ingyenes volt, s mindkettőnk előnyére szolgált, — akkoriban olvastam először Dantét, s Francesca da Rimini epizódjánál, a *non piu leggevano* résznél, beleremegtem a gondolatba.

Egy délután, Búbáj két meghívót hozott magával az Egyetemi Könyvtárba, s kért, kisérném el én őt, a vállalati táncmulatságra, a *hadnagy helyett*, akinek, előző este, kiadta az útját. Annak idején, amikor a Bronzbálvány feltünt a láthatáron, én szépen, annak rendje és úri módja szerint lekoptam, véres szívsebeimet klóros uszodavízzel gyógyítgatván; akkor, az olasz románcok hőseihez hasonlóan sóhajtoztam, hogy *cosi é la vita*, vagy fogcsikorgatva dudolgattam, *hogy gyöngyház sej, ha leszakad* stb. — de erre a hadnagyra, most, nem voltam fölkészülve. Meglepetésem látva, Búbáj elmagyarázta, a kikosarazott udvarlót. *A hadsereg kötelékeiben szolgált, de a parolija kék volt, és sokszor járt civilben.* « Tehát A.V.H.-s volt », mondtam, s kiszáradt a torkom. A hadnagy sokszor szolgálati kocsin jött, mesélte tovább Búbáj, rebbenő szempillákkal. Őt, ugyanott várta a hivatal előtt, ahol én szoktam, és gyakran vett hasznos ajándékokat. A hadnagy megcsókolta Búbájt, nem is egyszer, többször, néha

az autóban csókolództak, sötét utcában parkolva. « Á.V.H.-s szolgálati kocsiban », mondtam, s úgy éreztem, hogy egy hideg kéz belemarkol a gyomromba és csavar rajta egyet. « Moszkvics volt », felelte Búbáj, egyszerűen és szabatosan, és őszinte barna szemét felemelte. Talán egy fény villant szambogarában, mint párját kereső szentjános bogárka lámpája, koraőszi éjszakán. De akkorra már fizikai rosszullét környékezett, a Ferenciek terén meg kellett kapaszkodnom egy lámpavasba... A hajó másodszor is dudált, vagy csak az első hangoszlopot lódították vissza a parton meredező gyárkémények. Leszálltam volna a SZENT IMRE FELSZABADULÁS gyomrába, mint Jónás a cethalába (mint máskor amikor a hajó megtelt utassal, mint hallal az éhes bálna gyomra) ha jegyem lett volna. Fölálltam volna az ódivatú hárászkendőről, ha a tapasztalatlanságomtól s az ismeretlentől való félelem, teljesen a hatalmába kerített volna. Fölugrottam volna kiutat keresve a gyümölcsösládák zegzúgos utcái között, megtalálhattam volna a kiutat, (amit őszibarackos ládákkal eltorlaszoltunk amikor bejöttünk hogy most a magas fal a kémény derekáig ért,) ha a lábamról, gyengéden, le nem vettek volna. Fürge ujjak, megannyi szöszmötölő madárcsőr, kigombolták a ruhám, s még repülve sem menekülhettem volna talán, mert az eget füstök, puha fehér párák hálózták be fölül.

Hal a hálóban. Egyszerre lenni hal és halász.

A halász örömét éreztem, aki a háló fodrai között óvatos kezével megérzi, megpillantja a ponty fehér hasát.

[1963] 1964
(Irodalmi Ujság 1967)

VISSZATÉRÉS

(Dunántúl, 1950)

A faluja határában tette le egy teherautó a katonát. « Innen már az apostolok lován is hazaérek », mondta a soffőrnek. « Isten áldja meg. » Még jó három kilométernyire lehetett a tanyájától, mely a falun túl feküdt a szemközti domboldalon, ahol a szőlők kezdődtek. Leült egy árnyékos helyre, levetette elnyűtt bakancsát, és megigazította rongyos kapcáját. Melege volt. Végig kigombolta durva, kakiszínű posztókabátját, és ingének, mely megmondhatatlan színű volt a piszoktól, legfelsőbb gombját. Elszoktam már az itthoni nyaraktól — gondolta — Oroszországban csak a telet mérik bőven. Fölkelt, hogy víz után nézzen. Balra egy ösvény vezetett le az útról, egy tanya irányába. Ahol ház van ott kút is van. Odament. Egy töpörödött, fogatlan öregasszony csendesítette le a veszettül ugató kutyákat, amiknek különleges haragudni valójuk lehetett az egyenruhára. Délidő volt, a fiatalok kint dolgoztak a földeken, az udvaron csak egy borjú hűsölt, kikötve, és szurtos kacsák szürcsölték a kútmenti pocsolyát.

« Ihatnék? », kérdezte a katona az öregasszonytól.

« Mért ne, lelkem. Üljön le egy kicsit, bizonyosan elfáradt. Hozok egy bögrét. Messziről jött? Istenem, milyen rongyos és szakállas! Enne valamit? »

« Ne fáradjon, mama », vágta ketté a katona az öregasszony szíves kereplését. « Iszom egyet, aztán folytatom az utam. »

De az öregasszont nem lehetett ilyen könnyen kifizetni. Apró szemei csillogni kezdtek a fekete kendő alatt,

sápadt, ráncos arca kipirult, amikor kérdezte: « Ugye Oroszországból jött, lelkem? »

« Onnan », mondta a katona kurtán, vizet húzott magának és nagy, jóleső kortyokkal inni kezdte. A vödör karikázó víztükréből sovány, csontos arc tekintett rá, mélyenülő szemekkel, poros szakállal a széles állkapcson, jókora forradással a bal orrcimpa alatt.

« Oh, Istenem, szegény lelkem, » sopánkodott az öregasszony. « Nem találkozott az én Jani fiammal, a kisebbikkel. Szőke gyerek, jól megtermett, derék. Kihozom a fényképét... » Máris térült, fordult, csattogott a papucs a tornác kövén.

« Három esztendeje nem hallottunk róla », simítgatta az öregasszony a gyűrött fényképet. Az apró szemek megteltek könnyel.

A katona forgatta a képet, majd megsimogatta az öregasszony ráncos arcát. « Oroszország nagyon nagy, mama. Beleférne egész Európa. Még lötyögne is benne Százezernél több magyar is volt ott; hogyan találkozhattam volna én a maga fiával? Ne féljen, egy napon majd ő is hazakerül. Én sem gondoltam, hogy valaha is meglátom a szülőfalumat, mégis itt vagyok a határában. »

« Éhezett sokat, ugye? »

« Hát jól nem laktam egyszer sem. Mert enni hol volt, hol nem volt de amikor volt, többnyire csak répát. Tetű is, hol volt, hol nem volt. Ha volt, evett bennünket. De megbocsásson mama, mennem kell. »

« A jó Isten vezérelje, lelkem. »

Alighogy az útra kiért, egy pap jött vele szemben. — « A ménkű... » mormogta a katona a fogai között, mert a babona szerint pappal találkozni rosszat jelent. Mindazonáltal megemelte a sapkáját és odavetett egy dicsértesséket. A pap, testes, fiatalabb ember, aki izzadni látszott a fekete szoknya súlya alatt, érdeklődéssel állította meg: « Messziről jön? »

« Debrecenből, a második napja. Ott nyitották ki a vaggont és eresztettek útnak bennünket Isten hírével. »

« Hová megy, Harántosba? »

« Odavalósi vagyok. De maga nem a mi papunk, tisztelendő úr. Vagy talán meghalt volna az öreg plébános úr, amíg oda voltam? »

« Nem tudom. Most én vagyok a plébános, » mondta a pap kurtán-furcsán.

A katonát bosszantotta a hirtelen jött bizalmatlanság. Elvégre is nem ő állította meg a papot, hogy beszélgessen vele. Neki sokkal fontosabb, hogy mielőbb lássa a családot. Nőtt-e a kisfia annyit, hogy a derekáig érjen, szépült-e a lánya az anyja hasonmására? És az asszony szereti-e még? Ránézett hát a papra, megbiccentette a sapkáját és elindult.

Pár lépés után a pap utolérte. « Én a szomszéd falu plébánosa vagyok, tulajdonképpen, » kezdte. « De most, hogy az öreg tiszteletes úr... » és megint elakadt a beszédben.

A katona oldalvást rápillantott a papra. « Én igazán nem firtatom, mi történt. »

A pap még mindég a katona mellett ment, holott útja az ellenkező irányba vitt volna, és láthatólag küzdött magával, elmondja-e vagy sem kikívánkozó mondanivalóját. Végül is így szólt: « Hiszen úgy is meg fogja tudni a faluban. Vagy egy hónapja történt, hogy vasárnap reggel átrohan hozzám a harangozó a hírrel: a plébános urat elvitték az éjjel. Nincs aki misét mondjon. Azóta a két falu plébánosa vagyok, és vándorlok egyikből a másikba. »

A katona nem látszott meglepve lenni. « Ez bizony szomorú dolog », bólogatott. « Azt mondhatom mégis, tisztelendő úr, örülni kell, hogy egyáltalán misét mondhat. Meg annak, hogy van hol, van kinek. Ahonnan én jövök, ott vagy pap nincs, vagy hívő nincs, vagy temp-

lom nincs. Egyik, vagy a másik mindig hiányzik. Vagy már eltünt, vagy tünedezőben a hit. »

A pap megborzongott. « Az Isten nem engedheti meg, hogy ez itt is megtörténjen », mondta több rettegéssel, mint nyomatékkal a hangjában.

« Az Isten sok mindent megenged, amit nem kellene neki. Többek között a háborúkat. Meg tudná nekem mondani, mit kerestem én a Don kanyarnál? És miért kellett nekem öt éven keresztül répalevest, meg káposztát ennem? Miért nem kaptam egy sor írást a feleségemtől, hogy megtudjam élnek-e halnak-e? »

« Ne haragudjék, én nem ismerem a harántosiakat még; nem adhatok hírt a családjáról », szólt a pap kissé megszeppenve a váratlan kitöréstől. « El is kell búcsúznom, fordulok is vissza. »

« Dicsértessék. »

« Mindörökké. » Megrázta a katona kezét, majd hozzátette: « Azért, végül hazasegítette az Isten... »

A katona csendesen bandukolt tovább. Közvetlenül a falu előtt az út fölfelé vezetett egy dombra, melynek a túlsó hajlatában kuksolt a kis település. A dombtetőről egy szempillantással be lehetett látni az egész vidéket. Piros és nádfödelű házak bújtak egymáshoz békés egyetértésben a görbe főutca mentén, mely középtájon, hol a templom ágaskodott, térré szélesedett. A katona követte szemével a főutca vonalát. Széles tornácáról fölismerte a jegyző kőházát, — a doktor háza most is sárgára volt festve mint azelőtt, az iskola változatlanul fehéren virított. — Az enyémek ott vannak, biztos, gondolta. Távolabb már, inkább a falu túlsó vége felé, ahol a település pár házra szűkült le és az út ismét kaptatott fölfele, magánosan állt a posta zöldrevakolt épülete. Bicikli csengetett a katona háta mögött, de amikor félrehúzódott az útból, a biciklista lefékezett és belenézett az arcába.

« Csak nem maga az, Kárászi Sándor? »

« Én bizony. A doktor úr! », emelte föl hangját tekintetével együtt örömmel a katona. « Hát az autóját hol hagyta? » Jól emlékezett a doktor fekete autójára, lévén az, a háború elején, egyetlen a faluban.

« Hm. Hol hagytam? A körzeti párttitkárnál. Neki nagyobb szüksége van rá, mint nekem. Az én körzetem, amint tán még emlékszik, csak öt faluból áll. Ha történetesen a legtávolabbiba, Pelestyénbe kell innen mennem, az 19 kilóméter, föl és le. Mi az egy ilyen ötvenéves fiatalembernek, mint én vagyok? »

« Szóval így állunk. A régi urak helyébe újak jöttek, mint a szocializmus országában, ahol Sztálin atyuska a cár. »

« Psszt. Van azért itt mindenféle, jó is rossz is, vegyesen. A faluból magasabb fizetésért tán harmincan is Sztálinvárosban dolgoznak. A határban traktorral szánt aki mégis itt maradt. De maga hogy van? Meséljen » — a doktor a biciklikormányt tartó kezét felemelte, és mutatóujjával intett: « de óvatosan. »

A katona torz mosolyba húzta a száját. « Én kihúztam, átvészeltem, amint látja. Két évvel ezelőtt tüdőgyulladást kaptam, kórházba vittek. Ott hús is volt a káposztába. Előzőleg erőművet építettünk: magyar, német, lett, litván, volt ott mindenféle népség. Orosz is. Azok se ettek, ittak, laktak különbül. De béketürő nép az. Teszi amit rámérnek. Nagy a szegénység. Ez részben érthető. A háború leborotválta az ország felét; ahol harc nem lett volna azt fölpörzsölték a németek. »

A doktor egy darabig hallgatagon tolta a gépét a katona mellett, aztán megszólalt: « Jól van, Sándor. Fontos, hogy most itthon van. Gondolkozott már azon, hogy mit fog csinálni? A szőlőket, az egészen apró birtokokat kivéve, államosították. Beáll-e majd az államhoz vincellérnek az uradalom helyett? »

« Nem tudom még. Gondolkoztam már rajta, de előbb látni akarom a helyzetet mielőtt határozok. Mindenekelőtt pihenni szeretnék, és aludni, enni, aludni enni vagy három álló napig. »

« No arra csak vigyázzon. A kezdetben ne egyen sokat mert a gyomra elszokott a rendes ételtől. Csak apránként, óvatosan. A beleket hozzá kell szoktatni a normális, zsíros táplálékhoz. »

« Köszönöm a tanácsot, doktor úr. Majd megmondom a feleségemnek, hogyan főzzön nekem. Okos asszony, megérti. Vajjon várt-e rám nagyon, amíg távol voltam? Hiányoztam-e neki annyira, amennyire ő nekem? »

« Azt tudom róla, hogy erős és egészséges. És a gyerekek is. Nekem viszont sietnem kell, várnak a betegeim. Isten áldja Sándor. És mégegy: Ha kipihente magát jöjjön el a rendelőmbe, hogy tetőtől talpig átvizsgálhassam. Szerdán rendelek Harántosban. »

« Köszönöm, doktor úr. Az Isten áldja meg. »

A doktor elkarikázott és a katona folytatta az útját. Fel, fel a kaptató tetejéig. Aztán lefele az ereszkedőn, ahonnan, az első kanyart és egy nagy tölgyet magamögé tudva, már a házát is lehetett látni, a szemközti domboldalon, a zöldelő szőlők alatt. A ház szilárdan állt ott, piros cseréptetejével pontosan úgy ragyogott a napsütésben, mint azon a távoli koranyáron, amikor adahagyta. A közeli urasági szőlőlak nyakas kéményén akkoriban gólyacsalád fészkelt. — Vajjon odajárnak-e még a gólyák — tüdődött a katona. Az úton szekerek jöttek szemközt, a lovak fújtatva kapaszkodtak fölfele az emelkedőn, a szekereken teli zsákok ültek, hátukon egykedvű parasztok. Az első szekéren két ember ült, az egyik a lovakat hajtotta, a másik, aki városi ruhában volt, nagy hévvel magyarázott valamit a kocsisnak. Ami-

kor a gyalogossal egyvonalba értek, a katona rájukköszönt:

« Aggyonisten ».

A városi ruhás nagy szemeket meresztett a kocsiról és visszaköszönt:

« Szabadság elvtárs. » Ezzel továbbmentek. A kocsisor többi tagjai rá se hederítettek a katonára, egy kivétellel, aki megpöccintette kalapja szélét. A katona felismerni vélte egyikőjüket, de minthogy az nem szólt, ő sem szólt semmit.

A domb aljában egy fahídon vezetett keresztül az út, mely keskeny patak fölé épült. A patak a közeli magasabb hegyből eredt, kristálytiszta vize volt. Láttára a katona ismét megszomjazott és nem tudott ellenállni a kisértésnek, hogy le ne térjen az útról és ne igyék belőle. A hídon túl állt a kocsma. MADARÁSZ ISTVÁN KOCSMÁJA emlékezett a háború előtti feliratra a katona. A táblát nyilván kicserélték mert most 21 SZ. ITALBOLT büszkélkedett az ajtó felett nagy fekete betűkkel. A katona vállat vont — vajjon mi történhetett a kocsmárossal — gondolta. Aztán lassan kilábolt a patakmederből, visszabattyogott az útra és megindult a szántóföldek között föl, a domb dereka felé. Jobbról is balról is emberek dolgoztak a földeken, akik közül egy-egy megállt a pillanatra, a katona láttára, aztán folytatta a dolgát. — Lesoványodva, nagy szakállammal nem ismer meg senki — vélekedett a katona. Aztán szembejött vele a postás. Az sem ismerte meg, elment mellette.

« Feri! », kiáltott rá a katona. « Hát te sem ismersz meg?! »

A postás megállt, megfordult, és rábámult. « Te... Sándor. Sándor, te élsz? », nyögte meglepetten, szinte kínlódva ejtve ki a szavakat.

« Hogyne élnék. Azt hitted, tán meghaltam? », kérdezte a katona.

« Nemcsak én, mindenki azt hitte, » felelte a postás.

« A feleségem is? », kérdezte a katona növekvő izgalommal.

« Ő is. »

« Nem kaptátok meg a leveleimet? »

« Egyetlen sor sem érkezett. »

« De, a családom rendben van, ugye? »

« Rendben. »

« Mind a két gyerek jól van? »

« Mind a kettő? Mind a három. »

« Hogyan, miket beszélsz, *mind a három*? Csak nem ment férjhez a feleségem? »

« Nem, nem ment férjhez. De ittjártak az oroszok. »

1960

ROMA — amor

ESIK AZ ESŐ
zuhog.
RÉGÓTA ÁLLSZ ITT A KAPUALJBAN?
elég régen. te itt laksz ebben a palotában?
NEM. ITT TANULOK.
van órád? hány óra?
HAT MÚLOTT TÍZ PERCCEL. BORZONGSZ. FÁZOL? ÁTÁZTÁL. GYERE IGYUNK MEG EGY KÁVÉT. CSAK ÁT KELL SZALADNI AZ ÚTON. OTT VAN AZ ESZPRESSZÓ SZEMBEN.
várok valakit...fiút.
BOCSÁSS MEG. AKKOR MEGYEK EGYEDÜL.
várj! ...az eszpresszó ablakából ide látnék ha állva isszuk meg a kávét. ha jön meglátom onnan is.
AHOGY GONDOLOD.

ESIK AZ ESŐ,
Mintha dézsából öntenék. Mit parancsolnak?
két kávét. meg egy kis konyakot...így ni én bele is teszem. ez aztán melegít. üljünk le a belső helységben vannak székek, asztalok. kassa lesz!
MI LESZ?
kassa lesz. bibáb. na gyerünk mert elkésem a fiúmat. így ni. ne oda mindennek a közepén oda a sorokba belekuc
HOGYAN?
mondom ülj csak le a sarokba. így ni. föl is hajtottam a kávét. figyelj ide, el ne menj! kérj még egy kávét nekem itt kassán pörkölik. én most átszaladok megnézem a srácot — de megvárj ám... mert neki dolgozni kell. estés. mondom megvárj, öt percen belül itt vagyok. ne is kérd

addig a kávét, kihül. majd ha én megjövök. de megvárj ám, megvársz?
MEG.
biztosan várj meg. öt perc öt.

ESIK AZ ESŐ.
szakad. nézd a kezem egészen átfagyott. kérj mégegy kávét, konyakot is. te nem iszol?
CAMPARIT. ELMENT A FIÚ?
fijjo d'una mignotta.
PARDON? MIT MONDASZ?
te nem vagy római?
NEM.
úgy, melegítsd csak a kezem. köszönöm. dörzsölgeted szakértelemmel. ez a körmöm letörött. szép kezem van? — ide, ide tegye. ezt a konyakot is bele a kávémba. — szép kezem van? kicsit érd
HOGYNE, SZÉP. NAGYON SZÉP.
nem vagy beszédes. de jóképű. rohadt eső, mit csináljunk ilyen?
MENJÜNK MOZ
szeretkezzünk?
IGEN.
hú! te aztán abraka dabra babra vagy.
MI VAGYOK?
te nem vagy olasz?
NEM VAGYOK. DE MI VAGYOK, MIT MONDTÁL?
abraka, dabra babra. azt jelenti bátor. romanaccioban.
NEM BÁTORSÁG KELL A
hol laksz? hotelba? szép? — nem szép, csúnya, csánya hotelba nem megyünk hanem valami szép helyre, t termini környékén gyönyörű szép hotelok vannak és
DE TÚL DRÁGÁK.
tudod mit? én ismerek egy bibáb panziót, dupla ágy, meleg víz. és itt van közel, a trévi kút mögött... de

addig is bőrig ázunk... pacallá... hívj egy taxit.
PINCÉR. HOL A TELEFON?
Nincs telefonunk kérem. Innen a harmadik üzletben a San Silvestro fele. A füszeresnél van telefon.
MENNYIT FIZETEK?
A kasszánál. Kétszáhúsz líra!
EGY TELEFONÉRMÉT IS KÉREK HA VAN. AZ APRÓ A MAGÁÉ.
milyen negylelkű vagy. na várjál beléd kapaszkodok. ne siess mert fáj a lábom. nézd banán! banán! vegyél nekem banánt meg... ne, várjál telefonálj ink ne is. vedd meg a banánt, úgy ennyit, s addig én majd telefonálok. jobban tudok. jó estét!
Jobb is lehetne. Mit parancsolnak?
ÉN...
Kérek egy kiló banánt. úgy, hagyja rajta, ne vegye le azt a kicsit, nem számit. nézd diójuk is van vegyünk diót?
MENNYIBE KERÜL?
Kétszáz líra kilója.
KÉREK EGY FELET
na csomagolja be, addig én telefonálok taxiért. taxival fogunk menni.
Nem nagyon kap taxit ilyen esőben.

gyerünk, nincs taxi. majd kapunk a főposta előtt, ott van taxi állomás.
MOST SEHOL NEM LESZ TAXI.
a kezem fogd ne a mellem. ne siess mert a jobblábam fáj. szorítja a cipőm. vacak. kicsit bicegek is.
NEM VETTEM ÉSZRE.
pedig észrevehetted volna. bicegek. elég láthatóan bicegek, biztos láttad is csak nem mondod.
VILLON HAVERJA IS CSAK A SÁN IZÉ ALACSONY GÖMBÖLYŰ NŐKET SZERETTE.
ki? micsoda?

NEM SZÁMÍT.
na itt vagyunk a silvestrón és itt sincs egy nyomorult taxi sem.
DE AZ ESŐ ZUHOG. GYERÜNK — BE A POSTÁRA.
hogyne késő lesz. menjünk akkor gyalog.
HÁT MENJÜNK.
itt jobbra.
DOLGOZOL?
aha.
MIT?
varrok.
GYÁRBAN?
nem otthon. a nagymama

látod, ez az az utca. a szemközti házban van a hotel. ott a trattoria mellett.
VÉGRE. EGYÜNK ELŐSZÖR. ÉN ÉHES VAGYOK.
én is flamó izé éhes vagyok. de telehassal nemjó szerelmeskedni. majd utána együnk.
OKÉ.
te amerikai vagy?
ISTEN MENTS.
itt a ház. külön külön kell bemennünk. félemeleten van a kapus ne szólj egy szót se csak menj tovább. a harmadik emeleten van a panzió. paradiso-nak hívjak. 9-es szám. ott állj meg az ajtó előtt és várj.
TE, MENNYI LESZ EZ A PANZIÓ SZOBA?
nem sok, semmi, semmiség. ezer líra tán. meg majd nekem is adsz valami ajándékot cipőre. mert ebben fáj a lábam.
MIT, TE PÉNZÉRT AKARSZ? HÁT AKKOR ÉN?
ugyan bello, megbolondultál? dehogyis. tetszel. na gyerünk föl, indulj már, nem jó itt kapualjban álldogálni.
JÓ ESTÉT. jó estét, signora!
Jó estét.

VAN SZOBÁJA, KETTŐNKNEK...
1500 lira.
ÚGY TUDOM EZERÉRT ADJA A SZOBÁKAT.
Van egy 1100-ért de abban nincs melegvíz.
AZT KÉRJÜK.
Kérem az útlevelét.
NINCS ÚTLEVELEM, CSAK UTAZÓ IGAZOLVÁNYOM.
Akkor azt, távozáskor megkapja. Előre fizet?
MINDEGY, FIZETHETEK. ITT VAN TESSÉK.
Jé, maga magyar?! Ezer elég lesz a szobáért, tegye el azt a százlírást. Itt a szoba. Gyönyörű ugye? És micsoda kényelem! Jöjjön ide lakni, ha hetente fizet, akkor csak hétszázba kerül egy napja.
KÖSZÖNÖM. DIÁKSZÁLLÓBAN LAKOM, AZ MÉG OLCSÓBB.
Jól van, jól. Kellemes szórakozást. A folyosóról nyílik a fürdőszoba. Ott melegvíz is van. Itt van két tiszta törülköző.

akaszd be a kabátod a szekrénybe, mindjárt jövök.
ÁH, JÓ LESZ ITT A SZÉK HÁTÁN IS. ADDIG VETKŐZZ LE ES BÚJJ BE AZ ÁGYBA.
MÉG MINDIG NEM VETKŐZTÉL LE? MIT CSINÁLTÁL MOSTANÁIG?
szárítottam a hajam.
SZÉP HAJAD VAN. VÁRJ, MEGDÖRZSÖLÖM.
te ravasz vagy, hej! oji... a magyarok ravaszak?
ne dobáld le a ruhám, összegyűrődik.
nem, ne. a jobblábamról ne vegyük le a harisnyát. az fáj.
hat ta ta dita tita dita.
MI?
hat ujj van a jobblábamon. vigyázz. légy gyengéd, vigyázz.
SZÉP MELLED VAN.

ugye. de ne nyomd mert kinyúlik és lo te ti ta to to.
MI?
lötyögős lesz. te úgy én nem tudok feküdni mert fáj a lábam. te!
HALLGASS.
te ne csinálj nekem babát. vigyázz ám.
VÁRJÁL. VAN ÓVÓSZEREM.

mi a neved?
OLASZUL GIOVANNI.
ÉS A TIED? de magyarul.
JÁNOS. pína.
MI?
peppína. hogy is mondják a te neved?
MONDD ÚGY HOGY GIOVANNI.
szép név.
PEPPINA MÉG SZEBB. AGRIPPINA.
tessék?
SEMMI.
bello.
OKÉ, BELLA. BORDI BELLA. BALLÁZS BELLA.
nem értem!
A SZERELMET ÉRTED?
oi, jaj te, jaj ne.
NYUGALOM.
jaj te, tet te tesoro mio mio giovanni, gio giu

nem tetszem neked?
DE IGEN. SZÉP SZEMED VAN. SZÉP SZOMORÚ.
szomorú?
AZ.
ne mondd ezt a csúnya szót.
NEM CSÚNYA, ÍGY VAN.
azért vagyok szomorú, mert nincs pénzem. így nem tudok férjhez menni. meg az öregasszony miatt.

KI?
a nagyanyám. 91 éves. együtt lakom vele egy szobában. a vénasszony a dolgát sem tudja elvégezni egyedül. mennem is kell mind
HOVA KELLENE MENNED? MÉG NYOLC ÓRA SINCS. HOL LAKSZ?
a trasteverén. oda nem jöhetsz el, a közelbe sem. de te látlak holnap, ugye? mit csinálsz megint, mennem kell már!
MÉG NYOLC ÓRA SINCS.
jaj hagyjál. giovanni hagyjál nem érted? fáj a fejem, megfájdítottad a fejem.
ELMULASZTOM.
jaj a fe jaj bello oi bello. oi mio amore mio. giovanni amore mio. (6x)

egyél egy banánt. nekem tovább tart az öltözködés.

várj, hozom a papírokat a signorától. lent várj a kapualjban.
na mehetünk enni, itt az étterem.
TE HOL AZ ÖTSZÁZ LIRÁM? ITT VOLT A TÁRCÁMBAN, AZ EZRES MELLETT.
ne kiabálj. gyerünk már be enni.
IGEN? MIBŐL? MEGLOPTÁL!
én? stronzo. mondtam, hogy egy kis ajándékot kérek új cipőre.
S KIVETTED A TÁRCÁMBÓL AZ AJÁNDÉKRA VALÓT AMÍG MOSAKODTAM, MI?
csak kölcsön, amíg újra látlak.

1958

LEVÉL COVENTRYBE

Bécs, 1957, Március 20.

Kedves Mariskám!

Mikor ma egy hete Coventryben elváltunk egymástól, nem mertem neked megmondani, hogy haza készülök. Nem állás várt Londonban, kedves angol familia három gyerekkel, hanem a kontinentális express. Tudom te azt mondod, bolond vagyok, s ha idő előtt bevallom terveimet el sem engedtél volna magadtól, mint ahogy eddig őrködtél felettem Szekszárdtól egészen Hednesfordig. De te más fából vagy faragva Mariskám, s az élet a börtön csak még erősebbé tett téged, megacélozott. Emlékszem az estére mikor Lacid kiszabadult társa eljött hozzátok. « Maga erős lány Mariska — mondta — vőlegényét szeptemberben kivégezték. » Én aki alig ismertem Lacidat majdnem elájultam és sírtam a fájdalomtól, te meg csak ültél és hallgattál. Nem értettem és most értem, hogy tudsz ilyen kemény lenni. Emlékszem három napig a szavadat sem lehetett venni, de ugyanúgy bejártál a gyárba pontosan hétre mint azelőtt és este ugyanúgy megfőzted a vacsorát beteg anyád helyett. És emlékszem a reggelre amikor elindultunk hazulról, csak annyit mondtál: « Na én elmegyek Juliska ha akarsz velem jöhetsz » és összekészítettél mindent egy batyúba mintha csak kirándulni mentünk volna. És amikor lövöldöztek a határon és a lábunk lefagyott a nagy hóban akkor sem szóltál semmit csak a kezemet fogtad szorosabban. Bár most is mellettem lennél — gondolom, de nem, így van ez jól, ahogy van, (bocsásd meg már nem is tudom mit beszélek) neked tanulnod kell és nagyon

örülök, hogy szeptemberben fölvesznek az egyetemre. Amikor megkaptam a levelet, hogy angol tanfolyamot rendeznek számotokra, hidd el minden önzést félretéve olyan nagyon boldog voltam. Te már az iskolában is nagyszerű fizikus voltál (egyetlen kivétel a lányok között) és csak Laci bebörtönzése miatt nem engedtek egyetemre, de én mindig tudtam, hogy belőled egyszer még tudós is lehet. Te megróttál engem a fiúk miatt, de mit tegyek Mariskám, ha engem nem érdekelnek sem a nyelvek sem a tudományok. Én férjhez szeretnék menni, még most is még így is...

Drága Mariskám nem tudom hogyan kezdjek hozzá mert olyan szomorú vagyok és annyira tele van a lelkem és rajtad kívül senkim sincsen akinek elmondhatnám a bajom és aki megértené. Hogyan is kezdjem, decemberben amikor megérkeztünk Hednesfordba, talán emlékszel arra a magas férfire aki szakadt ballonkabátba érkezett a határra gyalog egészen Budapestről, úgy mondta, és sürgette a vezetőt, hogy induljunk mert őt üldözik, mert valamilyen forradalmi tanácsos volt; ő már ott volt a táborban. Én a konyhán segítettem tudod annak a nagybajuszú szakácsnak, amikor a férfiak ebédért jöttek és valaki megszólított, hogy 'nini a kis Juliska'. Én meg sem ismertem őt az első pillanatban mert gyönyörű új ruhába volt öltözve a hátán panyókára vetett prémkabáttal. (Később sem láttam Angliában olyan gyönyörű prémkabátot.) István, ez volt a neve, az Y.M.C.A.-ba hívott az este, azt hiszem így hivták azt a klubbot, ahol ping-pongozni lehetett és szombatonként táncolni lehetett. Te örökkön az angol szótárodat bujtad és már negyednap elutaztál Conventrybe az őrnagyékhoz. Én ottmaradtam a táborban, és vártam, hogy majd szereztek nekem is egy helyet a közeledben, ahogy ígérted. István mindennap bejárt a konyhába, nagyon kedves volt hozzám és a valóságban tőle kaptam azt a feketecsíkos nylon-

harisnyát amiről neked azt meséltem, hogy a keresetemből vettem. István értett németül és tolmácskodni szokott az irodában, külön szobája volt és mindég volt pénze. Tudod énrám már az iskolába is azt mondta a tanárnő, hogy nagyon fejlett lány vagyok, aki igyekezzen mihamarabb férjhezmenni. Én akkor még nem nagyon értettem, hogy mit akart mondani ezzel, de tudod, hogy a fiúk mindég milyen szemtelenek voltak velem, csipkedtek, húzgálták a hajam, meg akarták fogni a mellem. És én nem panaszkodtam sohasem hanem mosolyogtam; sem olyan határozott sem olyan rátarti mint te nem voltam és nem is haragudtam nagyon rájuk. Azok mindannyian olyan kisfiúk voltak, és egyikre sem gondoltam komolyan. Emlékszel Berta néném és Jóska bátyám milyen szigorúan fogtak? Minden este 8-ra otthon kellett lennem. A táborban nem volt senki aki hazarendelt volna, na és hova is mehettem volna, az ágyad megürült mellettem a közös hálóban, ahol különben is rettenetesen hideg volt, és pesti jampi lányok között voltam akik vagy a fiúknál aludtak vagy ha otthon voltak rondán beszéltak és engem bosszantottak. « Julcsa a tehenünk « -mondogatták nekem. « Mit tehén? — szólt a másik, egész falusi tejcsarnok! » « Ne bántsátok a mucsai szüzet »- mondta a harmadik. Ez az elnevezés aztán rajtam is maradt, 'a mucsai szűz', pedig Szekszárd gyönyörű város nem pedig egy kis falu hiába csúfoltak a lányok.

István nagyon komolyan viselkedett velem, sohasem csábítgatott vagy bolondítgatott és beletelt egy hét is amíg először megcsókolt. A klubbesték után még órákig sétáltunk a tábor udvaron, ő mesélt arról, hogy mennyi veszedelmen ment keresztül otthon de most már hamarosan minden jó lesz, mert nemsokára állást kap a bíbíszíben mint bemondó. « Londonban fogok lakni, mondta, és a rádió autót bocsát rendelkezésemre. « Akarsz velem jönni kis galamb? » — kérdezte hirtelen. Én

nem is tudtam mit válaszolni csak elborított az öröm, és magamhoz húztam szép őszülő fejét és megcsókoltam. Az este nem is törődtem a lányok bosszantásával, hanem gyorsan levetkőztem és belebujtam az ágyamba és a fejemre húztam a takarót mert a lányok mindég éjfélig égették a lámpát. De nem tudtam elaludni mert ott motoszkált a fejembe minden amit István mondott, és arra gondoltam Istenem milyen szép lenne, ha nekem egy saját otthonom lehetne. Kicsit féltem is, hogy túl fiatal vagyok Istvánhoz, mert ő már a negyvenes éveiben jár, így mondta, és otthon boldogtalan családi élete volt a feleségével aki elhagyta. Aztán volt egy másik félelmem is amit másnap szóvá is tettem nála: « Én nem vagyok művelt és intelligens, és tudom, hogy szép sem vagyok csak 'jólfejlett' és fiatal, meg tudna-e elégedni velem? » « Az igaz szerelem előtt nem lehetnek akadályok »- felelte és én ismét magamhoz öleltem csodálatos szavaiért. « Beviszlek a városba -mondta- ezt a napot meg kell ünnepelnünk. » Nagy világos kocsmába mentünk, ahol az emberek sört ittak és nem lehetett leülni, mert nem volt hova. Mi a bárpultnál álltunk és István viszkit rendelt mert azt mondta, hogy az angol sör ihatatlan. Tudod én sohasem szoktam inni otthon és már egy pohár bortól is becsípek, de nem akartam elrontani a kedvét és két pohárral is ittam abból az égető italból. Aztán haza kellett menni mert a kocsma bezárt, és az emeletes trolibuszon ültünk hazafelé egymás kezét fogva és István még énekelt is, hogy; « Troli, trolibuszra szálltam én... » Igen későn érkeztünk vissza a táborba, és amikor föl akartam menni a közös hálóba István átölelt és arra kért ne menjek még, hanem főzzek számára egy kávét az ő szobájában. Mariskám én tudom, hogy ostoba lány vagyok és te is ezerszer mondtad nekem, hogy óvakodjak a férfiaktól mert nem tudok magamra vigyázni és könnyen elvesztem a fejemet, de hidd el nem tudtam

megtagadni a kérését. Megfőztem a kávét és megittuk, viszkivel váltakozva, mert István hazahozott egy üveggel a kocsmából. Én akkor már alig álltam a lábamon olyan gyöngének éreztem magam az italtól, mikor István arra kért aludjak nála. Nem akartam, hidd el nekem, hogy nem akartam! De István olyan jó volt és csak simogatott és arra kért bízzak benne, amint meglesz az állás és a lakás elvesz feleségül.

Két hét csodálatos boldogságban telt el. Kicsinyke holmimat átvittem István szobájába, bevittünk mégegy ágyat, sőt egy szekrényt is kapott István a katonáktól. Én egésznap a konyhán dolgoztam mint eddig és István az irodán tolmácsoskodott. Esténként a szobájába készítettem a vacsorát, nagy művészettel meleget varázsoltam elő a kandallóból, amelynek a párkányára készítettem a nagybajuszú szakácstól elcsent finom cigarettákat. Ekkortájt kaptam az első levelet Berta nénémtől amelyben írta, hogy Jóska bácsi nagyon beteg és nagyon hiányzom a háztartásban. Igen sajnáltam szegénykét, de arra gondoltam, hogy nekem most már saját háztartásom van, és saját emberem, aki esténként mikor egyedül voltunk « kicsiny feleségemnek »-szólított. Hidd el Mariskám, István mindig nagyon nagyon jó ember volt csak szerencsétlen. Egyik nap revlon lakkot hozott nekem, a másiknap rúzst egy kis aranytokban és amikor megtudta a születésnapomat, nylon alsóneművel lepett meg. Láttad volna, hogy a híres pesti jampi lányok hogy irígykedtek mikor kiakasztottam száradni!

Aztán valami történt oly hirtelen, hogy ma sem tudom még felfogni egészen. Egy mókusbundás nő jött a táborba festett hajjal és óriási autóval. Amiként ő mondta: segíteni — mert beszélt is valami kicsavart, tört magyarsággal és szétosztott közöttünk néhány szakadt kacatot. Mindenkihez mézesmázas volt mindenkinél mindent jobban tudott, rengeteget beszélt az angolokat

angolul oktatva, bennünket magyarul. Történt akkor, hogy Ákos egy szelid de nagyon beteg fiú becsípett és véletlenül vagy talán akarattal nem tudom, betört egy ablakot. A bundás nő egész skandalumot rendezett, kiabálva, hogy mi brittek befogadtunk benneteket és ti visszaéltek jóságunkkal. (Ja igaz, elfelejtettem még mindani, hogy Ákos egy barátja megbicskázott egy vörösképű írt valami lány miatt.) Szóval egyik nap István nem jött ebédelni a konyhára de én azt hittem, hogy valami dolga akadt az irodán és egy cseppet sem aggódtam miatta, hanem félretettem az ebédjét. De később sem jött és én hamar összecsaptam a munkát és szaladtam föl a szobánkba mikor láttam, hogy minden holmija eltünt onnan. Leszaladtam az irodába de ott nem volt már senki, és az udvarról eltünt a bundás nő fekete kocsija. Mindenkit akit csak ismertem megkérdeztem, hogy mit tud Istvánról, de senki sem tudta, csak a lányok röhögtek hogy: « Mi van mucsai *álszűz*, otthagyott a pacákod? »

Mariskám én nem tudtam elhinni, hogy otthagyott, gondoltam valami dolga akadt Londonban az állás körül és beszaladt elintézni. Azonban még az este megjelent a táborvezető, a kisszobát lefoglalta és engem visszazavart a közös hálóba a lányok közé. Mikor másnap nem mentem a konyhára ismét megjelent a táborvezető és kérdezte miért sírok és miért nem megyek dolgozni. Elmeséltem neki, hogy István azt ígérte elvisz Londonba és elvesz feleségül, most meg szó nélkül itthagyott. Azt felelte ne legyek hülye. István nős ember és három gyereke van.

Akkor írtam neked Coventrybe, hogy nagyon rossz sorsom van itt a táborban és nagyon szeretnék veled mielőbb összekerülni, segíts rajtam. Te emlékszel talán azt felelted, hogy biztos megint a fiúkon jár az eszem, és mért nem tanulok ehelyett angolul, már régen kap-

hattam volna állást valahol. De írtad, hogy körülnézel, és amint lesz valami értesítesz és elküldöd az útiköltséget. A baj azonban nem jár egyedül mint mondják, Berta néném is hozott levelet a posta, Jóska bácsi meghalt. Nagyon nagyon sajnáltam szegény asszonyt aki olyan jó volt hozzám mintha anyám lett volna. Úgy is szólitott engem: *lányom*. Öregségemre egyedül maradtam, írta. Tudod nekem mindig az élőkért fájt a szivem Mariskám, a halottakon már úgy sincs mit segíteni. Tudom, hogy kegyetlenség ilyet mondani, de szegény Jóska bácsi már olyan öreg volt és annyit betegeskedett, hogy megváltás lehetett számára a halál. De vajjon Berta néném, hogy látja el most a kertet önmaga? Nemsokára közeledik a tavasz és nincs aki a kertet fölássa otthon. Berta néném kedvenc tyúkjai is eszembe jutottak, amelyek tavaly lerágták a földieper palántákat kotlóskorukban, mert a sárgapelyhés kiscsirkéknek mindenhová szabad volt a bejárás — szegény boldogult Jóska bácsi legnagyobb mérgére. Láttam a pirostetejű házunkat a városszélén, amelyről lekopott ugyan a vakolat, mert Jóska bácsi fáradt öregember volt már ahhoz, hogy újrafesse; de azért városi ház volt, mert Jóska bácsi városi altiszt volt amíg nem nyugdíjazták. Mondta is mindég Berta néném, hogy szegény anyám milyen boldog lett volna, ha megéri hogy lánya iskolába jár. Emlékszel a szőlőnkre amit felesbe művelt a szomszéd? Emlékszel a szüretre amikor kislányok voltunk és a puttonyos fiúk békát durrogtattak, és levágtuk a legkisebbik birkát paprikásnak? Az angolok állandóan birkát esznek, de szüret soha sincsen. Jó emberek, kedvesek, rendben van, segíteni készek, de mit keresek én itt ahol állandóan esik az eső, ahol még a mozit sem tudom élvezni mert egy szavukat sem értem?

Nemcsak neked írom le ezeket a dolgokat, hanem el is mondtam valakinek, tudod annak a beteg fiúnak

akit említettem, hogy betört egy ablakot mikor a bundás nő ott volt a táborban. Ákos szőkehajú fiatal fiú volt, nem lehetett több 24 évesnél, de olyan meggyötört és elcsigázott volt, hogy harmincnak látszott. 7 évet töltött börtönben. Én már csak akkor ismerkedtem meg vele, amikor már nagyon beteg volt, ijesztően köhögött, és egyszer ebédnél a sorbanállás közben összeesett. Rögtön a betegszobára vitték és én jelentkeztem, hogy ápolni fogom. A táborvezető nem akarta megengedni, mondván, hogy ez az ember tüdőbajos és azt sem érti, hogy kerülhetett egyáltalán Angliába ilyen betegen, mindamellett másnap kórházba fogják szállítani. De én mégis ottmaradtam Ákos betegágya mellett, aki nagyon hálás volt nekem, hogy ápolom. A fiú lázas volt és egész este beszélt, hiába kértem, hogy hallgasson mert fáradt. Szorosan fogta a kezemet, milyen fehér csontos hosszú ujjai voltak, és azt ismételgette, hogy meg fog halni. Nem állhattam meg sírás nélkül. « Miért, miért mondja ezt », kérdeztem? « Mert tüdőrákom van »-felelte. Mariskám, én nem hiszem, hogy még ennyi rossz sors és szomorúság van ebbe a világba máshol, mint amennyit a mi sorsunkba belezsúfolt az Isten. « Azt hiszed megértik, hogy miért rúgok be naponta és miért ölöm a tüdőmet ötven cigarettával. Hát mi maradt már nekem hátra az életből? », folytatta Ákos. « Azt hiszed, hogy van Isten? », kérdezte. Nem mertem válaszolni, pedig én érzem, hogy van és jóságos és segíteni akar rajtunk, csak talán az emberek néha olyan rosszak, hogy az ő eszén is túljárnak. Én mindég szerettem volna boldog lenni, én egy jó szónak a legkisebb simogatásnak is örülni tudok. Szerettem az embereket körülöttem és arra vágytam, hogy ők is szeressenek. « Ákos », szóltam egy kis idő után a fiúhoz, « mindenkinek tartozni kell valahová, kérem ne beszéljen így és ne gondoljon a halálra. Én nem sokat tahetek, de mindég maga körül leszek megigérem. »

Másnap valóban bevitték őt a kórházba. Mindennap meglátogattam. Már nem dolgoztam a konyhán és a kis zsebpénz amit adtak nem volt elég a buszköltségre meg a friss virágra amit vásárolni szoktam neki. A lányoknak eladtam a kis aranytokos rúzsomat amit Istvántól kaptam. Multak a napok és a hetek a fiú állapota nem javult, de nem is várta senki. Tüdőrákja volt, halálra volt ítélve. Én akármennyire szomorú voltam és fájt a saját sorsom, Ákos előtt és őmiatta próbáltam vidámnak mutatkozni. Mi az én bajom, aki erős és egészséges vagyok, az övéhez viszonyítva? Tudod azelőtt én sohasem gondolkodtam csak éltem és éreztem. Otthon bármilyen borzalmas dolgok történtek körülöttem az én kis életem nyugodt mederben folyt két öreg ember gondoskodó szeretetében. Én sohasem akartam világot látni, nekem elég volt Szekszárd és Budapest, és az amit a moziban mutattak a világból. Hogyan kerültem én mégis ide? Talán csak úgy, hogy nagyon ragaszkodtam hozzád és nem tudtam elképzelni otthon az életet a te barátságod, irányításod nélkül. Tegnap amikor megérkeztem a bécsi pályaudvarra és utána keresztülvillamosoztam a városon azt gondoltam: *Búcsúzom tőled Nyugat* — aztán rájöttem, hogy ez a gondolat üres volt mert semmit meg nem ismertem és így semmitől sem búcsúzom. Csak tőled aki most tanfolyamra utaztál és Ákos sírjától aki mint tudod meghalt a kórházban. Amikor a temetésről visszamentem a táborba már elhatároztam, hogy hazamegyek. Még akkor rögtön írtam a követségnek. Másnap, megérkezett a leveled az utiköltséggel Coventrybe. Elmentem elbúcsúzni tőled, de nem mertem bevallani az igazat, hogy nem Londonba igérkeztem el, hanem Magyarországra. Tudom, hogy mindég gyenge voltam és talán helytelenül cselekszem, de kérlek bocsáss meg, nem tehetek másképp.

Sok, sok szeretettel ölel csókol: Juliska.

AZ ELSŐ AUTÓSTOP

December 24-ike volt és nekem nem volt egy fillérem sem. A télikabátom és az órám árát bezsebelte az ügyvéd. Ezt ugyan egyáltalán nem sajnáltam mert legalább kihozott a kalickából. Kellett-e ennél szebb karácsonyi ajándék?

Csodálatosan könnyűnek éreztem — magam: mint az az ember aki már két napja nem ebédelt tisztességesen. Valamit tennem kell, határoztam el, bizonyos biológiai ösztönzéstől indíttatva. Körülnéztem a szobámban, mit lehetne pénzé tenni? Hajdani értéktárgyaimról, evezésen nyert ezüstérmek, porcellán serlegek és vázák, csupán egy fénykép díszelgett a vitrinben egypár elárvult oklevél társaságában. Garasra váltható sporttrófeáimat sílécemmel és korcsolyámmal együtt az ószereshez költöztette a nővérem, mialatt engem állami ellátásban részesítettek négy fal között. Ruhám egy maradt, ami rajtam volt, értékes könyvem egyetemi jegyzeteimen kívül... hohó! maradt egy könyvem! Jonathán Swift *Gulliverje* megvárt az éjjeliszekrényemen, ahol félévvel ezelőtt hagytam. Az éhség és a szentimentalizmus rövid párharcából az előbbi került ki győztesen, s hűséges Gulliveremet elcseréltem az antiquáriussal egy huszasért.

Mire hazaértem levél várt a földön. Vidéki rokonaim hívtak meg karácsonyra. Sovány vigasz — száz forint vonatköltségnyire laktak a fővárostól. A hitch-hikeolás fogalmát nem ismertem. A világ rózsaszínűre pingált felén az utazásnak ez a módja nem volt divatban. Hajdani nagyapám arra tanított, hogy nagy elhatározások előtt tömjem meg a bendőm. Tanácsa öt forintomba

került, de az elfogyasztott hagymásrostélyos megérlelte bennem az elhatározást. Nekiindulok gyalog, gondoltam.

Alapos tervet készítettem. Kiszámítottam, hogy a rokoni mákosbejglik pontosan 150 mérföldnyire illatoznak tőlem. Ez testvérek között is öt nap gyalog. Tíz forintért kenyeret vettem és sok sajtot — ennek elégnek kell lennie Szövőig. Maradt öt forintom az útra, előre nem látható kiadásokra. Azonnyomban útnak indultam.

A város közepéből tömött sárga villamosok visznek a külvárosba, amelyen úgy lógnak az emberek mint a szőlőfürtök. Nem kell különösebb ügyesség ahhoz, hogy az ember mellőzze a jegyváltást. Ha a kalauz a kocsi elején van, az ember a hátsó lépcsőn kapaszkodva potyázik, s mire a kalauz hátravereksz magát a káromkodó embertömegen, te már régen leugrottál a megállóban, előresétáltál, és az első perronon gondolkodsz azon: ember vagy-e vagy lélegző szardínia. A külvárosban átszállsz egy zöld villamosra. Itt már lényegesen nehezebb dolgod van, mert önműködően záródó ajtók és lehetetlenül hosszú megállók esküsznek bosszút ellened rámenős kalauzok közreműködésével. Orrod az ablaküveghez nyomva egy darabig még tetteted, hogy elbűvölt a téli táj, majd a jegyszedő erélyes felszólítására izgatottan keresni kezded nemlétező hetijegyedet — végül töredelmesen bevallod, hogy otthonfelejtetted. Majd rövid szócsata következik, melynek során a kalauz a nénikédre te pedig az öntudatodra hivatkozol és arra, hogy a pénztárcád is valószínűleg a másik nadrágod zsebében maradt. Most a kalauzon a sor, hogy elhiszi-e, hogy van otthon egy másik nadrágod is. Nekem határozottan mázlim volt. A jó ember úgy tett mintha elhitte volna.

A végállomástól párszáz méternyire volt csak a Szövői útkereszteződés, de futva tettem meg az utat mert átmeneti kabátomban átfagytam a villamoson való ácsor-

gásban. Az útkereszteződés táblája: *Szövő 200 km.* lehiggasztott és gyaloglásra fogtam a dolgot. Az utat egy darabon nyárfák szegélyezték mögöttük árok húzódott kétoldalt és ezen túl végtelen barna földek terpeszkedtek. Helyenként ösvények, dűlőutak torkollottak az országútba mint az apró patakok a folyóba, túlsó végük tanyákhoz vezetett, fehér és sárgára festett házakhoz amelyek enyhítették a vidék barna egyhangúságát. Nem messze tőlem szekér kanyarodott ki az országútra. Meggyorsítottam a lépteimet és utólértem. A bakon öreg paraszt ült és egykedvűen eregette a füstöt az égnek.

— Jó napot, köszöntem illendően.

— Aggyisten, billentette meg kalapja szélét az öreg.

— Fölülhetek?

— Föl.

— Merre tart a bácsi?

— Kelénbe.

— Szövő felé van az?

Az öreg —végigmért. — Egy darabon. Csak nem oda készül?

— De bizony oda.

Az öreg most már a pipát is kivette a fogai közül és alaposan szemügyre vett. — Gyalog? kérdezte hitetlenkedve.

— Jobb híjján.

— Hm. Hosszú az út... Gyeplőszárral rávert a lovak farára, mire azok kocogni kezdtek. Egy tartalék pokrócot is kihúzott az ülés alól és a lábam köré csavarta. — Aztán, hol alszik az éjszaka?

— Ahol ér.

Az öreg paraszt homlokára biccentette zsíros kalapját és megvakarta az üstökét. — Hideg van ám... és

Bővedeste, tette hozzá elgondolkozva. Jó ideje ballagtunk már. A lovak szájából ki-kiáramló párafelhő lassan beleolvadt a leszálló szürkeségbe. A saroglyából előkerült a petróleum-lámpa, meggyujtottuk, és én a szekér oldalára akasztottam. Motorossal ritkán találkoztunk, egy-egy kerékpár zizzent el mellettünk mint valami nagyranőtt szentjánosbogár. Elővettem a kenyerem és a sajtom és falatozni kezdtem belőle. Alighogy befejeztem a paraszt egy mellékútnál megállította a lovakat. — Nekem jobbra visz az utam, mondta.

— Köszönöm a fuvart, mondtam, és leugrottam a szekérről.

— Isten áldja.

— Isten áldja.

Amint kibújtam a pokróc alól fázni kezdtem. A szél metszően fújt, kinevette könnyű kabátom és bebújt a bordáim közé. Az útszéli fák körvonalait néztem: rázkódtak a hidegtől. Fölnéztem az égre, még a csillagok is fáztak a fejem fölött. — Őrültség volt nekindulni, morfondíroztam. A távolból autóbúgás hallatszott és csakhamar két világító pont növekedett felém a sötétben. — Megállítom, villant át rajtam. Kiálltam az út közepére és széttártam a karom. Az autó lassított, kikerült, s vagy húszméterre tőlem megállt. Lélekszakadva rohantam oda. — Mit akar az elvtárs? hajolt ki a soffőr az ablakon. — Vigyenek el egy darabon Szövő irányában, kértem.

— Minek állt meg, gyerünk!, rikácsolt egy hang a hátsó ülésről. Magamba fojtottam a káromkodást. Az autó megindult és eltünt a sötétben.

Igencsak el voltam keskenyedve. A lábam alaposan átfázott és mégcsak egy tanyaablak sem világított a közelben. Egy Apollinaire verset kezdtem szavalni magamban, de mivel a második részét elfelejtettem, a felénél áttértem egy karácsonyi énekre. Hangosan és dühösen

énekeltem minden áhitat nélkül. Az út közepén meneteltem és jól odaverdestem a lábam a kövezethez mintha masíroznék, pedig csak fáztam. Hátulról fénycsík vetődött az orrom elé, fékek nyikorgtak és valaki rámkiáltott: Süket maga? Majdnem elgázoltam...

Félreugrottam. Mögöttem teherautó állott, vezetője oldalt kihajolt az ülésről és mérgesen kiabált. Gyorsan összeszedtem magam az első ijedtségemből. — Nem vinnének el Szövőig, kérdeztem.

— Nem, mert Koshátig megyünk... De addig velünk jöhet, mondta a vezető megenyhülve.

Fölugrottam a teherautó hátuljába és elrobogtunk. Nyitott jószág volt az istenadta, átkozottul cúgos, de hatvan kilométert nyelt le egy óra alatt a távolságból, nem pedig hatot mint én Szent Pál lovain. Nem vagyok kárörvendő természet és az átok erejében sem hiszek. De a legközelebbi benzinkút előtt ahol útközben megálltunk egy áramvonalas luxusautót láttam rostokolni. A soffőr gumiragasztót kért az én teherautó-vezetőmtől.

Koshát, nagy alföldi mezőváros, körülbelül féluton volt a Főváros és Szövő között. Egy hatalmas baráti ország bennünket védelmező tankhadseregét szállásolta el, nemzetem tradicióihoz méltó vendégbarátsággal. Amikor megpillantottam hosszan elnyúló fényeit, vezetőm megállította a kocsit és hátraszólt: « Nagy Barátaink rendszerint átvizsgálják a városba érkező autókat. Minthogy maga nincs a hivatalos árúlistán, legjobb ha itt leszáll. » Nem volt ellenvetésem. Gyalog folytattam az utam. A város olyan közel volt már, hogy hallottam a harang kongását. Nyolc óra volt. Utam a temető mellett vezetett el, ahol egy lélekkel sem találkoztam. A város széle is üres volt, alacsony házak guggoltak egymás mellett, egyiknek bekukucskáltam kivilágított ablakán; a szoba sarkában karácsonyfa csillogott és gyerekek állták körül.

Az egyik sarkon csizmák kopogása ütötte meg a fülem. Ezt követőleg idegennyelvű szitkozódás. Majd egy lány bukkant föl, sietve közeledett, majdnem szaladt mire velem egyvonalba ért, mögötte tíz tizenöt lépés távolságban, a karácsonyi békénket védelmező tankhadsereg két nem teljesen józan katonája összefogódzkodva. Megvártam míg elhaladnak mellettem, majd tisztes távolságból követtem őket. A lány eltűnt egy kapualjban, hallottam a kapu csattanását, s a két vitéz valószínűleg a kulcs csikordulását is hallhatta, mert már olyan közel voltak. Egy darabig tanakodtak a kapuban, aztán továbbálltak.

A város közepe felé tartottam. Az utcák megszélesedtek, a házak emeletesnyire növekedtek, egy kivilágított mozi előtt ahol elhaladtam három suhanc cigarettázott. A távolból zeneszó hallattszott; lépteim önkéntelenül is arrafelé irányítottam. Igy értem ki a főtérre, amelynek balsarkán egy italbolttal kombinált szállodából szűrődött ki a muzsika. Az ajtó nyitva volt, de bizonyos gazdasági okokból kifolyólag inkább átvágtam a tér másik felére, amely egy nagy kéttornyú templomra nyílott. Ennek is nyitva volt az ajtaja és innen is zene hallattszott, orgonaszó. A malaszt nem kerül pénzbe — gondoltam és beléptem. A templom majdnem teljesen sötét volt és majdnem teljesen üres. A főoltár előtt örökmécses vibrált és az első padokban egy-két öregasszony pusmogott. Régen nem jártam már templomba, nemcsak mert féltem, hogy vallásosság gyanújába keveredek ha meglátnak, hanem főleg azért, mert nem éreztem szükségét annak, hogy elmenjek. Intellektuális gőgöm már kamaszkoromban visszautasította a dogmák merevségét, és a dolgok természettudományos magyarázatával kacérkodtam. Talán az elmélet és a gyakorlat között tátongó űr riasztott meg abban, hogy bármilyen materialista meggyőződés hívévé váljak, vagy talán túlsok volt ben-

nem a kétkedés és a keserűség, hogy bármit is elhigyjek, akár a papok magyarázzák, akár a párttitkárok. Valamiféle negatív és ártalmatlan humanizmust tartottam csak elfogadhatónak, amelyről viszont tudtam, hogy éppen békés természetéből kifolyólag áldozatul esik az aggresszív elméleteknek. A templomokat architekturális és művészettöténelmi szempontból figyeltem rendszerint csak kívülről, s csupán az éjféli misékre jártam el valamilyen elfelejtett hangulatért.

Néztem a jászolt; viaszfigurák élénk színei csillogtak a jászol fölé telepedett üstökös- villanylámpa fényében. A jászol előtt egy kisfiú tett-vett, a ládákba és cserepekbe ültetett apró karácsonyfákat rendezgette. A fiú szőke volt és kócos, olyan tízévesforma, kinőtt kabát feszült rajta, harisnyáin diónyi lukak virítottak a kapott félcipők fölött. Dolga végeztén elindult kifelé, utána szegődtem és az ajtóban megállítottam.

— Hogy hívnak, kérdeztem.

— Pistának, felelte, és kezefejével letörölt valamint az orráról, ami majdnem lecsöppent.

— Hová mégy, haza?

— Nem. Messze lakok én, kinn a tanyán. Egyet sétálok még az éjfélimiséig.

— Hát hallod az még odébb van. Most legföljebb tíz óra.

— Akkor már csak egy órám van. 11-re bemegyek a plébániára.

— Ministrálni fogsz?

— Igen.

Közben már lent jártunk a téren. Közepén emlékmű állott. Az egyiken, valami katonákat ábrázoló szoborcsoportozat volt, megpróbáltam kibetűzni az írást, ami a gyenge fényben nehezen sikerült. Mire fölpillantottam

a gyerek eltünt mellőlem. Körülnéztem és észrevettem, hogy a szálloda-italbolt kombináció előtt álldogál.

— Csak nem akarsz lecsurgatni egy féldecit? dörrentem rá hátulról. A gyerek megrezzent:

— Nem iszom én, mondta.

— De enni csak eszel?

— Nincs pénzem.

Besétáltunk az ajtón a büdösbe és a melegbe. A füstöt és a pálinkaillatot szeletenként szippantottuk magunkba, akarcsak a tömött asztaloknál vigadozó vendégek, katonatisztek örömlányok, csavargók és vállalatvezetők. A fal mellett egy háromtagú társaság cihelődött, gyorsan elfoglaltam az asztalt és leültünk. Úgy éreztem magam mintha egy hajó gyomrában lennék, pedig csak a részegek ingadoztak széltében hosszában a nagy teremben, amelynek falain aranyos kárpit lógott és pirosbetűs felírás: *Megvédjük A Békét.* Erről jutott eszembe, hogy magát a szállodát is *Béké*nek hívják, mint minden második szállodát az országban. Sőt, a fővárosban a házak is legtöbbnyire *Békeház*ak, és nagy állami ünnepek előtt az öntudatos dolgozók *Békeműszako*t tartanak. Akárcsak ez az esztrádzenekar ott a dobogón, amely jazzba és indulókba oltott cigányzenét játszik... A pincér evezett felénk. Két teát rendeltem, az egyiket rummal és két cukrászsüteményt.

— Miért jöttél ilyen korán a városba?, kérdeztem a gyerektől.

— Az utolsó busszal jöttem,későbbi nincsen, mondta.

— Hol alszol?

— A plébánián.

Hozták a süteményeket és nekiestünk. Pillanatok alatt behabzsoltuk őket. Én vajjon hol alszom az éjjel? — tűnődtem később a teámat szürcsölve. A pultnál egy részeg ordítozni kezdett, hogy « majd ő megmondja an-

nak a... »; ketten odaugrottak, hogy csak ne mondjon semmit... A gyerek készülődni kezdett. — Köszönöm a...

— Szervusz.

— Dícsértessék a Jézus Krisztus.

Eltűnődtem. Kiment ez a köszöntés már náluk a divatból, akárcsak a ministrálás. *Előré*-t köszönnek ma a haladószellemű gyerekek, a felnőttek meg *Szabadságot*. Egyesek tán nemcsak köszönik, hanem kívánják is. A többiek csak jóllakni akarnak, időként lerészegedni és ágybabújni valakivel, vagy aludni, aludni... Hívtam a pincért. A számla öthuszat tett ki.

— Hogy hozta ki ezt a horribilis összeget?, szóltam. A pincér vállatvont. Odaadtam az utolsó ötforintosom.

— A többit majd behozom holnap. A pincér dühösen nézett rám de nem szólt semmit. Szegény ördög nem ráfizetést, hanem borravalót vár karácsony estéjén. Habár kifelé menet a pult fölött megpillantottam a táblát: *Öntudatos Dolgozó Nem Fogad El Borravalót.*

A kijáratnál üveges oldalajtó választotta el a kocsma termét a szállodai résztől. Bekukkantottam. A portásfülkében nem ült senki. Benyitottam, egy pillantást vetettem a balra-nyíló lépcsőházra és habozás nélkül fölszaladtam az első emeletre. Szűk folyosón találtam magam, kétoldalt zománcozott szobaszámok csüngtek a zöld ajtófélfákon. Találomra benyitottam a harmadik ajtón. A folyosóról fénycsík vetődött a szobába ahol három ágyat különböztettem meg, mindegyik foglalt. Az egyikben felült valaki és egy álmos férfihang megkérdezte, hogy mit akarok. — Eltévesztettem a szobaszámot, motyogtam. A mellette lévő kétágyas szoba is tele volt. A következő is. A negyedikben találtam egy üres ágyat. Sötétben levetkőztem és belefeküdtem. A szomszédos ágy gazdája annyira horkolt, hogy fel sem ébredt zajomra. Még hallottam amint tizenkettőt ütött a toronyóra.

2.

Szobatársam ébresztőórája keltett föl kora reggel. Mialatt magamra kapkodtam a ruhákat a szomszédom egy vékony izgatott kis emberke a megyei tanács bürokratáit szidta, akik arra kényszeríttették, hogy karácsonykor is kiküldetésbe menjen. — « Azt mondták kérem. » siránkozott elnyújtott panaszos hangsúllyal, « hogy maga Bürögi egyedülálló ember, és láthassa nem szabadságolhatunk mindenkit az ünnepekre. »

Mondanivalója többi részére nem nagyon figyeltem, mert elfoglalt a gondolat hogyan utok ki innen a Békéből éppolyan békésen és észrevétlenül mint ahogy bejöttem. Mindenesetre megvártam amíg Bürögi kiről közben azt is megtudtam, hogy agronómus, elkészül, és szorosan a nyomában mentem le a lépcsőn. Midőn az agronómus a portásfülkéhez lépett, hogy a papírjait átvegye, én megcéloztam a kocsma felé vezető üvegajtót. — « Elvtárs, elvtárs! — kiabált hátam mögött a portás.

— Mindjárt jövök, intettem az oldalajtóból, s a következő másodpercben a kocsmán keresztül kifaroltam az utcára. Gyors léptekkel elértem a tér túlsó végét, elégedetlen pillantásokat vetve a szemközt ormótlankodó szecessziós városházára. A templom sarkánál egy kendős asszony útbaigazított. Óriási piactéren mentem keresztül, hol elhagyatottan gubbasztottak a sátorosbódék favázai mint egy színház díszletei az előadás után. A város szélén ünneplőbe öltözött asszonyok kis csoportjával találkoztam, kettő közülük széles szoknyát viselt, a többi városi ruhát hordott, de mindnek selyemkendő volt a fején. Tisztára mosdatott gyerekeket vezettek kézenfogva, furcsa ünnepélyes szótlansággal vonultak, s cipőjük kopogása messze hangzott a reggeli csendben.

Az országút mentén egy vastagtörzsű fát kerestem aminek falatozás közben nekivethettem a hátam. Elő-

került a sajt és a kenyér. Szélcsend volt és a nap is kisütött ámbár foga volt, ahogy a decemberi napnak illik is, hogy legyen mifelénk.

Felkászálódtam. A verebek menetindulót csiripeltek. Az árokpartján kecskék kószáltak, beljebb a szürkészöld mezőségben tehenek tépkedték meggondoltan a gyér füvet. Minthogy a lábam alatt egyenetlen köveken és egy rozsdás félpatkón kívül egyebet nem találtam, inkább az eget kémleltem. Gágogó vadludak mozgó *V* betűket rajzoltak a halvány kékségre, hol egy magánosan lebegő rétisas figyelte a pockok földi hadmozdulatait. A mezei nyulak néha versenyt akartak futni velem, de mire nekikészülődtem, ők már el is érték a célnak kitűzött szénaboglya tövét. A vidék olyan sík volt mint a tenyerem, legmagasabb pontja a kútágas hórihorgas gémje.

Bármennyire nyújtottam a lépést, a kilóméterkövek igen lassan másztak el mellettem. Órám nem lévén, az idő múlását feltételezett gyaloglási sebességemmel mértem, Tekintve, hogy a toronyóra legutolsó szemrevételezésétől az első kocsizörgésig huszonkét kilóméter múlott el, délfelé járhatott az idő mikor az első szekérre fölkapaszkodtam. Egy falucska közepén történt az eset, két atyafi ült a bakon aki a lovakat hajtotta, azaz helyesebben a lovaknak volt annyi eszük, hogy tartották az útirányt hajtás nélkül is. Az aytafiak ugyanis igen sűrün kortyolgattak a derékaljban rejtező butykosokból, mintegy előlegképpen a lakodalomra ahová készülődtek. Az ostornyélen és a lószerszámokon színes pántlikák lobogtak, a kalapok mellett meg a bekecseken bokréták virítottak. « Isten tartsa a jó szokásukat » — mondogattam, mikor engem is kínálgattak a butykosból, s mert nem vagyok kimondottan szégyenlős megemlítettem, hogy jobban csúszna az itóka egy kis harapnivalóval egyetemben. Szalonnát kaptam meg kolbászt egy jó nagy darab házike-

nyérrel. Mire a szomszéd faluba értünk igencsak összebarátkoztunk. Én elmondtam, hogy mi járatban vagyok errefelé, az egyik közűlük pedig kifejtette hogy az a baj, nogy kopasz ember hajtja az ország szekerét nem pedig bajúszos. « Máshun van a kutya eltemetve, tette hozzá a másik. » A kopasz ember is csak ostor, a gyeplőszár idegen kezekben van. « Hát ebben maradtunk amikor leszálltam, merthát nem fogadtam el a lakodalmi invitációt.

A falu végén társra akadtam. Hegyeskucsmájú ember poroszkált előttem, kiskabátban, rongyos tarisznyával a vállán. Beértem és megszólítottam. Felémfordult és össze kellett, hogy szedjem magam, nehogy észrevegye rajtam az útálkozást ami hirtelen erőt vett rajtam. Keléses duzzanatok borították az arcát, melyen rétegekben feküdt a szotyok. Kabátjából olyan átható pézsmaillat áradt, hogy önkéntelenül félreléptem. Az ember cigarettát kért tőlem, amim nem volt, de ha lett volna sem tudom, hogy adtam volna. Az ember lassan járt bocskora madzagokkal volt a lábára kötözve, de nem volt erőm sem arra, hogy meggyorsítsam a lépteim és otthagyjam, sem arra, hogy beszélgetni próbáljak vele. Egy idő után a csavargó kijelentette, hogy éhes. Magam is éhes vagyok, feleltem, és magamnak sincs semmim. Egyik sem volt igaz: a szekéren alaposan beszalonnáztam előzőleg, és oldalzsákomban meg jókora kenyér és sajt bujt meg. Még sem adtam. Ma sem értem teljesen miért és ma is szégyellem. Ráadásul még cserben is hagytam a szerencsétlent. Ahogy a távolban megpillantottam egy, az országútra kanyarodó szekeret, társamnak csak odaszóltam: « na én azt elkapom » és már rohantam is.

Amikor megint gyaloglásra került a sor már esteledett. Feljött a hold és csendes szellő fujdogált. Elnyújtott kutyaugatás hallattszott a környező tanyák felől. Éjszakai szállás után kellene nézni hamarosan, — és találomra megindultam az egyik tanya felé vezető dűlőúton. A kerí-

tésnél lompos kutyák szaladtak elém, vadul ugattak és az egyik, nekemugrott. Tudtam, hogy nem szabad megfutamodnom mert a kutyák jobban vérszemet kapnak. Igy csak álltam földbe gyökerezett lábbal és ordítottam, hogy van itt valaki? Szerencsére hamarosan kijött a gazda, aki előbb elparancsolta a kutyáit, s mikor megmondtam, hogy mit akarok, engem is. Visszatérve az országútra szomorúan vizsgálgattam szakadt kabátom, melynek a sarka valószínűleg a kutya szájában maradt. Nem volt bátorságom, hogy egy újabb házba kopogtassak. Leültem az árok szélére és elmerengtem a sors csalfaságain, melynek valószínűleg indifferens viszonylataiból szeretünk olyan szubjektív következtetéseket levonni, hogy kölcsön kenyér visszajár. Fejem alá tettem az oldalzsákom és megpróbáltam aludni. Ez bármennyire fáradt voltam sem sikerülhetett a december esti időjárás mellett. Somfabokor meredezett az orrom előtt. Kiválasztottam a legkézreállóbb botra valót, levágtam, s mostmár imígyen fölfegyverkezve indultam a következő tanyára. Itt ugyan nem is lett volna rá szükségem, mert a kutya láncra volt kötve. Asszony jött ki a kutyaugatásra. « Megszállhatnék itt az éjszaka? — kérdeztem bátortalanul. Az asszony bizalmatlanul nézett rám, nem felelt a kérdésemre hanem hátrafordult és beszólt valamit. Az ajtóban egy legény jelent meg, akinek megismételtem a kérésem. — Nagyon sajnálja, mondta, de nincs hely náluk. « Elaludnék én a pajtában is », kockáztattam meg. — Ne haragudjak, nem lehet — felelte. — Csak nem gondolják, hogy szabad ég alatt töltöm az éjszakát, mondtam keserűen. A legény odajött hozzám: innen a harmadik tanyán próbálkozzak, mutatta a kezével az irányt.

Nem sok reménnyel indultam útnak. Jobb volna talán meghúzódni egy szénaboglyában, véltem. Ám próba szerencse, mit veszthetek? legfeljebb ismét visz-

szautasítanak. Időbe tellett míg megtaláltam a leírt tanyát. Végül is egy ritkás szálfaerdő mögött, hosszú cserepes ház bontakozott ki a sötétségből. Kerítés nem volt, kutya nem ugatott, az alacsony ablakokat borító zsalugáter mögül világosság szűrődött ki az udvarra. Óvatosan megkocogtattam a zsalugátert.

— Ki az? — kérdezte egy riadt férfihang belűről.

— Bocsánatot kérek, nagyon átfáztam, nem kaphatnék egy meleg italt — fujtam egyszuszra.

Ketten jöttek elébem. Egy kövérkés férfi elemlámpával a kezében és egy feltünően csinos asszony. A férfi rámvilágított.

— Nagyon sajnálom, hogy zavarom önöket, ... kezdtem ismét a lehető legudvariasabb hangon, a lehető legesdeklőbb pillantást vetve az asszonyra, aki odasúgott valamit az urának.

— Kerüljön beljebb, mondta a férj bizonytalanul. Beléptem a szobába, s egyszeribe megcsapott a fenyőfaillatnak, melegnek, bejgli és gyertyaszagnak valami olyan csodálatosan otthonos, karácsonyias keveréke, hogy önkéntelenül fölsóhajtottam. « Csinálok egy kis forralt bort, hiszen egészen átfázott » — mondta az asszony és már fordult is ki a konyhába. Az asztalnál egy magamforma diák ült, aki jöttömre felállt és erősen a szemembe nézett. Leültettek. A vaskályha olyan megnyugtatóan duruzsolt a a hátam mögött, hogy elmosolyodtam a szúrós pillantásra.

— Te diák vagy — szóltam a kerekképű tömzsi fiúhoz.

— Honnan tudod? — fúródtak ismét arcomba a fekete szemek kutatva.

— Megismertelek a fizimiskádról. És 'similis simili gaudet' Bemutatkoztam. Ferenc, így hivták a diákot, faggatni kezdett.

Mit tanulsz?

— Művészettörténelmet.

— Hol?, kérdezte. S láttam, hogy nem hiszi egy szavamat sem.

— A fővárosi egyetemen.

— Hogy hívták Rafael szeretőjét?

— Fornarínának!

— Melyik a legszebb Praxiteles szobor?

— Izlés kérdése. Nekem a Hermes tetszik a legjobban, karján a gyermek Dionysussal. Más körülmények között talán dühbe gurultam volna, ha egy magamkorabeli fiú vizsgáztatni kezd, de Koshát és Szövő között egy tanyán, valahogy mulatságosnak találtam ezt a intelligens tamáskodást. Meghozták a forralbort, lassan kortyolgatni kezdtem, a meleg fűszeres ital átjárta bensőmet és kellemes bódultságot eredményezett.

— És te mit tanulsz? Ágaskodott bennem a kíváncsiság és a visszavágás vágya.

— Angol irodalmat a szövői egyetemen.

— Kinek ajánlotta Shakespeare a szonattjeit?

— Professzor lennék ha meg tudnám mondani. Az ajánlás bizonyos W.H. úrnak szól, de hogy ki rejtőzik e név mögött, máig sem derítette ki az irodalomtörténet teljes bizonyossággal.

— Ne haragudjék a bizalmatlanságunkért, kapcsolódott bele a férfi a beszélgetésbe. — De annyi minden történik manapság az emberrel és...

— Félünk, mondta az asszony. Az uram nemrég szabadult..., tette hozzá halkan. Nem tudtuk teljesíteni a beszolgáltatást... S ránkfogták kulákok vagyunk.

— Nem szégyen a börtön, szólaltam meg teljes meggyőződéssel. — Csak háromféle ember van a mi országunkban, aki ült, ül, vagy ülni fog.

— Rossz korban születtünk, sóhajtott az asszony.

— Vagy tán inkább rossz helyre, szólt a diák. — Nem lenne itt ennyi baj, ha csak el lehetne tolni ezt az

országot vagy kétezer mérföldnyire nyugatra, Anglián is túlra, bele az Atlanti óceán kellős közepébe...

Nem szóltunk többet. A háziak vacsorát készítettek és fekhelyet számomra. Karácsony másnapja munkanap volt. Reggel egy teherautó bevitt Szövőbe, ami már csak 60 kilométernyire volt.

[1955] 1956-1957

A JÁNOS VITÉZ

December közepe volt, hó még alig esett ez idén, de a metsző szél már gránitkeménnyé fagyasztotta az útszéli csupasz fák kérgét.

A bölcsész vidáman baktatott hazafelé a fasorban, sovány lódenkabátját szorosan maga köré csavarta — vékonypénzű gyerek volt — kétszer is belefért a nagybátyjától örökölt kabátba. Sapkát nem viselt, a szél hát belekapott a hajába és lobogtatta, mint egy zászlót. Éjfél felé járt az idő, és az ilyenkor már ritka 6-os, mint valami álmából felvert sárga kígyó, sziszegve, csikorogva kanyarodott be a Moszkva térre. A nyurga fiú meggyorsította lépteit, hogy elérje a villamost, gólyalábaival két métereseket szökdécselt, s földhöz dobbanó lépéseinek ritmusára félhangosan skandált egy Petőfi verset: Beszél a fákkal a víg őszi szél... bocsánat Sándor bátyám a hamis jelzőért, de most olyan vidám vagyok, nem mindennap vizsgázik ám az ember jelesre — tette hozzá gondolatban.

Közben oda is ért a megállóhoz. Elkapta az álló villamos deres fogantyúját, s a síkos lépcsőket átugorva a perónon termett. Ezután vette csak észre, hogy kár volt úgy sietnie, mert a vezető fülkéje üres. A kocsivezető hatalmas szőrcsizmába bújtatott lába lent topogott az üveg tetejű gomba alatt, s széles gesztusokkal magyarázott valamit a füttyös kalauznőnek—, aki egy kisgyereket fogott kézen, s nagy igyekezettel a kabátját gombolgatta.

A bölcsész leugrott a kocsiról és közelebb ment a csoportosuláshoz. — Mondom Ilonka — magyarázta dörmögő basszus hangján a vezető — én ismerem a gyerek anyját, kalauznő a 18-ason, de már vagy 1 órája haza

mehetett. Most mit csináljak vele? — csapta össze tanácstalanul két szőrmekesztyűs tenyerét.

— Itt mégsem hagyhatjuk a kisfiút — nézett körül kérdően a kalauznő, mert már többen körülfogták őket — haza kéne vinni.

— Hol laksz aranyoskám? — szólította meg egy asszony a gyereket.

— Az Izabella utcában — felelte a fiú csendesen, s kézfejével szétdörzsölte az orra alatti csillogást.

— Nem esik utamba — sajnálkozott az asszony. Várakozó csönd támadt.

— Majd én hazaviszem a srácot — oldotta meg a kérdést a bölcsész és lehajolva belenézett a szőke kisfiú hidegtől csillogó szemébe.

— Jó? — Minthogy a gyerek se bút, se bát nem mondott, a fiatalember hóna alá kapta és fellendítette a perónra.

A kalauznő csengetett, s a szőrcsizmás vezető elfordította az indítókart, az álmos utasok feje a mellükre zöttyent, elindúltak.

A nagyfiú, meg a kisfiú szemközt helyezkedtek el az ülésen és szemügyre vették egymást. A nagydiák egy 6-7 éves forma maszatos orrú fiúcskát látott maga előtt, sovány arcocskával és nagy barna szemekkel: keskeny vállait kinőtt télikabát takarta, szöszke fején fülvédős sildes sapka fityegett. A kisfiú egy nagy ádámcsutkára függesztette a szemét, mely mint egy izgága gyík le-fel csúszkált egy vékony nyakon, mely lobogó sörényben végződött.

— Hogy hívnak, öreg? — szólalt meg a nagy fiú.

— Karcsinak — felelte a kicsi.

— Jársz már iskolába? — a gyerek bólintott.

— Hányadikba?

— Elsőbe.

— Aztán mondd csak, hogyan kerülsz te ide éjnek

idején egyedül? — A kölyök nem válaszolt. A bölcsész előre hajolt:

— No, hol voltál, kit kerestél? — mutató ujjával felemelte a gyerek állát és megpróbált a szemébe nézni. A kisfiú félre fordította a tekintetét és nem válaszolt.

— Hát? — dőlt hátra a diák. Nem vagy valami beszédes. Kinézett az ablakon, már a Margit-hídon csörömpölt a villamos. A Duna vizében úgy ragyogtak a lámpák, mint a szurokba öntött csillagok. — De jó ilyenkor vizsgák után — melegedett fel a belseje. A bátyjáékra gondolt, akiknél ma este vacsorázott. Tavaly házasodtak össze és már várják az első gyereket. Szoba-konyhában laknak az anyóssal együtt Pasaréten...Ma Pasarét, holnap Zugló, holnapután Angyalföld — számolta össze a soron következő rokoni vacsorázó helyeket. Hosszú lódenkabátja a villamos padlóját söpörte, felkapta szárát, hogy combja köré csavarja, mikor magakadt a szeme zsebe kidudorodásán. Ahá — a vizsgajutalom — mosolyodott el magában és előhalászta a sógornőjétől kapott nagy piros Jonathán-almát.

Hirtelen felpillantott, mert mocorgást hallott a szemközti ülésen. Égő barna szempár meredt az almát tartó kezére. A bölcsész elpirult: Ó, milyen marha vagyok. mormogta félhangosan, majd a gyerek szemébe nézett: — Tessék. — A kisfiú azt sem mondta fapapucs, csak megragadta a gyümölcsöt és habzsolni kezdte. Az alma vére összefolyt a gyerek orrából patakzó nedű -vel, végigcsorgott hegyes állán és nagy cseppekben hullott a padlóra.

— Éhes voltál, ugye?

— Ühüm — mondta a kisfiú.

A diák körülnézett.

— Karcsi, így hívnak? — Nem kellett volna nekünk leszállnunk az Izabella utcához? Ott laktok ugye? — A gyerek nem felelt.

A Király utcánál szálltak le, s megindultak az Izabella utca felé. Üresen ásítoztak a sikátorok, a sarki villanyóra fél 1-et mutatott.

— Karcsi — próbálkozott beszélgetni a fiatalember — voltál már moziban?

— Voltam egyszer anyukámmal, egy állatos mozit láttunk, rókát, meg szarvasokat. Nagy szarvuk volt összeakasztották és úgy köszörülték, mint a késeket, — magyarázta a kicsi hirtelen nekilelkesedve, két ujját is egymáshoz fente buzgalmában.

— Hű...nahát...ez igen! De aztán mondd csak, az este hol voltál? — váltott gyorsan témát a nagy.

— Anyukámat kerestem és eltévedtem. — Anyu villamosvezetőnő — tette hozzá a gyerek.

— Itt is vagyunk az Izabella utcánál, szólt a bölcsész, — melyik házban laktok?

A kisfiú hirtelen megtorpant:

— Én most nem megyek haza — mondta.

— Nem? és miért nem? — Csönd. Csak a szél süvítés válaszol.

— Nahát, miért nem akarsz hazamenni?

— Mert..el kell mennem nagyapámékhoz.

— Most éjjel? miért — A gyerek tétovázott, aztán hadarva válaszolta:

— Anyukám azt mondta, addig nem mehetek haza, amíg el nem kérem nagyapáméktól a 60,—Ft-ot, oda kell mennem.

— Értem — világosodnak a bölcsész fejében a furcsa összefüggések — szóval nagyapádhoz készültél és eltévedtél. Node most már késő van, majd elmégy a pénzért holnap.

— Nem lehet — feleli idegesen a gyerek — kikapok, apukám nagyon megver, ha nem viszek haza pénzt. — A bölcsész megvakarta bozontos üstökét: — Hol lakik a nagypapa?

— Az Erzsébet királyné úton. Házmester.

— Gyerünk. A nagy most már szorosan fogja a kicsi kezét — s mivel neki csak vékony kötött kesztyűje van, Karcsinak meg semmilyen, a nagykéz markában a kiskézzel, belebújik a nadrágzsebbe.

A gyereknek össze-összekoccannak a fogai, apró szapora lépései közben meg-megrázza a bakancsait.

— Jó volna a lábunkat is zsebrevágni — igaz, kis öreg?...

A liget a szerelmespárok országa, kihalt volt mint egy temető. A meztelen fák mint megannyi néma óriás, kísértetiesen meresztgetik csontkarjaikat a sötét égre, tövükben itt-ott törpék, apró bokrok guggolnak.

Keresztül-baktattak a ligeten, átmentek az aluljárón, és nekivágtak az Erzsébet királyné útnak.

Előttük messze, ahol a villamossínek összeérnek, kék fény villogott, vasálarcos alakok mozogtak: két munkás forrasztotta a sineket. A nagyapáék háza csak nem akart előkerülni.

— Karcsi! — Fékezett le a fiatalember — becsaptál. Nem laknak erre semmiféle nagyapáék! Már fordítaná is visszafelé a gyereket, amikor az fölcsattan:

— Nem megyek haza! Engedjen el, semmi köze hozzám! — kiáltozza mindig élesebben, míg vékony cérnahangja remegő sírásba torzul:

— Nem akarok hazamenni! — ismételgeti zokogva.

— Habakuk próféta és ti pedagógiai aprószentek — most mit csináljak ezzel a kölyökkel — morfondírozott a bölcsész, aztán egy hirtelen ötlettel így szólt a kisfiúhoz:

— Tudod mit, nem megyünk haza, sétálunk és — emeli fel rejtélyesen a hangját — ha abbahagyod a bömbölést, mesélek neked valamit.

— Mi-it? — figyel fel csendesedő szepegéssel a gyerek.

— Elmondom a János Vitézt. Hallgasd csak:
Tüzesen süt le a nyári nap sugára...

A mese felmelegíti a fagyos valóságot, Karcsi abbahagyja a szepegést, nem kocognak már a fogai, diószeme kerekre tágul, száját is kitátja. A bölcsész mesél: nem a Városliget fagyos földjén kopognak már a lépteik, hanem a felhők között járnak ők, csillagokat hajigálnak. Éjjel két óra is elmúlt már.

— Ha kardom volna, segítenék János vitéznek aprítani a törököket — vág közbe a gyerek. A fiatalember ágat tör le egyik útmenti bokorról: — Itt a kardod János vitéz! Most óriásországban bandukolnak. Nesze, nesze, osztogatja csapásait Karcsi a bokroknak, fáknak. Egyetlen óriásnak kegyelmez csak János vitéz — a vékonynyakú, ádámcsutkás óriásnak — ki hátára kapja a csatározástól kifáradt hőst, átkel vele az Óperenciás Lövölde téren és csak az Izabella Tündérország sarkán rakja le Jánost. Ám az óriás ez esetben sajnos nem ismeri: Tündérország kapuját — János vitéz viszont visszatérve a földre, megmakacsolja magát és nem mutatja meg a házukat. — Jó! — így az óriás, hát akkor nem is lesz vége a mesének. Ez az érv dönt: János megmutatja a bejáratot, az óriás befejezi a mesét és becsönget a kapun.

Ahogy a házmesterné kinyitja az ajtót, Karcsi futásnak ered. A diák karjában hozza vissza a kapálódzó, rugdalódzó, zokogó gyereket, aki most már szinte hisztérikusan ismételgeti: Nem akarok hazamenni. A bömbölésre meg nyílik az egyik ajtó s pongyolában, papucsban előbújik egy álmos lakó. A házmesternével és a bölcsésszel együtt hárman próbálják vígasztalni a gyereket:

— Ne félj, kisfiam, nem kapsz ki, nem engedünk megverni — csitítgatják.

— Az apja részeges vadállat, üti-veri a gyerekeit, ez

is szegényke félelmében csavarog el hazulról — magyarázza a pongyolás asszony.

— Na, az anyja se sokat törődik velük, gyakran még enni sem ad a gyerekeinek — kontráz a házmesterné.

— Hagyja el, szól az előbbi — az asszony dolgozik, de ez a munkakerülő korhely férje még azt a keveset is elissza, amit a felesége keres.

— Kérem szépen — próbálkozik a bölcsész — mégis... ugye a gyereket most fel kellene vinni... segítsenek kérem...

Kétszeri csöngetésre végre kinyílik az ajtó, az elsőemeleti saroklakásban. A házmesterné meg a lakó eltűnnek a sötét lépcsőházban. Hálóinges, az alvástól bedagadtszemű, mezítlábas asszony nyit ajtót. A fiatalember — kezében a reszkető gyerekkel belép a konyába.

— Ki az? — ordít egy stentori hang belülről. A kisfiú rémülten kapaszkodik még a fiatalember karjában.

— A Karcsi, meghozták... — feleli álmosan az asszony.

— Büdös, csirkefogó, csavargó, bitang! — üvölt a férfihang. Várjál gazember, összetöröm a csontodat... S a bölcsész az ajtónyíláson keresztül látja a dühtől tajtékzó, félmeztelen férfit, amint felül az ágyában, kinyúl a nadrágjáért, kihúzza a szíját...

A fiatalembert elöntötte a forróság. Homlokán kidagadtak az erek, ádámcsutkája le-fel ugrált, vékony, izgalomtól bíborvörös nyakán.

— Elég! — szakad fel a melléből valami furcsa, rekedt kiáltás. — Apa maga? Igy akar gyereket nevelni? A félmeztelen férfi meghökkent és alig hallhatóan morgott valamit, érthetetlenül, de mindinkább lecsillapodva pislogott erre a sovány, bőrkabátos fiatalemberre, aki most éjjel háromkor fölverte őt álmából s előadást tart neki a gyereknevelésről.

Nem szíjjal kell jobb belátásra téríteni egy gyereket, hanem szeretettel és törődéssel. — Körülnézett a zsúfolt kicsi szobában, ahol az imént még öten aludtak 3 ágyban (két felnőtt és » gyerek) míg a hatodik érkezése fel nem verte őket álmukból. Nézte a borissza férj vörös orrát, látta a villamoskalauznő feleség ezerszer letaposott bütykös lábujját, figyelte a 3 testvért, a beesett-arcú copfos kislányt, a két nagyobbacska vézna szeplősképű suhancot, szemügyre vette a berendezést: a rozoga asztalt, a 3 ütött-kopott vaságyat: és csak beszélt, beszélt egyfolytában, de mindig halkabban, mint a hegyi folyó csobogása, ha a lankáról a sík terepre ér. Megvárta, míg Karcsi levetkőzött és óvatosan besompolygott az ágyába, lábtól a bátyja mellé. Aztán elköszönt. A lépcsőházban megállt, megvárta, míg bent elcsendesednek és eloltják a villanyt.

Pitymallott, mire hazaért Tündérországból.

[1954] 1955 (Magyar Élet Antológia 1978)

JEGYZET

Az utolsó huszonöt esztendőben, évente egyszer, néha többször (olykor egyszersem) novella írásra szottyant kedvem. Helyesbítve: előfordult, hogy egy-egy elbeszélést a belső kényszernek és az élmény erejének engedve írtam meg, lóhalálában, plajpász és papíros nélkül, fejben. Megesett, hogy féligkész « megfogant » novellát évekig hordozom magamban, jó időre, jószerencsére várván, s megtörtént — és történik ma is — hogy kisepikám számos letisztázott, legépett darabja évtizedeket várt és vár nyomdafestékre.

E válogatás a felsorakoztatható esztendők mindegyikéből az író legjellemzőbb — nem mindenütt a legjobb — írását adja, az évelő virág és a fatörzsek emlékezetének sorrendjében. Az írások végén álló meztelen dátum a megírásé, szögletes zárójelben a fogantatásé, kerekben a megjelenésé. Az utóbbi esetben a forrást is jelöltem.

Az *Évelő* írásai, a várható javító-tökéletesítő eljárástól eltérően, eredeti bőneikkel, stil és tartalombeli hibáikkal együtt jelentkeznek, mely módot ad az organikus vizsgálatra, önvizsgálatra. Kivételt az észrevett és kijavított *szarvasbibák* képeznek amik helyébe bizonyára bivalyhibákat potyogtat majd az idegenajkú szedő. Ezekért és egyéb csetlés botlásért a jámbor olvasó bocsánatát kéri,

Manchesterből
1980 Húsvétján
A SZERZŐ

TARTALOMJEGYZÉK

Sütőpor 1980 7
Választás (Nemzetőr 1979) . 13
Mesekettős 1978 . . 19
A csodálatos finis 1977 . . . 23
Begombolkozva [1976] 1977 . 35
Mimi [1975] (Itt-Ott 1976) 43
Fülemülefütty [1974] 1978 (Új Látóhatár 1980) . 53
Magyar vendéglő [1973] 1979 63
Calypso 1972 (Magyar Odisszeuszok 1974) . 71
Paramaribo 1971 (Új Látóhatár 1972) . 79
Kaland (Nemzetőr 1970) 87
Holdországi levelek (Irodalmi Újság 1969) . 93
Körvadászat (Irodalmi Újság 1967) 101
Az utolsó vezetés [1965] (Katolikus Szemle 1967) . 109
Pól Nyúbörg beszél a néphöz (Fakutya 1964) . . 117
Őszi utazás a fehér hajón [1963] 1964 (Irodalmi Újság 1967) 121
Visszatérés 1960 131
ROMA — amor 1958 . . 139
Levél Coventrybe 1957 147
Az első autóstopp [1955] 1956-1957 157
A János Vitéz [1954] 1955 (Magyar Élet Antológia 1978) 173
Jegyzet 181